

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ, ΣΛΑΒΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΙΣΤΟΡΙΑ, ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ
ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΤΙΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ»**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Η στάση της Τουρκίας απέναντι στους Εβραίους
κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου**

της φοιτήτριας

ΠΡΟΔΡΟΜΙΔΟΥ ΙΩΑΝΝΑΣ

ΑΜ: 21011

**ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΛΙΑΖΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ,
ΕΠΙΚ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΒΑΘΜΟΛΟΓΗΤΗΣ: ΣΤΑΜΑΤΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ,
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**ΤΡΙΤΟΣ ΒΑΘΜΟΛΟΓΗΤΗΣ: ΧΑΤΖΗ ΒΑΛΗ ΑΪΝΤΙΝ,
ΑΠΟΣΠΑΣΜΕΝΟΣ ΣΤΟ ΤΜΗΜΑ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2022

Με πλήρη επίγνωση των συνεπειών του νόμου περί πνευματικών δικαιωμάτων, δηλώνω ότι είμαι αποκλειστική συγγραφέας της παρούσας Διπλωματικής Εργασίας. Έχω αναφέρει πλήρως και με σαφείς αναφορές, όλες τις πηγές χρήσης δεδομένων, απόψεων, θέσεων και προτάσεων, ιδεών και λεκτικών αναφορών, είτε κατά κυριολεξία είτε βάσει επιστημονικής παράφρασης.

«Η έγκριση της Μεταπτυχιακής Εργασίας από το Τμήμα Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας δεν υποδηλώνει αναγκαστικά ότι αποδέχεται το Τμήμα τις γνώμες του συγγραφέα.»

Στην καθηγήτρια μου Ασπασία Καρρά η οποία όχι μόνο ήταν πηγή έμπνευσης για το θέμα της διπλωματικής εργασίας, αλλά αποτελεί και φάρο στη ζωή πολλών μαθητών και μαθητριών της.

Περιεχόμενα

Περίληψη	1
Abstract.....	2
Λέξεις κλειδιά	3
1.Εισαγωγή.....	3
2. Εβραίοι στην Ανατολική Θράκη	7
3.Πλοίο Struma	11
4. Είκοσι τάξεις - Yirmi Kur'a Nafia Askereli - Las Vente	22
5. Φόρος περιουσίας «Varlık Vergisi». Καταναγκαστική εργασία	29
6. Διάσωση Εβραίων επιστημόνων.	43
7. Τούρκοι Εβραίοι στη Θεσσαλονίκη και στην Αθήνα.....	51
8. Τούρκοι Εβραίοι στη Ρόδο.....	53
9. Τούρκος διπλωμάτης Necdet Kent	55
10. Συμπεράσματα	57
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	68
Βιβλιογραφία – διαδικτυογραφία.....	90

Περίληψη

Σκοπός της εργασίας είναι να παρουσιάσει τη στάση της Τουρκίας απέναντι στους Εβραίους κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Δυστυχώς, οι μελετητές δεν μπορούν να έχουν πρόσβαση σε αρχεία για πολλά γεγονότα, τα οποία συνέβησαν κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου στην Τουρκία. Στη συγκεκριμένη εργασία θα καταγραφούν ορισμένα από τα πιο χαρακτηριστικά γεγονότα, τα οποία αποδεικνύουν την αρνητική στάση της Τουρκίας απέναντι στους Εβραίους.

Αρχικά, θα γίνει αναφορά στις διώξεις που υπέστησαν οι Εβραίοι της Ανατολικής Θράκης τον Ιούλιο του 1934. Έπειτα, θα καταγραφούν τα γεγονότα που οδήγησαν στην απώλεια των Εβραίων επιβατών του πλοίου Struma. Το πλοίο ξεκίνησε στις 04 Σεπτεμβρίου 1941 από τη Ρουμανία με 769 επιβάτες. Τα προβλήματα που αντιμετώπισε το Struma κατά τη διάρκεια του ταξιδιού ήταν πολλά και στο λιμάνι της Κωνσταντινούπολης οι επιβάτες πληροφορήθηκαν ότι δεν τους παρέχόταν βίζα, για να ταξιδέψουν στην Παλαιστίνη. Το πλοίο έμεινε δεμένο στο λιμάνι πάνω από 70 μέρες και η Τουρκία δεν επέτρεπε στους επιβάτες του να αποβιβαστούν. Όταν τελικά απέπλευσε από τον Βόσπορο, χτυπήθηκε στη Μαύρη Θάλασσα από τορπίλη ρωσικού υποβρυχίου, με αποτέλεσμα να βρουν όλοι οι επιβάτες τραγικό θάνατο εκτός από έναν.

Ακόμη μια αρνητική ενέργεια της Τουρκίας απέναντι στους Εβραίους ήταν η στρατολόγηση των είκοσι τάξεων. Στις 18 Απριλίου 1941 το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας της Τουρκίας πρότεινε στο Υπουργικό Συμβούλιο την επιστράτευση όσων δεν ήταν Μουσουλμάνοι ηλικίας 25-45 ετών. Τα άτομα αυτά θα υπάγονταν στο Υπουργείο Δημοσίων Έργων «Nafia Vekaleti» και θα έφτιαχναν τους δρόμους που θα τους υποδείκνυαν. Τόσο οι ίδιοι οι Εβραίοι που επιστρατεύτηκαν, αλλά και οι οικογένειές τους το χρονικό διάστημα που απουσίαζαν από τα σπίτια τους αντιμετώπισαν οικονομικά προβλήματα. Η στρατολόγησή τους τερματίστηκε τον Ιούλιο του 1942.

Η τουρκική κυβέρνηση λίγο αργότερα εξουθένωσε οικονομικά τους Εβραίους με την ψήφιση και εφαρμογή του νόμου «Varlık Vergisi». Το ποσοστό του φόρου που έπρεπε να πληρώσουν οι Εβραίοι ήταν 179%. Όσοι δεν κατέβαλαν μέρος του φόρου ή είχαν καταβάλει ένα μέρος του φόρου, αλλά φυγάδεψαν μέρος της περιουσίας τους θα μεταφέρονταν στα τάγματα εργασίας, αφού πρώτα θα γινόταν κατάσχεση της περιουσίας του οφειλέτη και των πλησιέστερων συγγενών του.

Επίσης, έχουν διατυπωθεί αρκετές απόψεις για τη διάσωση Εβραίων επιστημόνων της Γερμανίας, οι οποίοι εργάστηκαν σε Πανεπιστήμια της Τουρκίας. Υπάρχουν ισχυρισμοί ότι αυτό προέκυψε από την ανιδιοτελή πρόθεση της Τουρκίας, ενώ στην πραγματικότητα κύριο μέλημα της ήταν το κλείσιμο του Πανεπιστημίου Darülfünun και η μετατροπή του σ' ένα σύγχρονο Πανεπιστήμιο.

Ένας μικρός αριθμός Τούρκων Εβραίων ζούσε στη Θεσσαλονίκη και στην Αθήνα και σώθηκε χάρη στις ενέργειες των διπλωματών που ζούσαν στην Ελλάδα. Δεν μπορεί όμως να μη γίνει αναφορά στις ενέργειες του Τούρκου

διπλωμάτη στη Ρόδο Selahattin Ülkümen, ο οποίος κατέβαλε φιλότιμες προσπάθειες και έσωσε τους Εβραίους του νησιού. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να αναγνωριστεί ως ένας από τους Δικαίους των Εθνών. Από την άλλη πλευρά ο Αντιπρόξενος της Τουρκίας στο Γενικό Προξενείο της Μασσαλίας το 1941 κι έπειτα Πρόξενος ως το 1944 Necdet Kent διατύπωσε αρκετά ψεύδη ότι συνέβαλε στη διάσωση Τούρκων Εβραίων, οι οποίοι ζούσαν στη Γαλλία.

Abstract

The purpose of the paper is to present the attitude of Turkey towards Jews during the Second World War. Unfortunately, there are not enough records that the scholars have access to for many events, that occurred during the Second World War II in Turkey. In this work the most characteristic events will be recorded, which prove the negative attitude of Turkey towards the Jews during the Second World War.

First of all, the persecution suffered by the Jews of East Thrace in July 1934 will be mentioned. Then, the events that led to loss of the Jewish passengers of the Struma ship will be recorded. The ship departed on 4th September 1941 from Romania with 769 passengers. Struma faced many problems during the trip. The passengers were informed at the port of Istanbul that they were not provided with visa, in order to travel to Palestine. The ship was tied up at the port for more than 70 days. Turkey did not allow its passengers to disembark. Finally, it sailed from Bosphorus and it was hit by a torpedo from a Russian submarine in the Black Sea. All the passengers were killed but one was saved.

Another negative action of Turkey toward Jews was the recruitment of the twenty ranks. On 18th April 1941, the Ministry of National Defence of Turkey proposed to the Council of Ministers the conscription of non - Muslims aged 25-45. These would be under the Ministry of Public Works «Nafia Vakaleti» and they would build the roads that would be indicated to them. Both the conscripted Jews faced themselves financial problems and so did their families, as long as they were absent from their home. Their conscription ended in July 1942.

Shortly afterwards, the Turkish government exhausted Jews financially by passing and implementing the law «Varlık Vergisi». The rate of the tax the Jews had to pay was 179%. The people who did not pay part of the tax or paid part of the tax but fled part of their property would be transferred to labor battalions. But first, the property of the debtor and his relatives would be confiscated.

Several opinions have been expressed about rescuing Jewish scientists from Germany, who worked at Universities in Turkey. There are claims that this arose out of Turkey's selfless intention. In fact, Turkey's main concern was to close the Darülfünun University and turn it to a modern University.

A small number of Turkish Jews lived in Thessaloniki and in Athens and were saved by the actions of diplomats, who lived in Greece. However, it would be a failure not to mention the actions of the Turkish diplomat in Rhodes, Selahattin Ülkümen, who made honorable efforts and saved the Jews of the island. That resulted in being recognised as one of the Righteous Among the Nations. On the other hand, the vice consul of Turkey at the General Consulate of Marseilles in 1941 and then Consul until 1944, Necdet Kent, formulated several lies that he contributed to the rescue of the Jews who lived in France.

Λέξεις κλειδιά: Τουρκία, Εβραίοι, Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, Ανατολική Θράκη, Struma, Είκοσι Τάξεις, Verlik Vergisi, Γερμανοί επιστήμονες, Θεσσαλονίκη, Αθήνα, Selahattin Ülkümen και Necdet Kent.

1.Εισαγωγή

Το Ολοκαύτωμα των Εβραίων αποτελεί μια από τις πιο μελανές σελίδες στην ιστορία της ανθρωπότητας. Αυτό είναι αναπόφευκτο, αφού 6.000.000 Εβραίοι θανατώθηκαν με ποικίλους τρόπους και για τη δολοφονία τους υπεύθυνοι δεν ήταν μόνο οι Ναζί, αλλά και όσοι συνεργάστηκαν μαζί τους στη διάπραξη αυτού του εγκλήματος. Κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο η Τουρκία διατήρησε τυπικά μια ουδέτερη στάση, όμως ουσιαστικά τασσόταν με το μέρος της Γερμανίας με ποικίλους τρόπους.

Αρχικά, από τις αρχές του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου η Τουρκία δεν επιθυμούσε να συμμετέχει σ' αυτόν τον πόλεμο, ενώ οι δυο αντιμαχόμενες πλευρές επιθυμούσαν να την πάρουν με το μέρος της. Γι' αυτόν τον λόγο προσπαθούσε να διατηρήσει την ουδετερότητα της, αλλά ταυτόχρονα προσπαθούσε να λάβει πόρους από οποιαδήποτε πλευρά την διευκόλυνε για τη διατήρηση της ουδετερότητας.¹ Αυτό όμως που είναι κατανοητό είναι πως η Τουρκία με τις κινήσεις της πήρε δικαιωματικά τον τίτλο του επιτήδειου ουδέτερου. Αυτή η στάση άλλωστε φαίνεται και από τη δήλωση του πρέσβη της Ιταλίας στην Άγκυρα Ντε Πέππο ο οποίος κατέγραφε ότι η ιδεωδής λύση για τους Τούρκους ήταν *ο τελευταίος Γερμανός στρατιώτης να πέσει πάνω στο πτώμα του τελευταίου Ρώσου*.²

Στις 18 Ιουνίου 1941 η Τουρκία υπέγραψε με τη Γερμανία ένα σύμφωνο φιλίας και μη επιθέσεως.³ Λίγους μήνες αργότερα και συγκεκριμένα στις 09 Οκτωβρίου 1941 η Τουρκία απέκτησε και οικονομικές σχέσεις με τη Γερμανία, αφού υπέγραψε συμφωνία για την αποστολή χρωμίτη. Αυτό συνέβαινε, γιατί η Τουρκία παρήγε το 16% της παγκόσμιας οικονομίας σε χρωμίτη.⁴ Έναν χρόνο έπειτα από την υπογραφή της συμφωνίας μεταξύ της Γερμανίας και της Τουρκίας, η Τουρκία διαμόρφωσε το δόγμα της ενεργού ουδετερότητας, ενώ ταυτόχρονα προσπαθούσε να επηρεάσει τις εξελίξεις προς όφελός της και αποκτούσε ταυτόχρονα οπλισμό από τη Γερμανία.⁵

Χαρακτηριστικές ήταν και οι εισηγήσεις του Γερμανού πρέσβη στην Άγκυρα Franz von Papen στον Ulrich Friedrich Willy Joachim von Ribbentrop. Ο πρέσβης υποστήριζε ότι για να πάρει η Τουρκία το μέρος των Γερμανών, θα έπρεπε να ικανοποιηθούν οι απαιτήσεις της Τουρκίας σχετικά με τα εδάφη της Βόρειας Συρίας. Παράλληλα στο μνημόνιο στις 09 Σεπτεμβρίου 1942 υπάρχουν καταγεγραμμένες οι βλέψεις των Τούρκων στην Υπερκαυκασία, στα τουρκο-ιρανικά σύνορα, στη Μοσούλη, στη Βουλγαρία και στα Δωδεκάνησα.⁶ Μετά τις απώλειες των Γερμανών στο Stalingrad ασκήθηκαν

¹ Martie, D., (2020), *The Nonlinear Dynamics of the Varlık Vergisi (Turkish Wealth Tax)*, George Washington University, σελ. 33

² Ηλιάδης, Μ., (1996), *Τα μυστικά αρχεία του Γερμανικού Υπουργείου Εξωτερικών και του Φόρειν Οφισ για την Τουρκία*, Αθήνα: εκδόσεις Λαβύρινθος, σελ. 23

³ Ηλιάδης, Μ., ό.π., σελ.21

⁴ Weber, F., (1979), *Ο επιτήδειος Ουδέτερος*, Αθήνα: Θετίλη, σελ. 178

⁵ Ηλιάδης, Μ., ό.π. σελ. 28

⁶ Ηλιάδης, Μ., ό.π. σελ. 31

πιέσεις στην Τουρκία, για να συμμετέχει στον πόλεμο. Η απάντηση της Τουρκίας ήταν πάλι αρνητική κι ένα από τα επιχειρήματα που χρησιμοποίησε ήταν η έλλειψη οπλισμού.⁷ Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την υπόσχεση του Winston Churchill για άμεση στρατιωτική βοήθεια.

Στο σημείο αυτό αξίζει να γίνει αναφορά στην επιχείρηση Τόλμη. Σύμφωνα με αυτήν την επιχείρηση στις 30 και 31 Ιανουαρίου 1943 θα ενισχυόταν η Τουρκία με αεροσκάφη, με όπλα και άρματα για τη δημιουργία δυο πλήρων τεθωρακισμένων μεραρχιών.⁸ Η συγκεκριμένη επιχείρηση δεν υλοποιήθηκε λόγω κωλυσιεργίας των Τούρκων. Τις ίδιες ακριβώς μέρες ο Winston Churchill συναντήθηκε με τον Πρόεδρο της Τουρκίας İsmet İnönü, τον Πρωθυπουργό Şükrü Saracoğlu και τον Υπουργό Εξωτερικών Hüseyin Nuğman Kema Menemencioğlu στα Άδανα και ο λόγος δεν ήταν άλλος, παρά για να τους πείσει να συμμετέχουν στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Μετά απ' αυτήν τη συνάντηση ο Winston Churchill θεώρησε ότι η Τουρκία θα τασσόταν με την πλευρά τους, ενώ οι Τούρκοι ένοιωθαν ικανοποίηση, επειδή δεν τους πίεσαν.⁹

Στις 17 Νοεμβρίου 1943 οι Τούρκοι δήλωσαν ότι θα λάβουν μέρος στον πόλεμο, αλλά αυτές οι δηλώσεις ήταν μόνο δηλώσεις.¹⁰ Έναν χρόνο αργότερα και συγκεκριμένα στις 25 Μαρτίου 1944 ο Winston Churchill διέκοψε τη στρατιωτική βοήθεια προς την Τουρκία. Μετά τις διαδοχικές ήττες της Γερμανίας και τη διάσκεψη της Γιάλτας η Τουρκία κήρυξε τον πόλεμο ενάντια στη Γερμανία στις 23 Φεβρουαρίου 1945, όταν ήταν πλέον εμφανές ότι ο πόλεμος θα τελείωνε σύντομα.¹¹

Εξαιτίας αυτής της «ουδέτερης» στάσης που διατήρησε αξίζει να γίνει αναφορά και στη στάση που διατήρησε για τη διάσωση των Εβραίων όχι μόνο των 75.000 που ζούσαν στην Τουρκία αλλά και όσων ζούσαν στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες. Η στάση που κράτησε όχι μόνο η Τουρκία αλλά και οι υπόλοιπες ουδέτερες χώρες όπως η Σουηδία, η Ελβετία, η Πορτογαλία και η Ισπανία διαδραμάτισαν αποφασιστικό ρόλο ή στη διάσωσή τους ή στον φρικτό θάνατό τους. Στη συγκεκριμένη εργασία θα καταγραφούν ορισμένα γεγονότα, τα οποία έχουν άμεση σχέση με τη στάση της Τουρκίας απέναντι στους Εβραίους κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Αρχικά, θα γίνει αναφορά στις διώξεις που υπέστησαν οι Εβραίοι στην Ανατολική Θράκη το καλοκαίρι του 1934. Οι κάτοικοι στο Çanakale έλαβαν αρχικά κάποια ανώνυμα απειλητικά γράμματα, στα οποία τους ζητούσαν να εγκαταλείψουν τις περιουσίες τους. Οι βίαιες ενέργειες ξεκίνησαν στις 03 Ιουλίου 1934 στο Çanakale, στη Ραιδεστό, στις Σαράντα Εκκλησιές και στην Αδριανούπολη, όπου δέχτηκαν επιθέσεις από τους Τούρκους εθνικιστές. Πολλές γυναίκες βιάστηκαν και αυτό είχε ως αποτέλεσμα να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους πολλοί Εβραίοι και να μεταναστεύσουν στην Κωνσταντινούπολη, στη Βουλγαρία και στην Ελλάδα.

Μετά τη γνωστοποίηση των γεγονότων επήλθε η αντίδραση της τουρκικής κυβέρνησης. Αρχικά, συνελήφθησαν οι υπεύθυνοι για τους διωγμούς που έγιναν στη Θράκη, αλλά σύντομα αφέθηκαν ελεύθεροι. Ακόμη και σήμερα οι ερευνητές δεν μπορούν να έχουν πρόσβαση στα αρχεία για

⁷ Ηλιάδης, Μ., ό.π. σελ. 34

⁸ Ηλιάδης, Μ., ό.π. σελ. 34

⁹ Ηλιάδης, Μ., ό.π. σελ. 34

¹⁰ Ηλιάδης, Μ., ό.π. σελ. 48

¹¹ Ηλιάδης, Μ., ό.π. σελ. 55.

τους διωγμούς των Εβραίων της Ανατολικής Θράκης. Αυτό αποτελεί ακόμη μια απόδειξη ότι καταβάλλεται προσπάθεια από την πλευρά της Τουρκίας για απόκρυψη των πραγματικών αιτιών που συνέβαλαν στις διώξεις των Εβραίων από την περιοχή.

Η Τουρκία αποτελούσε μέσο διαφυγής προς την Παλαιστίνη εξαιτίας της γεωγραφικής της θέσης. Εξάλλου γνωστή είναι η αρχή της επιστροφής των Εβραίων προς την Παλαιστίνη με τον όρο Aliyah, αφού χιλιάδες ήταν οι Εβραίοι που ταξίδεψαν στην Παλαιστίνη. Δεν είναι όμως και λίγοι αυτοί που βρήκαν φρικτό θάνατο κατά τη διάρκεια του ταξιδιού τους. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα με το πλοίο Struma, το οποίο ξεκίνησε από τη Ρουμανία με 769 Εβραίους επιβάτες, εκ των οποίων ορισμένα ήταν ασυνόδευτα παιδιά. Το πλοίο έμεινε στον Βόσπορο πάνω από εβδομήντα μέρες έπειτα από μηχανικά προβλήματα που αντιμετώπιζε και η Τουρκία δεν επέτρεπε στους επιβάτες του να αποβιβαστούν, παρά μόνο σε εννέα οι οποίοι είχαν έγκυρο διαβατήριο ή βίζα. Τελικά, το πλοίο χτυπήθηκε από торπίλη ρωσικού υποβρυχίου με αποτέλεσμα να βρουν φριχτό θάνατο οι επιβάτες του εκτός από τον David Stolliar, ο οποίος ήταν ο μοναδικός επιζών.

Κατά τη διάρκεια του 1942 επικρατούσαν αντισημιτικές απόψεις στην Τουρκία, αφού δεν επιτρεπόταν στους Τούρκους ιδιοκτήτες των πλοίων να συνεργαστούν με εβραϊκά πρακτορεία και να μεταφέρουν Εβραίους, οι οποίοι επιθυμούσαν να μεταναστεύσουν. Μέλη της τουρκικής κυβέρνησης έθεταν ειδικούς όρους για την προέλαση των Εβραίων από τα τουρκικά ύδατα. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα το Aliyah Bet να σταματήσει το 1944 και μια πολύ σημαντική προσπάθεια για τη διάσωση των Εβραίων μέσω της μετανάστευσης τερματίστηκε.

Ακόμη ένα δραστικό μέτρο εναντίον των μειονοτήτων που έπληξε και τους Εβραίους κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου είναι η επιστράτευση μη Μουσουλμάνων από την περιοχή της Κωνσταντινούπολης. Οι άνδρες αυτοί, η ηλικία των οποίων κυμαινόταν από 28-45 ετών, χρησιμοποιήθηκαν για την κατασκευή δρόμων. Οι είκοσι τάξεις, εμπνευστής της οποίας ήταν ο İsmet İnönü, αποτέλεσε ένα ακόμη βαρύ πλήγμα για τους Εβραίους, αφού θα υπάγονταν στο Υπουργείο Δημοσίων Έργων «Nafia Vekaleti» και αυτό είχε ως άμεση συνέπεια να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους και τις περιουσίες τους.

Ακόμη, πολύ δυσάρεστες ήταν οι συνέπειες που προκάλεσε ο φόρος περιουσίας, ο οποίος αποτελεί έναν από τους πιο χαρακτηριστικούς νόμους εναντίον των μειονοτήτων και κυρίως εναντίον των Ελλήνων, των Αρμενίων και των Εβραίων. Κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου και κυρίως το 1942 οι πληθωριστικές τάσεις αυξήθηκαν, ενώ ταυτόχρονα έκαναν την εμφάνισή τους φαινόμενα αισχροκέρδειας. Γι' αυτούς τους λόγους ένα από τα μέτρα τα οποία έλαβε η κυβέρνηση της Τουρκίας ήταν η θέσπιση και η επιβολή του φόρου περιουσίας. Τα αποτελέσματα της εφαρμογής του νόμου «Varlık Vergisi» ήταν άμεσα, αφού εξουθένωσε οικονομικά τους Εβραίους.

Αυτό ήταν αναπόφευκτο, αφού πολλοί Εβραίοι αναγκάστηκαν να πουλήσουν τις περιουσίες τους, για να αποπληρώσουν το ποσό που τους αναλογούσε. Όσοι δεν μπόρεσαν να αποπληρώσουν το αντίστοιχο ποσό μέσα στο χρονικό διάστημα του ενός μηνός, ήταν υποχρεωμένοι να προσφέρουν καταναγκαστική εργασία στα στρατόπεδα Erzurum- Askale. Οι τουρκικές εφημερίδες στήριζαν την κυβερνητική αυτή απόφαση και όπως αποδεικνύεται αποτελεί έναν τρόπο εκτουρκισμού της οικονομίας της

Τουρκίας. Παράλληλα όμως ο νόμος «Varlık Vergisi» έχει βάση στις ναζιστικές πεποιθήσεις, αφού η εφαρμογή του στηρίχτηκε στις διακρίσεις των ανθρώπων με βάση το θρήσκευμά τους.

Τις τελευταίες δεκαετίες έχουν διατυπωθεί αρκετές απόψεις για την έλευση Γερμανών Εβραίων επιστημόνων στο Πανεπιστήμιο της Κωνσταντινούπολης. Πράγματι, το χρονικό διάστημα 1933-1934 αρκετοί Εβραίοι επιστήμονες κατέφθασαν στην Κωνσταντινούπολη, για να εργαστούν. Αυτό συνέβη έπειτα από την εφαρμογή του νόμου για την αποκατάσταση της επαγγελματικής δημόσιας υπηρεσίας, ο οποίος ψηφίστηκε στις 07 Απριλίου 1933 στη Γερμανία. Σύμφωνα με το άρθρο 3 του νόμου αυτού απαγορευόταν στους Γερμανούς που δεν ανήκαν στην Άρια φυλή να κατέχουν δημόσιες θέσεις.

Πράγματι, οι επιστήμονες κατέφθασαν στην Τουρκία κι ο κυριότερος σκοπός της έλευσής τους ήταν, επειδή εκείνο το χρονικό διάστημα η τουρκική ηγεσία επιθυμούσε την αναβάθμιση των Πανεπιστημίων της χώρας. Οι ακαδημαϊκοί αυτοί ήρθαν στην Τουρκία, προσέφεραν τις υπηρεσίες τους και το έργο τους είναι γνωστό ακόμη και μέχρι σήμερα. Σύμφωνα όμως με τις πηγές αρκετοί απ' αυτούς που προσήλθαν στη Γερμανία δεν ήταν οι ίδιοι Εβραίοι αλλά οι γυναίκες τους και ορισμένοι δεν είχαν έντονη σχέση με την εβραϊκή θρησκεία. Το αξιοσημείωτο είναι πως μετά το πέρας του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου αρκετοί εγκατέλειψαν την Τουρκία κι επέστρεψαν στη γενέτειρά τους ή μετέβησαν σε άλλες χώρες.

Στην Ελλάδα ζούσε ένας αριθμός Τούρκων και χαρακτηριστικό είναι ότι οι Τούρκοι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης και της Αθήνας σώθηκαν χάρη στις ενέργειες των διπλωματών. Δεν είναι όμως ακριβής ο αριθμός των Τούρκων Εβραίων που ζούσαν στην Ελλάδα και σώθηκαν. Το ίδιο συνέβη και στη Ρόδο χάρη στις προσπάθειες του Τούρκου διπλωμάτη Selahattin Ülkümen. Το Yad Vashem αναγνώρισε τις ενέργειες του και τον κατέταξε ως έναν από τους Δικαίους των Εθνών.

Αντίθετα, ο Necdet Kent, Αντιπρόξενος της Τουρκίας στο Γενικό Προξενείο της Μασσαλίας το 1941 κι έπειτα Πρόξενος ως το 1944, διατύπωσε αρκετά ψεύδη, αφού ισχυριζόταν ότι συνέβαλε στη διάσωση των Εβραίων που ζούσαν στη Γαλλία. Μια σειρά από ανακρίβειες στις αφηγήσεις του καθώς επίσης το γεγονός ότι κανένας επιζών ή απόγονος των επιζώντων δεν επιβεβαιώνει τις απόψεις του αποδεικνύει πως οι ισχυρισμοί του δεν έχουν ρεαλιστική βάση. Παρ' όλα αυτά στην Τουρκία χαρακτηρίζεται ακόμη και σήμερα ως ο Schindler της Τουρκίας.

Η μέθοδος που ακολουθήθηκε για την εκπόνηση της εργασίας ήταν δευτερογενής, αφού έγινε κριτική επεξεργασία της βιβλιογραφίας. Αξιοποιήθηκε το υλικό για την απάντηση του ερευνητικού ερωτήματος: «Ποια ήταν η στάση της Τουρκίας απέναντι στους Εβραίους κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου;» Επίσης, με βάση τη βιβλιογραφία απαντήθηκαν και τα υποερωτήματα του ερευνητικού ερωτήματος, τα οποία ήταν τα ακόλουθα: α) Με ποιες συγκεκριμένες ενέργειες οργανισμών, πολιτικών φορέων και ατόμων φαίνεται η αρνητική στάση της Τουρκίας απέναντι στους Εβραίους; β) Υπάρχουν περιπτώσεις διάσωσης Τούρκων Εβραίων κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου; γ) Υπάρχουν ισχυρισμοί των Τούρκων ότι συνέβαλαν στη διάσωση των Εβραίων, ενώ κάτι τέτοιο δεν ίσχυε στην πραγματικότητα;

Μετά τον εντοπισμό των αντίστοιχων βιβλίων και την ανάγνωσή τους ακολούθησε η ταξινόμηση και η ιεράρχησή τους. Επίσης, αναζητήθηκε υλικό

και από αντίστοιχες ιστοσελίδες, από τις οποίες ήταν εφικτό να αντληθεί υλικό για την απάντηση του ερευνητικού ερωτήματος και των υποερωτημάτων του. Το υλικό αυτό έπειτα από σύγκριση και αξιολόγηση συνδέθηκε για την απάντηση των ερευνητικού ερωτήματος. Ακόμη, ακολουθήθηκε και ποιοτική έρευνα, αφού διερευνήθηκαν τα κίνητρα και οι αντιλήψεις ατόμων, πολιτικών προσώπων και φορέων οι οποίοι είχαν τη συγκεκριμένη στάση απέναντι στους Εβραίους.

2. Εβραίοι στην Ανατολική Θράκη

Στην Τουρκία ψηφίστηκε στις 06 Ιουνίου 1934 ο νόμος 2510 «Iskan Kanunu». Σύμφωνα με το άρθρο 11 Β του συγκεκριμένου νόμου ο Υπουργός Εσωτερικών έπρεπε να λάβει όλα τα μέτρα για όσους δεν είχαν σχέση με τον τουρκικό πολιτισμό ή είχαν σχέση με τον τουρκικό πολιτισμό, αλλά δεν μιλούσαν την τουρκική γλώσσα.¹² Ένα από αυτά τα μέτρα ήταν και η μετακίνηση τους σε άλλα μέρη, αρκεί να μην αποτελούσαν ομάδες. Ο νόμος αυτός εφαρμόστηκε στις 14 Ιουνίου 1934. Κύριος στόχος του νόμου ήταν να αποτραπεί το ενδεχόμενο συσσώρευσης μη μουσουλμανικών πληθυσμών σε μια μόνο γεωγραφική περιφέρεια.

Το περιοδικό Milli Inkilap άμεσα ξεκίνησε την προπαγάνδα εναντίον των Εβραίων που ζούσαν στη Θράκη, η οποία αποτελούσε ευρωπαϊκό τμήμα της Τουρκίας. Στον Τύπο της Θράκης υπήρχαν δημοσιεύματα, στα οποία κατέκριναν τους Εβραίους ότι ζούσαν πλουσιοπάροχα, ενώ οι Τούρκοι υπέφεραν.¹³ Πιο συγκεκριμένα, στην εφημερίδα Vakit τον Μάιο και τον Ιούνιο του 1934 ο Mustafa Nermi είχε δημοσιεύσει αντισημιτικά άρθρα στην εφημερίδα.¹⁴

Ταυτόχρονα, διαδίδονταν φήμες ότι ο Ismet Pasa καθώς επίσης και η κυβέρνησή του επιθυμούσαν διακαώς και στόχευαν να εγκαταλείψουν οι Εβραίοι την Τουρκία.¹⁵ Είναι λοιπόν αναπόφευκτο ότι ένα από τα μαύρα κεφάλαια στην ιστορία του διωγμού των Εβραίων ξεκίνησε με τους διωγμούς των Εβραίων στην Ανατολική Θράκη. Λίγο πριν από τα γεγονότα ο Γενικός Επιθεωρητής της Θράκης Ibrahim Tali έκανε μια περιοδεία στην Ανατολική Θράκη, η οποία διήρκεσε 33 μέρες.¹⁶ Στην έκθεση που κατέθεσε στο Υπουργείο Εσωτερικών κατέγραψε ότι υπάρχει εβραϊκό πρόβλημα στην περιοχή.

Το εβραϊκό αυτό πρόβλημα δεν ήταν άλλο από την οικονομική κατάσταση των Εβραίων, η οποία ήταν πολύ εύρωστη, αν και οι ίδιοι δεν είχαν τουρκοποιηθεί. Μιλούσαν τα Ladino κι ενεργούσαν ως ξεχωριστή κοινότητα. Επίσης, τόσο οι ίδιοι όσο και οι Βούλγαροι που ζούσαν στην ίδια περιοχή ήταν πιθανό να αποτελέσουν «την πέμπτη στήλη» και γι' αυτούς τους λόγους έπρεπε να απομακρυνθούν. Η συμβολή του Γενικού Επιθεωρητή της Θράκης

¹² Ιορδάνογλου, Α., (2021) *Είκοσι ηλικίες Τάγματα Εργασίας Αμελέ Ταμπουρού (Μάιος 1941-Ιούλιος 1942)*, Θεσσαλονίκη: Κ.Μ. Σταμούλη, σελ.61

¹³ Toumarkine, A., Sigalas, N., (2008) The 1934 Thrace events: continuity and change within Turkish state policies regarding non-Muslim minorities. An interview with Rifat Bali στο <https://journals.openedition.org/ejts/2903> στις 27/07/2022

¹⁴ Guttstadt, C., ό.π. σελ. 57

¹⁵ Ιορδάνογλου, Α., ό.π σελ. 63

¹⁶ Toumarkine, A., Sigalas, N. ό.π.

Ibrahim Tali στις διώξεις των Εβραίων της Θράκης ήταν αποφασιστική, αφού τους αποκαλούσε «παράσιτα που πίνουν το αίμα των Τούρκων».¹⁷

Δεν ήταν λίγες οι περιπτώσεις που ο Ibrahim Tali χαρακτήριζε τους Εβραίους άπληστους και κύριος σκοπός του ήταν να επιλύσει το «εβραϊκό πρόβλημα». Ο κύριος σκοπός του ήταν να μεταφερθούν οι περιουσίες των Εβραίων σε μουσουλμανικά χέρια. Ο ίδιος άλλωστε είχε πρωταγωνιστήσει στη γενοκτονία των Αρμενίων.¹⁸

Αρχικά, οι Εβραίοι κάτοικοι στο Çanakkale έλαβαν ανώνυμα γράμματα, στα οποία τους απειλούσαν και τους ζητούσαν να φύγουν από την περιοχή.¹⁹ Στα ανώνυμα αυτά μηνύματα κατέγραφαν ότι η αποχώρηση των Εβραίων από την περιοχή αποτελούσε κύρια επιθυμία της κυβέρνησης και του İsmet İnönü.²⁰ Τότε οι Εβραίοι οι οποίοι ήταν 2.000-3.000 ζήτησαν τη βοήθεια των τοπικών αρχόντων, οι οποίοι τους έστειλαν αστυνομική προστασία για λίγες μέρες.²¹

Οι βίαιες ενέργειες ξεκίνησαν στο Çanakkale στις 21 Ιουνίου 1934 στην πλευρά των Δαρδανελίων, αφού έγιναν επιθέσεις στα καταστήματα των Εβραίων.²² Άμεσα ακολούθησαν επιθέσεις εναντίον των Εβραίων που ζούσαν στο Çanakkale. Οι επιθέσεις άρχισαν να εξαπλώνονται και σε άλλες πόλεις της Ανατολικής Θράκης και πιο συγκεκριμένα στη Ραιδεστό, στις Σαράντα Εκκλησιές και στην Αδριανούπολη στις 03 Ιουλίου 1934. Στις περιοχές αυτές οι Εβραίοι δέχτηκαν επιθέσεις από τους Τούρκους εθνικιστές και καταστράφηκαν οι περιουσίες τους. Στις Σαράντα Εκκλησιές οι επιθέσεις ξεκίνησαν το βράδυ της 3^{ης} Ιουλίου 1934. Κατά τη διάρκεια της νύχτας έγιναν λεηλασίες σε 65 εβραϊκά σπίτια των κατοίκων των Σαράντα Εκκλησιών.²³

Στις περιοχές αυτές υπήρχε μακρόχρονη εβραϊκή παρουσία με χαρακτηριστικό παράδειγμα της Αδριανούπολης, όπου υπήρχαν δεκατέσσερις Συναγωγές και ζούσαν περίπου 7.000 Εβραίοι.²⁴ Οι τουρκικές δυνάμεις ασφαλείας ήταν αυτές, οι οποίες συνέβαλαν στη λεηλασία των εβραϊκών περιουσιών στην Αδριανούπολη και σύμφωνα με τις μαρτυρίες των αυτοπτών μαρτύρων ζήτησαν από τους κατοίκους να εγκαταλείψουν την πόλη μέσα σε 48 ώρες. Σύμφωνα με την απογραφή του 1927 στο Çanakkale ζούσαν 1.845 Εβραίοι και 1.481 στη Ραιδεστό.²⁵

Στις Σαράντα Εκκλησιές ζούσαν περίπου 3.000 Εβραίοι.²⁶ Οι διώξεις ξεκίνησαν, όταν αντισημίτες λεηλάτησαν τις εβραϊκές περιουσίες και τόσο οι ραβίνοι όσο και οι Εβραίες γυναίκες αντιμετώπισαν τη βιαιότητά τους. Στην περιοχή της Μακράς Γέφυρας οι κάτοικοι αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους. Το ίδιο συνέβη και στους κατοίκους της Κεσσάνης, της

¹⁷ Baer, M. D. (2013) *Turk and Jew in Berlin: The First Turkish Migration to Germany and the Shoah*, Cambridge University Press, σελ. 337

¹⁸ Baer, M. D. ό.π. σελ.337

¹⁹ Celik, A. B., (2019), *State of exception: Excluded Struma Ship as a camp, Istanbul: Istanbul Bilgi University*, σελ.35

²⁰ Ιορδάνογλου, Α., ό.π σελ.64

²¹ Guttstadt, C., ό.π. σελ. 61

²² Guttstadt, C., ό.π. σελ. 61

²³ Shaw, J.S., ό.π. σελ. 18

²⁴ Guttstadt, C., ό.π. σελ. 62

²⁵ Celik, A. B., ό.π. σελ. 35

²⁶ https://en.wikipedia.org/wiki/K%C4%B1rklareli_Jewish_quarter

Ραιδεστού, της Τυρολόης και της Αρτίσκου.²⁷ Πολλοί απ' αυτούς μεταφέρθηκαν στην Κωνσταντινούπολη κι άλλοι στη Βουλγαρία και στην Ελλάδα.

Οι λεηλασίες που υπέστησαν οι εβραϊκές περιουσίες στην Ανατολική Θράκη θυμίζουν τις λεηλασίες που έκαναν οι Ναζί στους Εβραίους τέσσερα χρόνια αργότερα. Τη νύχτα της 9^{ης} προς 10^η Νοεμβρίου 1938 προκλήθηκαν ζημιές στις περιουσίες των Εβραίων και καταστράφηκαν Συναγωγές στη Γερμανία από τους Ναζί. Καταστήματα καταστράφηκαν και Γερμανοί Εβραίοι θανατώθηκαν. Η «Νύχτα των Κρυστάλλων» προκάλεσε την οργή πολλών κρατών και γίνεται αντιληπτό ότι μπορεί να συσχετιστεί με τα γεγονότα που διαδραματίστηκαν στην Ανατολική Θράκη το 1934, αφού οι διωγμοί και οι λεηλασίες έγιναν εναντίον των Εβραίων από διαφορετική εθνικότητα αλλά με ίδια ιδεολογία.

Το γεγονός γνωστοποιήθηκε διεθνώς από τις εφημερίδες «The Times», «The Daily Telegraph» και τους «New York Times».²⁸ Μετά τη γνωστοποίηση των γεγονότων επήλθε η αντίδραση της τουρκικής κυβέρνησης. Ο πρωθυπουργός İsmet İnönü στις 05 Ιουλίου 1934 μίλησε στο Κοινοβούλιο, καταδίκασε αυτές τις πράξεις και υποστήριξε ότι οι Τούρκοι δεν ήταν ποτέ αντισιημίτες. Παράλληλα, υπερασπίστηκε τα δικαιώματα των Τούρκων Εβραίων.²⁹ Επίσης, έστειλε αντιπροσωπία στη Θράκη, για να διερευνηθούν οι διωγμοί. Ανάμεσα στα μέλη της αντιπροσωπίας ήταν ο Υπουργός Εσωτερικών Şükrü Kaya και μετά την επιστροφή του στην Άγκυρα έπειτα από μια βδομάδα ανέφερε τα γεγονότα τα οποία συνέβησαν στη Θράκη.

Αν και αυτοί οι οποίοι συμμετείχαν στις διώξεις στις Σαράντα Εκκλησιές συνελήφθησαν, πολύ σύντομα αφέθηκαν ελεύθεροι. Συγκεκριμένα, ο Δήμαρχος, ο αρχηγός της αστυνομίας κι ο επικεφαλής του εμπορικού επιμελητηρίου θεωρήθηκαν οι κύριοι υπεύθυνοι για τα γεγονότα, όμως δεν τους επιβλήθηκε καμία ποινή. Αντίθετα, καταδικάστηκαν σε φυλάκιση ορισμένων μηνών άτομα, για τα οποία δεν είχε γίνει καμία αναφορά ότι συμμετείχαν στους διωγμούς των Εβραίων στις Σαράντα Εκκλησιές.³⁰

Μέσα σε λίγες μόνο μέρες 3.000 από τους 13.000 Εβραίους που ζούσαν στην Ανατολική Θράκη εγκατέλειψαν την περιοχή και πήγαν στην Κωνσταντινούπολη.³¹ Ο Υπουργός Εσωτερικών Şükrü Kaya μαζί με τους επιθεωρητές του έκαναν περιοδεία, στις πόλεις της Ανατολικής Θράκης που συνέβησαν οι διωγμοί. Αναφορά για όσα συνέβησαν δεν υπάρχει παρά μόνο μια επίσημη δήλωση του Υπουργικού Συμβουλίου, στην οποία δήλωσαν ότι τα γεγονότα όντως συνέβησαν και πως ο αντισιημιτισμός είναι μια ιδεολογία ξένη προς την Τουρκία.³²

Πέντε μήνες έπειτα από τα γεγονότα, τον Δεκέμβριο του 1934 ο πρωθυπουργός της Τουρκίας İsmet İnönü επισκέφτηκε τις περιοχές της Ανατολικής Θράκης, που συνέβησαν τα γεγονότα, αλλά δεν επισκέφτηκε την ηγεσία της εβραϊκής κοινότητας, για να πληροφορηθεί ποια προβλήματα

²⁷ Guttstadt, C., ό.π. σελ. 62

²⁸ Guttstadt, C., ό.π. σελ. 62

²⁹ Shaw, J.S., ό.π. σελ. 15

³⁰ Guttstadt, C., ό.π. σελ. 63

³¹ Elazar, D., Friedenreich, H.P., Hazzan, B., Liberles, A. W., (1984) *The Balkan Jewish Communities U.S.A:* University Press of America σελ.134

³² Toumarkine, A., Sigalas, N. ό.π.

αντιμετώπιζαν.³³ Αυτό δείχνει την αδιαφορία της τουρκικής ηγεσίας να δώσει περισσότερες πληροφορίες για τα γεγονότα που συνέβησαν.

Τόσο η Γενική Αστυνομική Διεύθυνση όσο και ο Εθνικός Οργανισμός Πληροφοριών και το Υπουργείο Εσωτερικών της Τουρκίας δεν παρέχουν την ευκαιρία στους ερευνητές να έχουν πρόσβαση σε έγγραφα για τα γεγονότα της Ανατολικής Θράκης.³⁴ Αυτό αποτελεί ακόμη μια απόδειξη ότι καταβάλλεται προσπάθεια από την Τουρκία ακόμη και στις μέρες μας να γίνει απόκρυψη των προσώπων και των θεσμών που εμπλέκονταν πίσω από αυτά τα γεγονότα. Επίσης, το γεγονός ότι οι διωγμοί οι οποίοι ήταν πολύ καλά οργανωμένοι εξαπλώθηκαν τόσο γρήγορα στις πόλεις της Ανατολικής Θράκης, αποδεικνύουν πως πίσω από τους διωγμούς κρυβόταν η τουρκική ηγεσία.

Ο διωγμός των Εβραίων της Ανατολικής Θράκης αποτυπώνεται έντονα στην απογραφή του 1945, αφού επήλθε μείωση των Εβραίων κατοίκων της τάξης του 54%.³⁵ Τα γεγονότα στην Ανατολική Θράκη αποτέλεσαν ένα εντονότατο πλήγμα για τις εβραϊκές κοινότητες της Τουρκίας και τους Τούρκους διανοούμενους, γιατί ενώ η Τουρκία επιθυμούσε την απομάκρυνση των Εβραίων της Ανατολικής Θράκης χωρίς όμως να προκληθούν επεισόδια, πέτυχε ακριβώς το αντίθετο. Η επίθεση εναντίον των Εβραίων ήταν ποικιλόμορφη. Οι Τούρκοι επιτέθηκαν στους Εβραίους και σωματικά και λεκτικά και οικονομικά και ο κυριότερος λόγος αυτής της επίθεσης ήταν ότι οι κάτοικοι της Ανατολικής Θράκης δεν αποτελούσαν μέρος του τουρκικού πολιτισμού.

Ό,τι συνέβαινε στη Γερμανία με τις διώξεις που έκαναν οι Ναζί στους Εβραίους, δεν απείχε πολύ από αυτά που έκανε και η Τουρκία με τους Εβραίους της Ανατολικής Θράκης. Από τη μια πλευρά, οι Ναζί πίστευαν ότι έπρεπε να επεκταθούν και να κυριαρχήσουν και γι' αυτόν τον λόγο ξεκίνησαν τον αφανισμό των Εβραίων. Από την άλλη πλευρά, οι Τούρκοι επιθυμούσαν την απομάκρυνση των Εβραίων από την Ανατολική Θράκη, γιατί πίστευαν ότι ζούσαν καλύτερα από τους Μουσουλμάνους της περιοχής.

Με βάση τις παραπάνω ενέργειες που έγιναν στην Ανατολική Θράκη είναι εμφανής η αρνητική στάση της Τουρκίας απέναντι στους Εβραίους της περιοχής. Η στάση αυτή εκδηλώθηκε έμπρακτα με διωγμούς, λεηλασίες και βιασμούς. Ένα χρόνο αργότερα επήλθε ακόμη μια έμπρακτη απόδειξη της αρνητικής στάσης της Τουρκίας απέναντι στις μειονότητες συμπεριλαμβανομένων και των Εβραίων. Το 1935 οι Εβραίοι, οι Αρμένιοι και οι Έλληνες υποχρεώθηκαν να αλλάξουν τα επίθετά τους και να αποκτήσουν καινούρια, τα οποία έπρεπε να μοιάζουν με τουρκικά.³⁶

Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τα επίθετα που είχαν εβραϊκή κατάληξη να αλλάξουν και να πάρουν την κατάληξη -oglu.(Παράρτημα: Εικόνα 1) Αυτό το μέτρο αποτελούσε ακόμη μια προσπάθεια για εκτουρκισμό των μειονοτήτων – Turkification, όπως επίσης και η επιβολή της τουρκικής ομιλίας: *Vatandaş Türkçe konuş!* Το 1938 ο Πρεσβευτής της Αγγλίας στην Τουρκία George

³³ Toumarkine, A., Sigalas, N. ό.π.

³⁴ Toumarkine, A., Sigalas, N. ό.π.

³⁵ Celik, A. B., ό.π. σελ. 35

³⁶ Okte, F., (1987) *The Tragedy of the Turkish Capital Tax [Varlık Vergisi Faciası]*. Translated from Turkish by Geoffrey Cox. London: Croom Helm σελ. 6

Clerk είχε αναφέρει ότι Έλληνες και Εβραίοι είχαν απολυθεί από τις εργασίες τους, επειδή δε μιλούσαν τουρκικά.³⁷

3.Πλοίο Struma

Η γεωγραφική θέση της Τουρκίας αποτελούσε κομβικό σημείο για τη μεταφορά των Εβραίων στην Παλαιστίνη. Η μετανάστευση των Εβραίων προς την Παλαιστίνη, γνωστή ως Aliyah και πριν από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο αποτελεί τη βασική αρχή της επιστροφής των Εβραίων στο Ισραήλ. Από το 1933-1937 περισσότεροι από 170.000 Εβραίοι μετανάστευσαν στην Παλαιστίνη, η οποία βρισκόταν υπό Βρετανική εντολή.³⁸ Το 1939 η Μεγάλη Βρετανία απαίτησε τη μείωση της άφιξης των Εβραίων μεταναστών στην Παλαιστίνη.

Μετά την έναρξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου η Βρετανία σταμάτησε να παρέχει πιστοποιητικά στους Εβραίους, οι οποίοι κατάγονταν από χώρες, που βρίσκονταν σε εμπόλεμη κατάσταση με τη Μ. Βρετανία. Χωρίς αυτά τα πιστοποιητικά οι Εβραίοι δεν μπορούσαν να εισέλθουν στην Παλαιστίνη. Η προσπάθεια των Εβραίων να μεταναστεύσουν μετά την έναρξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου ονομάστηκε Aliyah Bet, αφού προστέθηκε το δεύτερο γράμμα του εβραϊκού αλφάβητου.³⁹

Από τον Σεπτέμβριο του 1939 ως τις αρχές του 1942 περισσότεροι από 12.000 Εβραίοι με δεκαπέντε πλοία μετανάστευσαν προς την Παλαιστίνη. Πολλοί απ' αυτούς ταξίδευαν από τη Ρουμανία ή από τη Βουλγαρία.⁴⁰ Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα με το πλοίο Pencho, το οποίο τον Οκτώβριο του 1940 ταξίδευε με 500 Εβραίους από τη Σλοβακία και τη Βουλγαρία.⁴¹ Το πλοίο ναυάγησε στη Μυτιλήνη και οι Ιταλοί μετέφεραν τους επιβάτες στη Ρόδο.⁴²

Τον Δεκέμβριο του 1940 το πλοίο Salvador, στο οποίο είχαν επιβιβαστεί 327 Εβραίοι από την Τσεχία και από τη Βουλγαρία ταξίδευε από τη Βάρνα. Το πλοίο ήταν κατασκευασμένο να μεταφέρει 30-40 επιβάτες και μετέφερε έναν αριθμό επιβατών περίπου τριπλάσιο απ' αυτόν που επιτρεπόταν. Το Salvador ρυμουλκήθηκε στην Κωνσταντινούπολη στις 06 Δεκεμβρίου 1940, επειδή είχε προβλήματα ο κινητήρας του.⁴³ Αν και επιτράπηκε στο Salvador να παραμείνει στο λιμάνι, δεν επιτράπηκε σε κανέναν από τους επιβάτες του να κατεβούν από αυτό, επειδή δεν είχαν βίζα.

Λίγες μέρες αργότερα και συγκεκριμένα στις 12 Δεκεμβρίου 1940 το πλοίο ξεκίνησε το ταξίδι του, αν και οι καιρικές συνθήκες δεν ήταν ευνοϊκές. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να βυθιστεί στις 12 Δεκεμβρίου 1940 στον Μαρμαρά.⁴⁴ Οι περισσότεροι επιβάτες πνίγηκαν, ενώ 123 σώθηκαν. 63 από

³⁷ Okte, F., ό.π. σελ.10

³⁸ Guttstadt, C., (2013), *Turkey, the Jews, and the Holocaust*, New York: Cambridge University Press, σελ.108

³⁹ Guttstadt, C., ό.π. σελ. 112

⁴⁰ Guttstadt, C., ό.π. σελ. 112

⁴¹ Guttstadt, C., ό.π. σελ. 112

⁴² Aliyah Bet Timeline στο https://israelforever.org/history/aliyah_bet/timeline/ στις 19 Ιουνίου 2022

⁴³ Franz, D., Collins, K., (2004) *Death on the Black Sea: The untold story of the 'Struma' and World War II's Holocaust at sea*, Harper Collins e-book σελ. 60

⁴⁴ [https://simple.wikipedia.org/wiki/Salvador_\(immigration_ship\)](https://simple.wikipedia.org/wiki/Salvador_(immigration_ship))

τους επιζώντες στάλθηκαν στη Βουλγαρία.⁴⁵ Αν και το όνομα του πλοίου σήμαινε «σωτηρία», τελικά το ταξίδι αυτό για πολλούς Εβραίους επιβάτες δεν αποτέλεσε τη σωτηρία τους αλλά τον θάνατό τους.

Το πλοίο Struma κατασκευάστηκε το 1867 και ήταν μια πολυτελής ατμοκίνητη θαλαμηγός με μήκος 45,2 μέτρα, πλάτος 5,9 μέτρα και το αρχικό της όνομα ήταν SS Xantha.⁴⁶ Το πλοίο επρόκειτο να αναχωρήσει στις 30 Σεπτεμβρίου 1941, αλλά οι ημερομηνίες αναχώρησης του πλοίου μεταβάλλονταν, γιατί γίνονταν επισκευές σ' αυτό. (Παράρτημα: Εικόνα 2). Η τιμή του εισιτηρίου ανέβαινε κάθε φορά που αναβαλλόταν ο απόπλους. Τελικά, αναχώρησε στις 12 Δεκεμβρίου 1941 από τη Ρουμανία με Εβραίους με προορισμό την Παλαιστίνη. Την προηγούμενη μέρα διαφημιζόταν το ταξίδι αυτό στις εφημερίδες της Ρουμανίας. Όσοι Εβραίοι βρίσκονταν στο Βουκουρέστι και επιθυμούσαν να ταξιδέψουν μ' αυτό το πλοίο μεταφέρθηκαν στο λιμάνι της Κωστάντζας με τρένα, τα οποία χρησιμοποιούνταν για μεταφορά ζώων.⁴⁷

Είχαν παρασχεθεί οδηγίες για το όριο των αποσκευών που επιτρεπόταν να έχουν οι επιβάτες μαζί τους και είχαν ενημερωθεί για τα γεύματα που θα τους παρέχονταν μέσα στο πλοίο.⁴⁸ Στο τελωνείο είχαν πάρει όλα τα υπάρχοντα των 769 επιβατών, μερικοί εκ των οποίων ήταν μικρά παιδιά ασυνόδευτα. Οι γονείς τους δεν είχαν χρήματα, για να αγοράσουν εισιτήρια για όλα τα μέλη της οικογένειας κι αγόρασαν μόνο για τα παιδιά τους, για να τα σώσουν.

Αυτή η προσπάθεια διάσωσης των παιδιών αποστολής ασυνόδευτων ανηλίκων στο πλοίο είναι αντίστοιχη με την επιχείρηση μεταφοράς και διάσωσης Εβραιόπουλων, γνωστή ως «Kindertransport». Το 1938 διάφορες εβραϊκές οργανώσεις κατέβαλαν προσπάθειες και μετέφεραν ασυνόδευτα παιδιά από την Αυστρία, την Τσεχοσλοβακία, τη Γερμανία και την Πολωνία προς τη Μ. Βρετανία. Μ' αυτόν τον τρόπο ενήργησαν όσοι έστειλαν τα παιδιά τους ασυνόδευτα με το Struma, αφού ήθελαν να τα σώσουν. Αν και οι διαφημίσεις κατέγραφαν ότι το πλοίο ήταν υπερωκεάνιο, τελικά το Struma ήταν ένα ποταμόπλοιο, το οποίο χρησιμοποιούνταν για τη μεταφορά των ζώων στον Δούναβη.

Ένας από τους επιβάτες του πλοίου ήταν ο David Stoliar (Παράρτημα: Εικόνα 3). Ο πατέρας του είχε ξοδέψει πολλά χρήματα, για να οργανώσει το ταξίδι του στην Παλαιστίνη, αφού ήταν πολύ δύσκολο ένας Εβραίος να αποκτήσει διαβατήριο στη Ρουμανία. Επίσης αγόρασε το εισιτήριο στην τιμή των 1.000 δολαρίων.⁴⁹ Δωροδότησε όποιον μπορούσε, για να μπορέσει ο γιος του να φύγει από τη Ρουμανία, αλλά δεν μπόρεσε να αγοράσει πιστοποιητικό εισόδου για την Παλαιστίνη.

⁴⁵ Salvador immigration ship στο [https://simple.wikipedia.org/wiki/Salvador_\(immigration_ship\)](https://simple.wikipedia.org/wiki/Salvador_(immigration_ship))

⁴⁶ [https://el.wikipedia.org/wiki/Στρούμα_\(πλοίο\)](https://el.wikipedia.org/wiki/Στρούμα_(πλοίο))

⁴⁷ Kosima, S, (2020) *The Struma Tragedy*, στο [https://www.academia.edu/44819795/The Struma Tragedy?bulkDownload=thisPaper-topRelated-sameAuthor-citingThis-citedByThis-secondOrderCitations&from=cover_page](https://www.academia.edu/44819795/The_Struma_Tragedy?bulkDownload=thisPaper-topRelated-sameAuthor-citingThis-citedByThis-secondOrderCitations&from=cover_page) σελ. 85

⁴⁸ Franz, D., Collins, K., ό.π. σελ. 78

⁴⁹ Franz, D., Collins, K., ό.π σελ. 93

Το πλοίο έφτασε στην Κωνσταντινούπολη στις 15 Δεκεμβρίου 1941 μετά από πολλά προβλήματα που αντιμετώπισε κατά τη διάρκεια του ταξιδιού με τη σημαία του Παναμά.⁵⁰ Ο καπετάνιος του πλοίου ανακοίνωσε στο Λιμενικό ότι το Struma αντιμετώπιζε προβλήματα στον κινητήρα (Παράρτημα: Εικόνα 4). Η Τουρκία απέστειλε αστυνομικούς στο πλοίο, επειδή οι ιθύνοντες πίστευαν ότι ο κινητήρας δεν αντιμετώπιζε κάποιο πρόβλημα και πως το μόνο που επιθυμούσε ο καπετάνιος ήταν να αποβιβάσουν οι Εβραίοι επιβάτες στην Κωνσταντινούπολη.⁵¹ Αυτή η κίνηση της Τουρκίας δεν αποτελεί μόνο δείγμα της δυσπιστίας της απέναντι στο αίτημα βοήθειας που απέστειλε ο καπετάνιος, αλλά και μια ξεκάθαρη απόδειξη ότι δεν επιθυμούσε να βοηθήσει τους Εβραίους ταξιδιώτες με οποιονδήποτε τρόπο.

Οι επιβάτες του πλοίου ενημερώθηκαν ότι δε θα τους παρεχόταν βίζα, για να πάνε στην Παλαιστίνη, καθώς επίσης και ότι δεν τους επιτρεπόταν η είσοδος στην Κωνσταντινούπολη.⁵² Ταυτόχρονα, οι προμήθειες λιγόστευαν και αυτό συνέβαινε, ενώ το πλοίο έμεινε στον Βόσπορο εβδομήντα μέρες. Η αιτία της παραμονής στο συγκεκριμένο σημείο δεν ήταν μόνο τα προβλήματα που αντιμετώπιζε το πλοίο στη μηχανή. Αρκετές ήταν οι χώρες, οι οποίες συνέβαλαν στην παραμονή του πλοίου στον Βόσπορο, αλλά η χώρα η οποία δεν επέτρεπε την αποβίβαση των επιβατών, αν και εβραϊκοί οργανισμοί προθυμοποιήθηκαν να αναλάβουν τα έξοδα των επιβατών, ήταν η Τουρκία.⁵³

Ο Άγγλος διπλωμάτης στην Τουρκία Sir Hugh Knatchbull Hugessen σε συνάντηση που είχε στις 27 Δεκεμβρίου 1941 με αξιωματούχο του Υπουργείου Εξωτερικών στην Άγκυρα δήλωσε ξεκάθαρα ότι η Αγγλία δεν είχε καμία πρόθεση να επιτρέψει στους επιβάτες του Struma να πάνε στην Παλαιστίνη. Οι επιβάτες του πλοίου παρακαλούσαν την Τουρκία να τους σώσει κι αυτό είναι εμφανές αφού είχαν τοποθετήσει ένα πανό, το οποίο έγραφε: «Σώστε μας».

Η αρνητική στάση της Τουρκίας απέναντι στους επιβάτες του πλοίου φαίνεται από το γεγονός ότι είκοσι τέσσερις ώρες το εικοσιτετράωρο Τούρκοι αστυνομικοί και στρατιώτες βρίσκονταν στην ακτή και δεν επέτρεπαν στους επιβάτες του πλοίου να αποβιβάσουν.⁵⁴ Οι συνθήκες κάτω από τις οποίες ζούσαν οι επιβάτες ήταν τραγικές. Επειδή δεν υπήρχαν πολλές τουαλέτες για τους επιβάτες, δεν ήταν λίγες οι περιπτώσεις που το κατάστρωμα ήταν το μέρος που χρησιμοποιούσαν, για να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους. Αυτό όμως προκάλεσε πολλές δυσάρεστες συνέπειες στην υγιεινή κατάσταση των επιβατών και τα προβλήματα υγείας που προέκυψαν δεν ήταν εύκολο να αντιμετωπιστούν.

Επίσης, δεν ήταν ικανοποιητικές και οι ποσότητες των τροφίμων που τους παρέχονταν. Στα μικρά παιδιά έδιναν μισό ποτήρι γάλα σε σκόνη κι ένα μπισκότο, ενώ δεν έδιναν στους ενήλικους ούτε ψωμί, γιατί το θεωρούσαν

⁵⁰ Guttstadt, C., ό.π. σελ. 114

⁵¹ Franz, D., Collins, K., ό.π. σελ. 126

⁵² Voyage of Struma στο <https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/voyage-of-the-struma> στις 27/06/2022

⁵³ Guttstadt, C., ό.π. σελ. 114

⁵⁴ Kosima, S., ό.π. σελ. 86

πολύτιμη τροφή.⁵⁵ Εκπρόσωποι της εβραϊκής κοινότητας στην Κωνσταντινούπολη κατόρθωσαν να μεταφέρουν τρόφιμα και είδη πρώτης ανάγκης στο πλοίο. Οι επιβάτες του Struma θεωρούσαν πολυτέλεια το ενδεχόμενο να έχουν για γεύμα ένα πορτοκάλι. Παράλληλα, οι καιρικές συνθήκες ήταν αυτές που δυσχέραιναν την ήδη δύσκολη κατάσταση, με αποτέλεσμα να εξαντληθεί η υπομονή αρκετών επιβατών.

Η μόνη ευχάριστη νότα κατά τη διάρκεια του ταξιδιού ήταν το γεγονός ότι τρία ζευγάρια παντρεύτηκαν το χρονικό διάστημα που το πλοίο ήταν αγκυροβολημένο. Στο σημείο αυτό αξίζει να τονιστεί ότι ο Βούλγαρος καπετάνιος του Struma Grigor Garabatenko δεν επιθυμούσε να αναχωρήσει το πλοίο από την Κωνσταντινούπολη, επειδή έφερε τη σημαία του Παναμά.⁵⁶ Κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου ο Παναμάς βρισκόταν σε εμπόλεμη κατάσταση με τις δυνάμεις του Άξονα.

Κάτω από αυτές τις προϋποθέσεις το ταξίδι αυτό θα ήταν ιδιαίτερα επικίνδυνο και θα έθετε σε κίνδυνο τις ζωές των επιβατών. Εκτός όμως απ' αυτό είχε κι ενδοιασμούς για τον αν το Struma μπορούσε να συνεχίσει το ταξίδι και γι' αυτόν τον λόγο έστειλε επιστολή στις τουρκικές αρχές.⁵⁷ Συγκεκριμένα, ανάμεσα στα προβλήματα που κατέγραψε ήταν ότι υπήρχε διαρροή στον κινητήρα, και δεν υπήρχαν σωσίβια.

Οι εφημερίδες δε σταμάτησαν να γράφουν αντισημιτικά σχόλια κατά τη διάρκεια της παραμονής του Struma στην Κωνσταντινούπολη. Υπήρξε γελοιογραφία, η οποία απεικόνιζε Εβραίους με τεράστιες μύτες, οι οποίοι βρίσκονταν σε μια βάρκα. Αυτή η εικόνα πολύ πιθανόν να παρέπεμπε στους επιβάτες του Struma. Δυο ψάρια συνομιλούσαν μεταξύ τους και το ένα ρώτησε το άλλο για ποιον λόγο δεν υπήρχαν απορρίμματα στο πλοίο.⁵⁸ Τότε το άλλο ψάρι απάντησε ότι αυτό συνέβαινε, επειδή υπήρχαν στο πλοίο Εβραίοι. Τα αντισημιτικά άρθρα και σκίτσα της εποχής αποτελούν ακόμη απόδειξη της αντιπάθειας που έτρεφε μια μερίδα του Τύπου της Τουρκίας απέναντι στους Εβραίους και της προπαγάνδας που ασκούσε απέναντι τους.

Παράλληλα, ο Τύπος δεν έδωσε ιδιαίτερη έκταση στα προβλήματα που αντιμετώπιζαν μέσα στο πλοίο οι επιβάτες. Η εφημερίδα Tasvir-i efkâr περιέγραψε σε μία μόνο παράγραφο ορισμένα μόνο από τα γεγονότα που συνέβησαν στο φύλλο στις 06 Ιανουαρίου 1942.⁵⁹ Συγκεκριμένα, καταγραφόταν ότι οι επιβάτες του πλοίου αρρώστησαν εξαιτίας των δυσμενών καιρικών συνθηκών, αλλά υπήρχαν γιατροί μέσα στο πλοίο και θα αντιμετώπιζαν την κατάσταση. Στο ίδιο μήκος κύματος κατέγραφαν πολύ συνοπτικά και όχι συχνά και οι υπόλοιπες εφημερίδες τις ελλείψεις που επικρατούσαν στο πλοίο.

Από την άλλη πλευρά οι Τούρκοι λιμενικοί ήταν αρκετά θετικοί στην αναφορά που έκαναν στις αρχές του λιμενικού στις 10 Φεβρουαρίου 1942. Πιο συγκεκριμένα, κατέγραψαν ότι οι αλλαγές και οι επισκευές που είχαν

⁵⁵ Kosima, S., ό.π. σελ. 86

⁵⁶ Shaw, J.S. (1993), *Turkey and the Holocaust. Turkey's Role in Rescuing Turkish and European Jewry from Nazi Persecution 1933-1945*, New York, Algrave Macmillan, σελ. 283

⁵⁷ Franz, D., Collins, C. ό.π, σελ.154

⁵⁸ Franz, D., Collins, K., ό.π. σελ. 137

⁵⁹ Franz, D., Collins, C. ό.π, σελ. 335

κάνει στον κινητήρα επέτρεπαν στο πλοίο να ταξιδέψει.⁶⁰ Πολλά όμως από όσα καταγράφηκαν στην αναφορά κυρίως για τον κινητήρα του Struma δεν ήταν αληθινά. Από τη στιγμή όμως που είχε καταγραφεί ότι ο κινητήρας λειτουργούσε, αυτό αποτέλεσε το κύριο αίτιο, για να επιτραπεί στο Struma ο απόπλους του.

Το πλοίο επρόκειτο να αναχωρήσει από την Κωνσταντινούπολη στις 16 Φεβρουαρίου 1942, ενώ το Υπουργείο Εσωτερικών της Τουρκίας κατά τον απόπλου επρόκειτο να βάλει περιπολικά σκάφη, τα οποία δε θα επέτρεπαν στο Struma να επιστρέψει πίσω.⁶¹ Τελικά, όμως η ημερομηνία αυτή πέρασε και το Struma παρέμεινε στο λιμάνι της Τουρκίας. Η καθυστέρηση αυτή πιθανολογείται από το γεγονός ότι οι Βρετανοί την προηγούμενη μέρα είχαν την πρόθεση να γλυτώσουν τα ανήλικα παιδιά που βρίσκονταν μέσα στο πλοίο.

Η τουρκική κυβέρνηση αντιτάχθηκε στο να επιτραπούν στα παιδιά να ταξιδέψουν μέσω ξηράς. Στις 19 Φεβρουαρίου 1942 το Υπουργείο Εξωτερικών της Τουρκίας ανακοίνωσε στον Βρετανό πρέσβη ότι τα παιδιά θα αναχωρούσαν από το πλοίο σε περίπτωση που η Μ. Βρετανία έστελνε άλλο πλοίο, το οποίο θα χρησιμοποιούνταν για τη μεταφορά τους.⁶² Η Μ. Βρετανία θεώρησε αυτήν την απαίτηση της Τουρκίας παράλογη. Το αξιοσημείωτο ήταν ότι όλες αυτές οι διαπραγματεύσεις γίνονταν εν άγνοια των επιβατών.

Η λίστα με τα παιδιά περιλάμβανε τα παιδιά ηλικίας 11-16 ετών, όμως η Άγκυρα αρνήθηκε να δώσει άδεια μετακίνησης με τρένο.⁶³ Αν και είχαν αποσταλεί τηλεγραφήματα στην Άγκυρα, για να επιτραπεί η έξοδος των παιδιών από το Struma, οι αρχές της πόλης δεν έστειλαν καμία απάντηση. Αυτή η αδικαιολόγητη στάση από την πλευρά της Τουρκίας για τη διάσωση των Εβραϊόπουλων αποτελεί ακόμη μια απόδειξη για την αδιαφορία η οποία έφτανε στα όρια της αναλγησίας για τη μοίρα των παιδιών. Λίγοι ήταν οι επιβάτες στους οποίους επετράπη να αποβιβαστούν από το πλοίο. Ορισμένοι από τους επιβάτες είχαν έγγραφα της Παλαιστίνης, η ισχύς των οποίων ανανεώθηκε στην Κωνσταντινούπολη.

Ανάμεσα σ' αυτούς που επιτράπηκε να αποβιβαστούν και σώθηκαν ήταν ο Martin Segal μαζί με τη σύζυγό του Elvira και το παιδί τους Alexander. Ο Saul Martin Segal ήταν ο Γενικός Διευθυντής της εταιρείας Standard Oil στη Ρουμανία, η οποία αργότερα έγινε η εταιρεία Mobil.⁶⁴ Επίσης, μια έγκυος γυναίκα η Medeea Salamowitz μεταφέρθηκε στο νοσοκομείο Ahaim στην Κωνσταντινούπολη εξαιτίας επιπλοκών που αντιμετώπισε κατά τη διάρκεια της κύησης, αλλά το ίδιο δε συνέβη στον άνδρα της. Πέντε ακόμη άτομα οι: David Frenck, Israel Frenck, Tivia Frenck, Emanuel Gefner και Theodor Bretschneider είχαν έγκυρη visa και διαβατήριο και τους επετράπη να αποβιβαστούν από το Struma.⁶⁵

⁶⁰ Franz, D., Collins, C. ό.π, σελ.177

⁶¹ Franz, D., Collins, C. ό.π, σελ.177

⁶² Franz, D., Collins, C. ό.π, σελ.183

⁶³ Franz, D., Collins, C. ό.π, σελ. 187

⁶⁴ Kosima, S., ό.π σελ. 88

⁶⁵ Franz, D., Collins, C. ό.π, σελ. 335

Επίσης, η Αμερικανική Επιτροπή των Εβραίων γνωστή ως JDC ή Joint (American Jewish Joint Distribution Committee) πρότεινε να αναλάβει όλα τα έξοδα έτσι, ώστε να μεταφερθούν οι επιβάτες σε ένα μέρος για τους πρόσφυγες.⁶⁶ Η Τουρκία και σ' αυτήν την πρόταση απάντησε αρνητικά. Αυτή η απάντηση αποτελεί ακόμη μια απόδειξη της αρνητικής της διάθεσης να σωθούν οι Εβραίοι επιβάτες του πλοίου.

Στις 23 Φεβρουαρίου 1942 ένα τουρκικό ρυμουλκό πλησίασε το Struma, ενώ ταυτόχρονα πλησίασε δίπλα του ένας μεγάλος αριθμός σκαφών. Ο μοναδικός επιζών David Stoliar κατέγραψε ότι η τουρκική αστυνομία έδωσε εντολή να κόψουν την αλυσίδα της άγκυρας και ρυμούλκησαν το πλοίο έξω από το λιμάνι. Η μηχανή του πλοίου δε λειτουργούσε κι όλες αυτές οι συνθήκες ήταν κατάλληλες, για να μετατρέψουν το ταξίδι των Εβραίων επιβατών από προσπάθεια διάσωσης σε ταξίδι δίχως επιστροφή. Ο καπετάνιος του ρυμουλκού είχε πάρει εντολή να οδηγήσει το Struma στο σημείο εκείνο, στο οποίο θα ήταν αδύνατο να επιστρέψει στην Κωνσταντινούπολη.⁶⁷ Έπειτα από αρκετά μίλια το ρυμουλκό έκοψε το σκοινί και το Struma χωρίς κινητήρα ακολουθούσε ένα διαφορετικό ταξίδι απ' αυτό που ξεκίνησε.

Το Struma ανατινάχτηκε στις 24 Φεβρουαρίου 1942, όταν τορπιλίστηκε από το ρωσικό υποβρύχιο Shch-213 και βυθίστηκε περίπου στις 10 π.μ. (Παράρτημα: Εικόνα 5) Το υποβρύχιο εκτόξευσε μια τορπίλη από απόσταση 1111,8 μέτρων.⁶⁸ Το πλήρωμα του ρωσικού υποβρυχίου που έλαβε μέρος στην εκτόξευση της τορπίλης ήταν ο V.D Tchernov, G.G Nusof και I.M. Filton. Αυτό συνέβη, γιατί ο Joseph Stalin είχε δώσει την εντολή να βυθίζεται όποιο πλοίο εισέρχεται στη Μαύρη Θάλασσα κι έχει άγνωστη προέλευση.⁶⁹ Η βρετανική έκθεση κατηγόρησε άμεσα την Τουρκία για το γεγονός αυτό.⁷⁰

Όλοι οι επιβαίνοντες βρήκαν φρικτό θάνατο μετά την ανατίναξη εκτός από τον 19χρονο David Stoliar και τον Lazar Dikof, οι οποίοι παρέμειναν στη θάλασσα για μια μέρα περίπου μετά την ανατίναξή του. Επίσης, σώθηκαν από την ανατίναξη ακόμη δυο άτομα, τα οποία έπειτα έχασαν τη μάχη με τη ζωή.⁷¹ Ο Lazar Dikof ήταν αυτός ο οποίος είδε την τορπίλη να κατευθύνεται προς το πλοίο και καθώς έτρεξε, για να ειδοποιήσει τον καπετάνιο το πλοίο εξεργάγη. Δυστυχώς δεν μπόρεσε να αντέξει μέσα στη θάλασσα και πέθανε μέσα στο νερό.⁷²

Σύμφωνα με τις δηλώσεις ενός από τους ψαράδες στην περιοχή Sile εκτός από τον David Stoliar διασώθηκε ακόμη ένας άνδρας. Όταν όμως ήρθαν οι Τούρκοι στρατιώτες, πήραν τον επιζώντα και δεν τον ξαναείδαν.⁷³

⁶⁶ Friling, T.,(2002) Between friendly and hostile neutrality; Turkey and the Jews during World War II Tel Aviv University: Chair for the History and Culture of the Jews of Salonika and Greece, Goldstein-Goren Diaspora Research Center σελ. 333

⁶⁷ Franz, D., Collins, K., ό.π σελ. 191

⁶⁸ Franz, D., Collins, K., ό.π σελ. 254

⁶⁹ Λιβανελί, Ζ., ό.π. σελ. 346

⁷⁰ Shaw, J.S.ό.π. σελ. 283

⁷¹ Franz, D., Collins, K., ό.π σελ. 206

⁷² Franz, D., Collins, K., ό.π σελ. 197

⁷³ Franz, D., Collins, K., ό.π σελ. 233

Αυτή η δήλωση σε περίπτωση που έχει αληθινή βάση αποδεικνύει την αρνητική διάθεση της Τουρκίας να διασωθεί ακόμη ένας Εβραίος επιβάτης του πλοίου.

Η αρνητική στάση της Τουρκίας απέναντι στους Εβραίους φαίνεται και από τον τρόπο με τον οποίο συμπεριφέρθηκαν οι Τούρκοι στον μοναδικό επιζώντα του πλοίου, τον David Stoliar. Έπειτα από την ανατίναξη του Struma ήλπιζε ότι θα έβρισκε την αρραβωνιαστικιά του μαζί με την οικογένειά της, αλλά το μόνο που άκουγε ήταν κραυγές μέσα στη θάλασσα.⁷⁴ Στις 25 Φεβρουαρίου 1942 ο επιζών ανακαλύφθηκε από όσους εργάζονταν στον φάρο κοντά στο χωριό Sile και δύο μέρες αργότερα μεταφέρθηκε στο νοσοκομείο Haydarparsa Numune στην Κωνσταντινούπολη.⁷⁵

Ο ίδιος υποστήριξε ότι το γεγονός ότι δεν έχασε τα χέρια των ποδιών του και των χεριών του από γάγγραινα και ακρωτηριασμό το χρωστούσε σ' έναν Εβραίο γιατρό που τον επισκεπτόταν κάθε μέρα στο νοσοκομείο κι έδινε εντολές στο προσωπικό του νοσοκομείου να δέσουν τα δάχτυλα των ποδιών και των χεριών με επιδέσμους καμφοράς και να τους αλλάζει κάθε μέρα.⁷⁶ Επίσης, αυτό που του έκανε εντύπωση ήταν ότι τρεφόταν με γεύματα, τα οποία δεν ήταν τα γεύματα που παρείχε το νοσοκομείο. Αργότερα, θα μάθαινε ποιος ήταν αυτός που του παρείχε τα γεύματα και για ποιον λόγο του τα έστελνε.

Μετά τη νοσηλεία του και συγκεκριμένα στις 06 Μαρτίου 1942 συνελήφθη κι οδηγήθηκε στη φυλακή με τη δικαιολογία ότι εισήλθε στην Τουρκία χωρίς βίζα. Ο κύριος λόγος όμως που τον φυλάκισαν ήταν επειδή δεν ήξεραν αν θα έπρεπε να τον στείλουν στη Ρουμανία. Το ίδιο δίλημμα αντιμετώπισαν και με τη Medeea Salamowitz.⁷⁷ Καθώς περνούσαν οι μέρες, ο David Stoliar απορούσε γιατί τον έχουν ακόμη φυλακισμένο. Στις ερωτήσεις του δεν έλαβε καμία απάντηση. Ανακρίθηκε για πολλές ώρες από την αστυνομία, η οποία ζητούσε πληροφορίες για το τι είχε συμβεί στο πλοίο.⁷⁸

Στη φυλακή παρέμεινε έξι βδομάδες, δεν είχε επαφή σχεδόν με κανέναν και κάθε μέρα τον ανέκριναν. Ο ίδιος αναφέρει ότι υπέστη ταπεινωτική ανάκριση από την αστυνομία και μεταφέρθηκε στις φυλακές της Κωνσταντινούπολης, ενώ επίσης περιέγραψε με μελανά χρώματα τις συνθήκες κράτησής του.⁷⁹ Όσες πληροφορίες είχαν λάβει οι Τούρκοι από τον μοναδικό επιζώντα δεν τις μετέδωσαν ούτε τις χρησιμοποίησαν, για να συνάγουν συμπεράσματα για τα αίτια της καταστροφής του Struma. Τελικά, δόθηκαν τα έγγραφα να αφεθεί ελεύθερος τόσο ο ίδιος όσο και η Medeea Salamowitz στις 02 Απριλίου 1942, αφού τους επετράπη η άδεια εισόδου στην Παλαιστίνη. Ο David Stoliar θα αποχωρούσε από την Τουρκία με αστυνομική συνοδεία.⁸⁰ Τελικά, στις 22 Απριλίου 1942 αφέθηκε ελεύθερος.

Ο Simon Brod ένας επιχειρηματίας Ασκεναζί Κωνσταντινουπολίτης τον παρέλαβε από τη φυλακή και τον μετέφερε στο σπίτι του, αφού ήταν μέλος της Επιτροπής της Διάσωσης Προσφύγων. Κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου προσπαθούσε να πετύχει την ασφαλή διέλευση των

⁷⁴ Franz, D., Collins, K ό.π. σελ. 2

⁷⁵ Franz, D., Collins, K., ό.π σελ. xi

⁷⁶ <https://www.yadvashem.org/exhibitions/struma/david-stoliar.html>

⁷⁷ Franz, D., Collins, K., ό.π σελ. 230

⁷⁸ Franz, D., Collins, K., ό.π σελ. 210

⁷⁹ https://en.wikipedia.org/wiki/David_Stoliar

⁸⁰ Franz, D., Collins, K., ό.π σελ. 231

Εβραίων από την Τουρκία προς την Παλαιστίνη.⁸¹ Ο Simon Brod απορούσε όχι μόνο επειδή ο David Stoliar ήταν ο μοναδικός επιζών από το Struma, αλλά κι επειδή σώθηκε από τους Τούρκους. (Παράρτημα: Εικόνα 6)

Ο Simon Brod ήταν αυτός που το χρονικό διάστημα που ο David Stoliar βρισκόταν στη φυλακή του έστειλε φαγητό, γιατί φοβόταν μήπως οι Τούρκοι τον δηλητηριάσουν. Επίσης, πίστευε ότι ο μόνος λόγος που έμεινε ζωντανός ο μοναδικός επιζών του Struma ήταν επειδή μόλις σώθηκε είχε δηλώσει σ' έναν δημοσιογράφο το όνομά του.⁸² Μετά την ανατίναξη του πλοίου και έπειτα από τη διάσωσή του ένας δημοσιογράφος τον ρώτησε ποιος ήταν και ο David Stoliar του είπε το όνομά του και τη χώρα προέλευσής του. Την επόμενη μέρα ο David Stoliar οδηγήθηκε στο σιδηροδρομικό σταθμό με προορισμό το Χαλέπι κι έπειτα οδηγήθηκε στη Χάιφα.

Ο Τύπος της Κωνσταντινούπολης δε σταμάτησε να καταγράφει αντισημιτικά σχόλια ακόμη και για την τραγωδία του πλοίου. Το επίσημο κυβερνητικό πρακτορείο Ανατόλια κατηγόρησε τους επιβάτες ότι έφτασαν στην Κωνσταντινούπολη, επειδή τάχα είχε χαλάσει η μηχανή του πλοίου και παρέμεινε στο λιμάνι.⁸³ Επίσης, στο φύλλο της 24^{ης} Φεβρουαρίου 1942 κατηγορούσε τους επιβάτες του Struma ότι είχαν φύγει παράνομα από τη Ρουμανία και πως καμία άλλη χώρα δεν τους έκανε δεκτούς. Για την έκρηξη ανέφερε ότι τα αίτια ήταν απροσδιόριστα και σε γενικές γραμμές παρουσίαζε τον θάνατο των Εβραίων ως δική τους αποκλειστικά ευθύνη.

Ακόμη υποστήριξαν ότι η μηχανή του Struma λειτουργούσε ακόμη και μετά τη ρυμούλκυσή του. Για να τεκμηριώσουν την άποψή τους, δημιούργησαν κυβερνητικά έγγραφα μετά την ανατίναξη του πλοίου. Επίσης, κατέγραφαν ότι το πλοίο είχε κάνει ορισμένες δοκιμαστικές πλεύσεις πριν την αναχώρησή του κάτι το οποίο δεν αποδεικνύεται από κανέναν.⁸⁴ Δεν υπάρχουν αξιόπιστες αποδείξεις για τους ισχυρισμούς της Τουρκίας, αλλά αυτό που είναι εμφανές είναι ότι η τουρκική ηγεσία επιθυμούσε με κάθε τρόπο να απαλλαγεί τόσο από το πλοίο και κυρίως από τους Εβραίους που υπήρχαν μέσα σ' αυτό. Επίσης, υποστήριξαν ότι οι ίδιοι επιβάτες προκάλεσαν την έκρηξη, γιατί φοβήθηκαν ότι θα επέστρεφαν στη Ρουμανία.

Το μέλος της τουρκικής κυβέρνησης Ziya Gevher Etili δήλωσε ότι η Τουρκία είχε προσφέρει πολλά στους Εβραίους επιβάτες του πλοίου, οι οποίοι έδειξαν αχαριστία. Οι δηλώσεις της τουρκικής ηγεσίας δε σταμάτησαν όμως. Ο Τούρκος Υπουργός Εξωτερικών είχε δηλώσει ότι το Struma δεν ήταν εφικτό να παραμείνει στα τουρκικά ύδατα. Για τα γεγονότα που συνέβησαν στο πλοίο Struma αναφέρθηκε ο πρωθυπουργός της Τουρκίας Refik Saydam σε ομιλία του στο Κοινοβούλιο στις 20 Απριλίου 1942.

Συγκεκριμένα, ο πρωθυπουργός της Τουρκίας Refik Saydam ισχυρίστηκε ότι η Τουρκία δε θα γίνει το σπίτι όσων δεν τους δέχονται τα άλλα κράτη.⁸⁵ *Εμείς πράξαμε το καθήκον μας· δεν φέρουμε καμία ευθύνη για το συμβάν. Η Τουρκία δεν μπορεί να καθίσταται πατρίδα όσων απελαύνονται. Αυτή είναι η*

⁸¹ Brod, Simon στο https://referenceworks.brillonline.com/entries/encyclopedia-of-jews-in-the-islamic-world/brod-simon-SIM_000246 στις 13/08/2022

⁸² Franz, D., Collins, K., ό.π σελ. 232

⁸³ Franz, D., Collins, K., ό.π σελ. 206

⁸⁴ Franz, D., Collins, K., ό.π σελ. 207

⁸⁵ Guttstadt, C., ό.π. σελ. 116

πολιτική μας. Κατά συνέπεια, δεν ήταν δυνατόν να δεχθούμε τους ανθρώπους αυτούς στη χώρα. Λυπόμαστε που έπεσαν θύμα δυστυχήματος.⁸⁶

Θα αποτελούσε σοβαρή παράλειψη αν δε γινόταν αναφορά στο ότι η τραγωδία του πλοίου Struma προέκυψε από λανθασμένες κινήσεις των ακόλουθων κρατών: Αρχικά, η Βρετανία εμπόδιζε την είσοδο των Εβραίων στην Παλαιστίνη εξαιτίας μιας επίσημης έκθεσης πολιτικής, της Βρετανικής Λευκής Βίβλου το 1939, η οποία είχε εγκριθεί από το Κοινοβούλιο της Βρετανίας.⁸⁷ Θα μπορούσε όμως η Μεγάλη Βρετανία να παραχωρήσει άδεια εισόδου για την Παλαιστίνη. Η Παλαιστίνη από την άλλη πλευρά εμπόδιζε την είσοδο των Εβραίων στη χώρα. Επίσης και η Σοβιετική Ένωση έκανε πόλεμο εναντίον όλων των πλοίων στη Μαύρη Θάλασσα και τορπίλισε το Struma.

Η Τουρκία όμως έδωσε τη χαριστική βολή, αφού δεν επέτρεψε στους επιβάτες του πλοίου να αποβιβαστούν. Για 72 μέρες παρέμεινε άπρακτη μετατρέποντας το πλοίο Struma σε ένα πλωτό φέρετρο. Η αδιαφορία που επέδειξε η τουρκική κυβέρνηση είχε ως άμεσο αποτέλεσμα να βρουν φρικτό θάνατο όλοι σχεδόν οι επιβάτες του πλοίου. Η αρνητική στάση της Τουρκίας απέναντι στους επιβάτες του Struma είναι εμφανής κι από τα άρθρα που δημοσιεύτηκαν στις τουρκικές εφημερίδες, οι οποίες αποκαλούσαν τους επιβάτες του πλοίου με αρνητικούς χαρακτηρισμούς και πιο συγκεκριμένα τους αποκαλούσαν «ανεπιθύμητους επισκέπτες».⁸⁸

Έχουν δημοσιευτεί έξι λίστες για τον αριθμό των επιβατών του συγκεκριμένου πλοίου: (Παράρτημα: Εικόνα 7) Ο κατάλογος της Λιμενικής Αστυνομίας της Κωσταντζας, ο οποίος συνετάχθη κατά την επιβίβαση από τις 08-11 Δεκεμβρίου 1941 κι εμπεριέχει 765 ονόματα, χωρίς να δίνονται πληροφορίες για την ηλικία και το φύλο των επιβατών. Περιλαμβάνονται τα ονόματα των εννιά επιβατών που αποβιβάστηκαν στην Κωνσταντινούπολη και του μοναδικού επιζώντος του David Stolliar όμως δεν περιλαμβάνονται τα ονόματα των τριών Εβραίων μελών του πληρώματος.⁸⁹

Ο δεύτερος κατάλογος του Γενικού Προξενείου της Αμερικής στην Κωνσταντινούπολη στάλθηκε από τον Αμερικανό Γενικό Πρόξενο στην Κωνσταντινούπολη Samuel W. Honaker στις 07 Μαρτίου 1942. Η λίστα αυτή ήταν αλφαβητική, περιλάμβανε 768 ονόματα και στάλθηκε στον Υπουργό Εξωτερικών των Η.Π.Α. Στα ονόματα αυτά υπήρχαν και τα ονόματα των έξι ατόμων από τα εννιά που αποβιβάστηκαν καθώς και του μοναδικού επιζώντος. Καταγραφόταν η ηλικία, το φύλο και η εθνικότητα των επιβατών. Οι περισσότεροι ήταν Ρουμάνοι και υπήρχαν έξι γερμανικά διαβατήρια, τέσσερα πολωνικά κι ένα ελληνικό.⁹⁰ Αυτό όμως που δεν είναι γνωστό είναι από που βρήκε τον κατάλογο αυτό ο Γενικός Πρόξενος.

Επίσης, υπάρχει η ρουμανική λίστα του Serban Gheorgiu, που βρίσκεται σ' ένα βιβλίο που εκδόθηκε το 1988 στη Ρουμανία. Καταγράφονται αλφαβητικά 767 άτομα ονομαστικά και σύμφωνα με την ηλικία τους. Σ' αυτά

⁸⁶ Λιβανελί, Ζ., ό.π. σελ. 375

⁸⁷ Πρόσφυγες στο <https://encyclopedia.ushmm.org/content/el/article/refugees> στις 13/06/2022

⁸⁸ Guttstadt, C., ό.π. σελ. 116

⁸⁹ Aroni, S. Ποιοι χάθηκαν στο Struma και πόσοι; στο

https://www.jewishgen.org/databases/holocaust/0140_Struma.html#P9 (στις 13/06/2022)

⁹⁰ Aroni, S., ό.π.

τα ονόματα συμπεριλαμβανόταν και τα ονόματα τριών επιβατών, οι οποίοι είχαν αποβιβαστεί στην Κωνσταντινούπολη.⁹¹ Ο συγγραφέας αυτής της λίστας κατέγραψε ότι τα ονόματα τα οποία συμπεριλήφθηκαν στη λίστα ανακτήθηκαν από τον κατάλογο του Διεθνούς Ερυθρού Σταυρού της Γενεύης, της Γενικής κρατικής ασφάλειας στο Βουκουρέστι και του καταλόγου της λιμενικής αστυνομίας της Κωσταντζας και του καταλόγου που δημοσιεύτηκε το 1942 στην Ιερουσαλήμ.⁹²

Επίσης, υπάρχει ο κατάλογος των θυμάτων Struma στο μνημείο του Holon. Όταν το 1968 ανεγέρθηκε το μνημείο στο Ισραήλ, δημοσιεύτηκε για την περίπτωση ένα φυλλάδιο που περιείχε 801 ονόματα χωρίς ηλικίες. Στα ονόματα αυτά υπήρχαν και τρία ονόματα απ' αυτούς που είχαν αποβιβαστεί στην Κωνσταντινούπολη.⁹³ Υπάρχει και ο κατάλογος του Efraim Ofir που περιέχει έναν κατάλογο με 767 ονόματα με τις ηλικίες τους και υπάρχει κι ένας ξεχωριστός κατάλογος με τα ονόματα του πληρώματος. Στον κατάλογο αυτό υπάρχουν φωτογραφίες και πληροφορίες περισσότερων από 160 επιβατών.

Επίσης, υπάρχει και η λίστα της Τουνία Carmely η οποία συμπεριλαμβάνει δυο χειρόγραφα. Το πρώτο είναι γραμμένο στα ρουμανικά εμπεριέχει 760 ονόματα καθώς επίσης και αρκετές πληροφορίες για τους επιβάτες. Συγκεκριμένα, καταγράφονται οι διευθύνσεις τους, η πόλη της καταγωγής τους και το επάγγελμά τους. Η δεύτερη λίστα είναι γραμμένη στα αγγλικά εμπεριέχει 766 ονόματα και φέρει το όνομα «Μητρώο των πνιγμένων προσφύγων».⁹⁴ Αξίζει να τονιστεί πως και στις δυο λίστες συμπεριλαμβάνονται τρία ονόματα από τα μέλη του πληρώματος.

Τέλος υπάρχει και ο σύνθετος κατάλογος, ο οποίος περιλαμβάνει 781 ονόματα κι από τους έξι καταλόγους. Σ' αυτόν τον κατάλογο υπάρχουν τα ονόματα των επιβατών με αλφαβητική σειρά καθώς επίσης και οι ηλικίες τους και θεωρείται ότι είναι πιο ακριβής από τους υπόλοιπους καταλόγους.⁹⁵ Από τις παραπάνω λίστες η πιο ανακριβής θεωρείται του Holon, ενώ τίθεται το ερώτημα γιατί από τον κατάλογο της Λιμενικής Αστυνομίας της Κωσταντζας απουσιάζουν 19 ονόματα επιβατών.⁹⁶

Μετά την καταστροφή του πλοίου προκλήθηκαν πολλές και ποικίλες αντιδράσεις σε πολλές χώρες. Αυτό όμως που είναι αξιοπερίεργο είναι πως υπήρξαν αντιδράσεις από χώρες, οι οποίες είχαν μερίδιο ευθύνης για την καταστροφή. Οι εφημερίδες στην Παλαιστίνη έγραψαν άρθρα καταδικαστικά για το γεγονός. Το εβραϊκό πρακτορείο περιέγραψε με πολλές λεπτομέρειες τις συνθήκες κάτω από τις οποίες ζούσαν οι επιβάτες.⁹⁷ Πιο συγκεκριμένα, αναφέρθηκαν στις συνθήκες υγιεινής, πείνας, εξαθλίωσης και αδιαφορίας που ζούσαν το χρονικό διάστημα που το πλοίο έμενε αγκυροβολημένο στην Κωνσταντινούπολη.

⁹¹ Aroni, S., ό.π.

⁹² Franz, D., Collins, K., ό.π σελ. 296

⁹³ Aroni, S. ό.π.

⁹⁴ Aroni, S. ό.π.

⁹⁵ Aroni, S. ό.π.

⁹⁶ Franz, D., Collins, K., ό.π. σελ. 300

⁹⁷ Friling, T., ό.π. σελ. 337

Αξιοσημείωτο είναι ακόμη ένα γεγονός το οποίο σχετίζεται με την παράνομη μετανάστευση Εβραίων στην Παλαιστίνη κι αποτελεί μια απόδειξη για την αρνητική στάση της Τουρκίας απέναντι στους Εβραίους. Το Σεπτέμβριο του 1942 η Τουρκική Πρεσβεία στο Βουκουρέστι ενημέρωσε τον Υπουργό Εξωτερικών στην Άγκυρα ότι περίπου 4.000- 5.000 Εβραίοι από τη Ρουμανία ετοιμάζαν τη μετανάστευσή τους.⁹⁸ Ο Υπουργός Εξωτερικών απάντησε ότι τα πλοία θα μπορούσαν να περάσουν τα τουρκικά ύδατα, αλλά δεν θα τους επιτρεπόταν να σταματήσουν. Σε περίπτωση που συνέβαινε το αντίθετο και οι μετανάστες πατούσαν το πόδι τους σε τουρκικό έδαφος, τότε θα επέστρεφαν πίσω στη Ρουμανία.

Ο Υπουργός Εσωτερικών της Τουρκίας από την άλλη μεριά εξέφρασε την άποψη να μην επιτρέπεται η διέλευση πλοίων με Εβραίους μετανάστες από τα Στενά.⁹⁹ Επίσης, υποστήριξε ότι οι Εβραίοι έπρεπε μέσω των κρατών, τα οποία είχαν καταληφθεί από τις δυνάμεις του Άξονα να μεταφερθούν στη Θεσσαλονίκη. Ο μόνος λόγος που θα επέτρεπαν την προέλαση των πλοίων από τα Στενά θα ήταν σε περίπτωση που τα πλοία ήταν άδεια, αφού οι Εβραίοι μπορούσαν να ταξιδέψουν με αεροπλάνα εξαιτίας της οικονομικής τους κατάστασης. Από τις δηλώσεις του είναι εμφανής τόσο οι αντισημιτικές απόψεις του όσο και η ξεκάθαρη πρόθεσή του να μη συμβάλει στη διάσωση των Εβραίων με οποιονδήποτε τρόπο.

Κατά τη διάρκεια του 1942 επικρατούσαν τέτοιες απόψεις στην Τουρκία, αφού δεν επιτρεπόταν στους Τούρκους ιδιοκτήτες των πλοίων να συνεργάζονται με εβραϊκά πρακτορεία και να μεταφέρουν Εβραίους πρόσφυγες.¹⁰⁰ Σε περίπτωση που οι Τούρκοι δεν τηρούσαν αυτά τα μέτρα τότε θα φυλακίζονταν και θα γινόταν κατάσχεση των πλοίων τους. Κάτω από αυτές τις προϋποθέσεις το Aliyah Bet σταμάτησε το 1944 και μ' αυτόν τον τρόπο μια πολύ σημαντική προσπάθεια για τη διάσωση των Εβραίων μέσω της μετανάστευσης τερματίστηκε.¹⁰¹

Υπάρχει όμως και η άλλη πλευρά, η οποία αναφέρει ότι την ευθύνη για την καταστροφή του πλοίου Struma δεν φέρει η Τουρκία αλλά η Μεγάλη Βρετανία. Καταγράφεται ότι η Μεγάλη Βρετανία εμπόδιζε τους επιζώντες του πλοίου Struma να μεταβούν στην Παλαιστίνη, γιατί τους θεωρούσε εχθρούς και παρέμεναν στην Κωνσταντινούπολη μέχρι το τέλος του πολέμου με άδεια της τουρκικής κυβέρνησης.¹⁰² Επίσης, υποστηρίζεται ότι αυτήν τη στάση την κρατούσε η Μ. Βρετανία, επειδή δεν επιθυμούσε με την είσοδο των διασωθέντων τη διάδοση του αντισημιτισμού στη χώρα.

Η Τουρκία καταλογίζει στη Μ. Βρετανία την ευθύνη για την απώλεια Εβραίων προσφύγων, γιατί αρνήθηκε την έλευση τους από τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης.¹⁰³ Ακόμη, αναφέρεται ότι επικρατούσε ισχυρός αντισημιτισμός στη Μ. Βρετανία και πως η Τουρκία κατέβαλλε προσπάθειες,

⁹⁸ Guttstadt, C., ό.π. σελ. 118

⁹⁹ Guttstadt, C., ό.π. σελ. 118

¹⁰⁰ Guttstadt, C., ό.π. σελ. 118

¹⁰¹ Guttstadt, C., ό.π. σελ. 119

¹⁰² Shaw, J.S. ό.π. σελ. 284

¹⁰³ Shaw, J.S. ό.π. σελ. 286

για να σώσει τους Εβραίους και δεν έκλεισε τα Στενά σε πλοία με πρόσφυγες, γιατί κάτι τέτοιο ήταν αντίθετο στις βασικές αρχές ναυσιπλοΐας.¹⁰⁴ Παράλληλα, υποστηρίζεται ότι οι τουρκικές αρχές ήταν πρόθυμες να επιτρέψουν στους επιβάτες να αποβιβαστούν. Επειδή όμως κανένας από τους επιβάτες δεν είχε βίζα εισόδου στην Παλαιστίνη το τουρκικό Υπουργείο Εξωτερικών ζήτησε από τον Adrian Knatchbull - Hugessen, τον Βρετανό πρεσβευτή στην Άγκυρα να λάβουν οι επιβάτες για την Παλαιστίνη. Ωστόσο, οι Βρετανοί αρνήθηκαν.¹⁰⁵

Ταυτόχρονα, υποστηρίζεται ότι κατά τη διάρκεια της παραμονής του πλοίου η τουρκική κυβέρνηση διεξήγαγε έντονες διαπραγματεύσεις με τα ενδιαφερόμενα κράτη για την εξεύρεση λύσης για το πλοίο και τους επιβάτες του.¹⁰⁶ Μια απ' αυτές τις λύσεις που πρότεινε το τουρκικό υπουργείο Εξωτερικών ήταν να επιτραπεί στο πλοίο να επιστρέψει στη Ρουμανία. Ο Ρουμάνος πρέσβης στην Άγκυρα, Alexandre Cretzianu υποστήριξε ότι οι Εβραίοι επιβάτες είχαν εγκαταλείψει τη χώρα με παράνομο τρόπο κι επομένως ήταν αδύνατο να τους ξαναδεχτούν στη Ρουμανία.¹⁰⁷ Τέτοια άποψη βέβαια αντιτίθεται στο πνεύμα της λογικής, γιατί δεν αποτελεί λύση για έναν κατατρεγμένο να επιστρέψει στη χώρα από την οποία έχει φύγει, για να σωθεί.

Τέλος, υπάρχουν υποστηρικτές της άποψης ότι η Τουρκία συνέβαλε στη διάσωση μη Τούρκων Εβραίων στη Ρουμανία και στην Ουγγαρία, όπου ζούσαν περισσότεροι από 1.500.000 Εβραίοι, όταν ξεκίνησε ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος. Οι Τούρκοι διπλωμάτες ενήργησαν με ποικίλους τρόπους έτσι, ώστε να σωθούν, αφού βρήκαν τρένα και πλοία, για να τους μεταφέρουν στην Παλαιστίνη.¹⁰⁸

4. Είκοσι τάξεις - Yirmi Kur'a Nafia Askereli - Las Vente

Ακόμη ένα περιστατικό διάκρισης εναντίον των μειονοτήτων ήταν η στρατολόγηση των είκοσι τάξεων, η οποία αποδεικνύει την αρνητική στάση της Τουρκίας απέναντι στις μειονότητες κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου και φυσικά απέναντι στους Εβραίους. Στις 18 Απριλίου 1941 το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας της Τουρκίας με το υπ' αριθμόν 33186 υπόμνημα πρότεινε στο Υπουργικό Συμβούλιο την επιστράτευση όσων δεν ήταν Μουσουλμάνοι, είχαν γεννηθεί από το 1896-1913 και ζούσαν στην Κωνσταντινούπολη.¹⁰⁹ Τα άτομα αυτά θα υπάγονταν στο Υπουργείο Δημοσίων Έργων «Nafia Vekaleti» και θα έφτιαχναν τους δρόμους που θα τους υποδείκνυαν.

¹⁰⁴ Shaw, J.S.ό.π. σελ. 288

¹⁰⁵ Ozer, A. (1992) *The Struma Tragedy*, The Turkish Times στο <https://www.science.co.il/hi/turkish/articles/Ozer-199202.php> στις 17/12/2022

¹⁰⁶ Ozer, A. ό.π.

¹⁰⁷ Ozer, A. ό.π.

¹⁰⁸ Shaw, J.S.ό.π. σελ. 289

¹⁰⁹ Ιορδάνογλου, Α., ό.π. σελ. 134

Εμπνευστής της επιστράτευσης ήταν ο İsmet İnönü, όμως το συγκεκριμένο διάταγμα έγινε αποδεκτό από πλήθος Υπουργών της τότε Κυβέρνησης. Πιο συγκεκριμένα οι Υπουργοί Οικονομικών, Δικαιοσύνης, Παιδείας, Γεωργίας, Εσωτερικών, Οικονομίας, Εξωτερικών και Εθνικής Άμυνας ήταν ορισμένοι από τους Υπουργούς που αποδέχτηκαν την επιστράτευση των είκοσι εφεδρικών κλάσεων.¹¹⁰ Η απόφαση αναρτήθηκε στα στρατολογικά γραφεία της Κωνσταντινούπολης, αλλά δε δημοσιεύτηκε στις εφημερίδες της εποχής. Πιο συγκεκριμένα στις εφημερίδες της 9^{ης} και της 10^{ης} Μαΐου 1941 δεν υπήρχε καμία απολύτως αναφορά για την πρόσκληση των είκοσι τάξεων.¹¹¹

Μια πιθανή αιτία στρατολόγησης των μειονοτικών ομάδων ήταν το αίτημα της Γερμανίας προς τον Υπουργό Εξωτερικών Zükrü Saracoğlu. Σύμφωνα με πηγές, οι οποίες δεν έχουν επιβεβαιωθεί, οι γερμανικές αρχές ζήτησαν τον περιορισμό των μειονοτήτων σε κέντρα καταναγκαστικής εργασίας.¹¹² Αναπόφευκτη ήταν η πρόκληση της ανησυχίας από την πλευρά των Εβραίων που ζούσαν στην Τουρκία, γιατί δε γνώριζαν πολλές πληροφορίες για το Ολοκαύτωμα των Εβραίων. Σύμφωνα με τις μαρτυρίες του Avner Levi υπήρχαν μαρτυρίες ότι θα κατασκευαζόταν ειδικός φούρνος στο Karataş στη Σμύρνη και απειλούνταν οι Εβραίοι με τα ακόλουθα λόγια: «Εσάς εδώ θα σας κάψουμε»- «Sidleri burada yakacagız».¹¹³

Οι Εβραίοι ήταν φυσικό να ανησυχήσουν περισσότερο από τις διαδόσεις που κυκλοφορούσαν. Πιο συγκεκριμένα είχε διαδοθεί η φήμη ότι θα συγκεντρώσουν τους Εβραίους της Τουρκίας σε στρατόπεδα συγκέντρωσης και θα τους σκοτώσουν. Ταυτόχρονα διαδίδονταν φήμες για την ύπαρξη φούρνων στη συνοικία Haskoy στην Κωνσταντινούπολη και ένα Εβραϊκό κτίριο ονομάστηκε: «Φούρνοι του Βαλατά»¹¹⁴

Ακόμη ένας πιθανός λόγος στρατολόγησης των είκοσι τάξεων ήταν επειδή η Τουρκία προσδοκούσε την εισαγωγή της χώρας στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και είχε καταληφθεί από φόβο μήπως οι μειονότητες αυτές αποτελούσαν την «πέμπτη στήλη» σε περίπτωση που η Γερμανία έκανε επίθεση στην Τουρκία.¹¹⁵ Η «πέμπτη στήλη» στη συγκεκριμένη περίπτωση θα ήταν οι μειονοτικές ομάδες, οι οποίες θα βοηθούσαν τη Γερμανία να κερδίσει τον πόλεμο. Οι Τούρκοι πίστευαν ότι οι μειονότητες ήταν και προδότες κι επικίνδυνοι και γι' αυτόν τον λόγο έπρεπε να απομακρυνθούν από την Κωνσταντινούπολη.

Σύμφωνα με τον Rifat Bali η αιτία στρατολόγησης των ανδρών αυτών προέκυψε από την προσπάθεια της κυβέρνησης να ελαττώσει τις επιχειρηματικές δραστηριότητες των μειονοτήτων.¹¹⁶ Αυτό ήταν αναπόφευκτο, αφού οι εμπορικές δραστηριότητες τους θα διακόπτονταν το χρονικό

¹¹⁰ Ιορδάνογλου, Α., ό.π. σελ. 135

¹¹¹ Ιορδάνογλου, Α., ό.π. σελ. 76

¹¹² Ιορδάνογλου, Α., ό.π. σελ. 302

¹¹³ Ιορδάνογλου, Α., ό.π. σελ. 303

¹¹⁴ Ιορδάνογλου, Α., ό.π. σελ. 303

¹¹⁵ Bali, R., (2012) *Model Citizens of the State: The Jews of Turkey during the Multi-Party Period* New York: Fairleigh Dickinson University Press, σελ. 12

¹¹⁶ Sedat, A., Yakin ό.π.

διάστημα κατά το οποίο θα απουσίαζαν από τις εργασίες τους. Αν συνυπολογίσει κάποιος ότι έπειτα από λίγους μήνες θα εφαρμοζόταν και ο Φόρος περιουσίας «Varlık Vergisi» γίνεται κατανοητή η προσπάθεια της τουρκικής κυβέρνησης για οικονομική αφαίμαξη των Εβραίων και των υπόλοιπων μειονοτήτων.

Ο βουλευτής της Κωνσταντινούπολης Kazim Karabekir είχε δηλώσει στις 27 Ιανουαρίου 1940 ότι το εισαγωγικό εμπόριο των φαρμάκων, του εμπορίου των υαλικών ειδών, της γραφικής ύλης της Τουρκίας άνηκε σε όσους δεν ήταν Τούρκοι.¹¹⁷ Αυτή η κατάσταση θα είχε ως αποτέλεσμα να συγκεντρωθεί ο πλούτος «σε αυτά τα στοιχεία», ενώ οι ίδιοι οι Τούρκοι δε θα είχαν οικονομική δύναμη. Την άποψη αυτή την υποστήριξε και ο Sabetay Leon, αφού κατέγραψε ότι το Ρεπουμπλικανικό Λαϊκό Κόμμα δεν επιθυμούσε την κυριαρχία των μειονοτήτων στην τουρκική αγορά.¹¹⁸

Αυτό φαίνεται κι από τις δυσκολίες που αντιμετώπιζαν και οι οικογένειες των στρατευμένων, οι οποίες ήταν κυρίως οικονομικής φύσης. Η Sara Halki κατέγραψε ότι όταν πήραν τον μπαμπά της στο Balikesir-Dursunbey, η ίδια μαζί με τη μαμά της και την αδερφή της έμειναν χωρίς χρήματα.¹¹⁹ Επειδή δεν μπόρεσαν να πληρώσουν το νοίκι, πήγαν στο σπίτι της θείας τους, η οποία τους παραχώρησε ένα δωμάτιο. Η μαμά της ξεκίνησε το ράψιμο, για να ανταποκριθεί στις οικονομικές απαιτήσεις της οικογένειας.¹²⁰

Τα καταστήματα των μειονοτήτων έκλεισαν και θα τα άνοιγαν έπειτα από κάποιο χρονικό διάστημα οι συγγενείς όσων επιστρατεύτηκαν. Οι Τούρκοι εκμεταλλεύτηκαν την κατάσταση που επικρατούσε και κυρίως αυτούς που ξεπουλούσαν τις περιουσίες τους.¹²¹ Κάτω από αυτές τις προϋποθέσεις οι μειονότητες δεν ήταν δυνατόν να ασχοληθούν με το εμπόριο στην Κωνσταντινούπολη, αποδυναμώνονταν οικονομικά και το εμπόριο και οι οικονομικές δραστηριότητες της Κωνσταντινούπολης περνούσαν στα χέρια των Τούρκων.

Ακόμη ένα αίτιο το οποίο είναι πιθανό να προκάλεσε την επιστράτευση είναι η προσπάθεια της Τουρκίας να κατασκευάσει όσο το δυνατόν γρηγορότερα δρόμους.¹²² Το αξιοπερίεργο είναι πως σύμφωνα με τις μαρτυρίες των μειονοτήτων για ένα χρονικό διάστημα τουλάχιστον ενός μήνα και περισσότερο που βρίσκονταν στα καταναγκαστικά έργα όχι μόνο δεν έφτιαχναν δρόμους, αλλά δεν τους είχε ανατεθεί καμία απολύτως δραστηριότητα. Αντίθετα, παρέμεναν άπρακτοι, χωρίς να τους ανατεθεί καμία εργασία.

Επίσης, σύμφωνα με το Ημερολόγιο του Αριστεΐδη Πασαδαίου το χρονικό διάστημα που ήταν στα τάγματα εργασίας έκανε ο ίδιος τα σχέδια για την ανέγερση του Δημαρχιακού γραφείου, του δημαρχιακού καφενείου, της λέσχης του λαϊκού κόμματος στην Κιουτάχεια.¹²³ Γίνεται κατανοητό από τα

¹¹⁷ Ιορδάνογλου, Α., ό.π. σελ. 305

¹¹⁸ Ιορδάνογλου, Α., ό.π. σελ. 306

¹¹⁹ Ιορδάνογλου, Α., ό.π. σελ. 155

¹²⁰ Ιορδάνογλου, Α., ό.π. σελ. 154

¹²¹ Ιορδάνογλου, Α., ό.π. σελ. 191

¹²² Ιορδάνογλου, Α., ό.π. σελ.304

¹²³ Ιορδάνογλου, Α., ό.π. σελ.304

σχέδια του ότι δεν επιστρατεύτηκε, για να συμβάλλει στην κατασκευή των δρόμων, αλλά για να δημιουργήσει άλλα έργα, τα οποία δεν είχαν καμία σχέση με την κατασκευή δρόμων.

Η μέρα συγκέντρωσης στα στρατολογικά γραφεία ορίστηκε η 8^η Μαΐου 1941 και τον Μάιο του 1941 επιστρατεύτηκαν οι άνδρες, οι οποίοι δεν ήταν Μουσουλμάνοι.¹²⁴ Ο ανδρικός πληθυσμός αποτελούνταν από περίπου 30.000 σύμφωνα με αναφορές της αμερικανικής πρεσβείας στην Άγκυρα και ήταν μόνο Αρμένιοι, Έλληνες, Ασσύριοι κι Εβραίοι της Κωνσταντινούπολης. Όσοι δεν ήταν μουσουλμάνοι τους μετέφεραν σε χώρους, για να μεταφερθούν για καταναγκαστική εργασία. Στην περιοχή που βρίσκεται ο Πύργος του Γαλατά ζούσαν Εβραίοι κι εκεί προκλήθηκαν σκηνές πανικού. Αυτό συνέβη, γιατί ορισμένοι προσπαθούσαν να διαφύγουν τη σύλληψη τους από την τουρκική Αστυνομία.

Δεν ήταν λίγοι κι αυτοί που συνελήφθησαν και δεν μπόρεσαν να ειδοποιήσουν τις οικογένειές τους. Αυτοί οδηγήθηκαν σε τεμένη και στρατώνες. Οι οικογένειές μερικών απ' αυτούς που στρατολογήθηκαν δε γνώριζαν πού βρίσκονταν οι ίδιοι, αφού μερικούς τους πήραν από τον δρόμο.¹²⁵ Οι υπάλληλοι του τουρκικού κράτους βρίσκονταν στους δρόμους και ήλεγχαν τις ταυτότητες όσων πήγαιναν στη δουλειά. Όσοι ήταν Εβραίοι ή ανήκαν στις υπόλοιπες μειονότητες τους συνέλαβαν.

Ένας από αυτούς ήταν και ο Σεφαραδίτης Εβραίος Vitali Hakko, ένας από τους γνωστούς επιχειρηματίες της Κωνσταντινούπολης στον τομέα της μόδας. Στη βιογραφία του κατέγραψε τον τρόπο που τους συνέλαβαν. Η τουρκική αστυνομία ήρθε στο κατάστημα του και τον ρώτησε αν είναι ο ίδιος ο Vitali. Όταν αυτός απάντησε καταφατικά, τότε η αστυνομία του είπε ότι θα πάει στον στρατό, αν και ο ίδιος μόλις είχε επιστρέψει από τον στρατό.¹²⁶

Πολλά ήταν τα αναπάντητα ερωτήματα τα οποία έθετε στον εαυτό του ο Εβραίος Vitali Hakko. Ανάμεσα σ' αυτά ήταν γιατί κάλεσαν αυτόν και τους μη μουσουλμάνους να υπηρετήσουν ξανά στον στρατό, ενώ είχαν μόλις απολυθεί.¹²⁷ Επίσης, διερωτήθηκε για ποιον λόγο δεν τους έλεγαν που πήγαιναν και δεν μπόρεσαν να ενημερώσουν τις οικογένειές τους. Μεταφέρθηκε μαζί με άλλους Εβραίους, Αρμένιους και Έλληνες και η πρώτη στάση ήταν στον στραώνα Selimiye ki κι έπειτα στην Kandira που βρίσκεται κοντά στον Μαρμαρά. Μαζί του βρισκόταν και ο γαμπρός του.¹²⁸

Γλαφυρός είναι κι ο τρόπος που παρουσιάζεται από τον γιό του η σύλληψη και η επιστράτευση του Εβραίου Bunyamin Pinto. Είχε ήδη αρχίσει να διαδίδεται η είδηση της επιστράτευσης και γι' αυτόν τον λόγο αποφάσισε ο ίδιος μαζί με τους φίλους του να πάνε στο Sirkeci, για να παρουσιαστούν. Τη

¹²⁴ Οι είκοσι τάξεις στο https://en.wikipedia.org/wiki/The_Twenty_Classes στις 17/07/2022

¹²⁵ Sedat, A., Yakin *tarimihizin azinliklara ilgili bir sayfasini aralayinca* στο <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/sedat-ergin/yakin-tarihimizin-azinliklarla-ilgili-bir-sayfasini-aralayinca-42002265> στις 18/07/2022

¹²⁶ Oz, A., Hayatım Vakk'o'da Altı Çizili Satırlar Kaynak: Hayatım Vakk'o'da Altı Çizili Satırlar στο <https://www.haksozhaber.net/hayatim-vakkoda-alti-cizili-satirlar-5710yy.htm> στις 17.07.2022

¹²⁷ Ιορδάνογλου, Α., ό.π. σελ. 139

¹²⁸ Ιορδάνογλου, Α., ό.π. σελ. 139

μέρα που έφευγε ο γιος του Bension Pinto θυμάται τόσο τον πατέρα του όσο και τη μητέρα του τον τρόπο που αντιδρούσαν, αφού διαρκώς έκλαιγαν.¹²⁹

Ο Εβραίος Yasar Paker επιστρατεύτηκε την Κυριακή, ενώ εκείνη τη μέρα θα έβγαινε βόλτα με τη μέλλουσα σύζυγό του. Ο ίδιος κατέγραψε ότι η μητέρα του στεναχωριόταν που δεν είχε παντρευτεί. Με πολύ συνοπτικές διαδικασίες έγινε η γνωριμία με μια κοπέλα η οποία δούλευε σε ένα κατάστημα στο Πέραν.¹³⁰ Επίσης, ορίστηκε και η προίκα και την Κυριακή θα έβγαινε βόλτα με τη μέλλουσα σύζυγό του. Εκείνη τη μέρα τον επιστράτευσαν και ενημέρωσε την κοπέλα, γιατί δεν ήθελε να την έχει δεσμευμένη.

Στη Χαλκηδόνα εκτυλίχθηκε όμως και μια συγκινητική εικόνα αποχαιρετισμού. Ένα νιόπαντρο ζευγάρι Εβραίων αναγκαζόταν να αποχωριστεί. Την προηγούμενη μέρα είχαν παντρευτεί και η νεαρή κοπέλα αποχαιρετούσε με λυγμούς τον σύζυγό της δίνοντας του ένα κόκκινο σάλι.¹³¹

Αυτό που ήταν εξίσου δύσκολο όχι μόνο για τους Εβραίους αλλά και για όλες τις μειονότητες ήταν το γεγονός ότι ενώ η Τουρκία δε συμμετείχε στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο όσοι αναχωρούσαν από τα σπίτια τους έφευγαν όχι σα στρατιώτες αλλά σαν όμηροι. Δεν γνώριζαν ποια ακριβώς αρμοδιότητα θα είχαν, για πόσο χρονικό διάστημα θα απουσίαζαν από τα σπίτια τους και τις επαγγελματικές τους δραστηριότητες και πού θα τους πήγαιναν. Αρκετούς Εβραίους τους συγκέντρωναν στο στρατόπεδο του Davud Pasha και με τρένα από το σταθμό Haydarpaşa τα άτομα αυτά μεταφέρθηκαν στο Aşkale, στο Ikonio, στο Yozgat, στο Eskişehir και στο Kandira και τους επέβαλλαν να κατασκευάζουν δρόμους.¹³² Δεν τους δόθηκαν όπλα και βρίσκονταν υπό την επίβλεψη του τουρκικού στρατού.

Ακόμη ένα στοιχείο που προσιδιάζει με τη στάση και τη συμπεριφορά της Γερμανίας απέναντι στους Εβραίους είναι η επιλογή των ρούχων. Οι Ναζί όταν έφταναν στα στρατόπεδα συγκέντρωσης έδιναν στους Εβραίους ριγέ στολές. Στους Εβραίους και στις υπόλοιπες μειονότητες που επιστρατεύτηκαν δεν δόθηκαν στρατιωτικά ρούχα, αλλά φόρμες οδοκαθαριστών καφέ χρώματος, που είχαν δοθεί από την Ελλάδα στους σεισμόπληκτους της πόλης Erzican.¹³³ Οι φόρμες ονομάζονταν Bes Dugme - πέντε κουμπιά.

Επίσης και το γεγονός ότι τους μετέφεραν σε βαγόνια, τα οποία προηγουμένως είχαν μεταφέρει ζώα, θυμίζουν τον τρόπο με τον οποίο οι Ναζί μετέφεραν τους Εβραίους στα στρατόπεδα συγκέντρωσης. Οι Ναζί τους μετέφεραν σε βαγόνια τα οποία προορίζονταν για μεταφορά ζώων. Ο τρόπος μεταφοράς και η ενδυμασία των Εβραίων που επιστράτευσαν οι Τούρκοι έχει ομοιότητες με την ενδυμασία και τον τρόπο που μεταφέρθηκαν οι Εβραίοι στα στρατόπεδα συγκέντρωσης.

Η αρνητική στάση της Τουρκίας απέναντι στους Εβραίους φαίνεται κι από τις συνθήκες κάτω από τις οποίες ζούσαν οι ίδιοι και οι υπόλοιπες μειονότητες. Οι συνθήκες ήταν πολύ άσχημες κι ακόμη χειρότερες ήταν οι

¹²⁹ Ιορδάνογλου, Α., ό.π. σελ. 145

¹³⁰ Ιορδάνογλου, Α., ό.π. σελ. 154

¹³¹ Ιορδάνογλου, Α., ό.π. σελ. 201

¹³² Guttstadt, C., ό.π. σελ. 70

¹³³ Ιορδάνογλου, Α., ό.π. σελ. 154

συνθήκες υγιεινής και αρκετοί ήταν αυτοί, οι οποίοι έχασαν τη ζωή τους κατά τη διάρκεια της παραμονής τους στα συγκεκριμένα τάγματα εργασίας. Επίσης, οι καιρικές συνθήκες τον χειμώνα ήταν πολύ δυσμενείς κι αυτή ήταν ακόμη μια αιτία που αρκετοί έχασαν τη ζωή τους.

Για αρκετές μέρες δεν είχε ανατεθεί καμία δραστηριότητα στους Εβραίους και στις υπόλοιπες μειονότητες και έτσι η παραμονή τους στις σκηνές στις οποίες έμεναν ήταν αρκετά βαρετή.¹³⁴ Δεν ήταν λίγες οι περιπτώσεις που τους μετακινούσαν στα βάθη της Ανατολής, ενώ οι μειονοτικές ομάδες ήταν κουρασμένες και εξουθενωμένες. Αν υπολογίσει κάποιος ότι οι καιρικές συνθήκες μερικές φορές ήταν δύσκολες κατά τη διάρκεια της μετακίνησης τους, τότε γίνεται κατανοητό ότι η κούραση τους είναι ανυπέβλητη. Ακόμη πιο δύσκολη ήταν η διαδικασία να στήσουν τις σκηνές τους πάνω στη λάσπη που έφτανε ως τα γόνατα.¹³⁵

Ο Vitali Hakko έμεινε σε μια σκηνή με άλλα έντεκα άτομα σε πεδιάδα στην περιοχή της Kandira. Αυτό που θυμόταν έντονα ήταν η ύπαρξη ενός ηλικιωμένου Εβραίου μέσα στη σκηνή, ο οποίος τους υπενθύμιζε να κάνουν τη βραδινή τους προσευχή.¹³⁶ Έπειτα από δυο χρόνια επέστρεψε στο σπίτι του, χωρίς να κατανοήσει τη σκοπιμότητα της στράτευσής του.¹³⁷ Σύμφωνα με μαρτυρίες ο διοικητής παραχωρούσε ειδική άδεια έτσι, ώστε οι Εβραίοι να προσεύχονται τις μέρες των εορτών. Συγκεκριμένα, προσεύχονταν για τη γιορτή της Ros Asana και της Yom Kipur.¹³⁸

Σύμφωνα με μαρτυρίες οι Τούρκοι στρατιώτες τους απειλούσαν ότι δε θα ξαναδούν τις οικογένειές τους.¹³⁹ Αυτό επιβεβαιώνεται κι από τις διηγήσεις του Mario Levi. Οι ίδιοι δε γνώριζαν ποια καθήκοντα θα είχαν, ούτε όταν έφτασαν στον προορισμό τους στην Yozgat.¹⁴⁰ Ο λοχίας το πρωί τους ρωτούσε: «Πού είναι τα πτώματά σας; Ζείτε ακόμη; Ξεχάστε την Πόλη, τις γυναίκες σας. Εμείς θα πάμε εκεί».¹⁴¹

Τα ίδια ακριβώς διηγείται και ο Elli Kohen, ο οποίος περιγράφει τη συμπεριφορά των διοικητών ως μικρών αυτοκρατόρων. Όταν απευθύνονταν σ' αυτούς που βρίσκονταν στην Yozgat, τους διαβεβαίωναν ότι ούτε τα πτώματα τους δε θα ξαναδούν την Κωνσταντινούπολη.¹⁴² Η συμπεριφορά των Τούρκων στρατιωτών απέναντι στους Εβραίους ήταν αρχικά αρνητική σε λεκτικό επίπεδο. Με το πέρασμα του χρόνου η συμπεριφορά των Τούρκων αξιωματικών και των δεκανέων έγινε χειρότερη.

Έγιναν πιο επιθετικοί κι έβριζαν και χτυπούσαν τις μειονοτικές ομάδες με την παραμικρή αφορμή.¹⁴³ Τα χαστούκια, τα χτυπήματα και οι προσβολές ήταν τακτικές που ακολουθούσαν οι Τούρκοι αξιωματικοί σε καθημερινή

¹³⁴ Ιορδάνογλου, Α., ό.π. σελ. 215

¹³⁵ Ιορδάνογλου, Α., ό.π. σελ. 264

¹³⁶ Ιορδάνογλου, Α., ό.π. σελ. 139

¹³⁷ Οζ, Α., ό.π.

¹³⁸ Ιορδάνογλου, Α., ό.π. σελ. 172

¹³⁹ Guttstadt, C., ό.π. σελ. 70

¹⁴⁰ Ιορδάνογλου, Α., ό.π. σελ. 160

¹⁴¹ Ιορδάνογλου, Α., ό.π. σελ. 161

¹⁴² Ιορδάνογλου, Α., ό.π. σελ. 161

¹⁴³ Ιορδάνογλου, Α., ό.π. σελ. 273

βάση.¹⁴⁴ Οι απαιτήσεις των Τούρκων αξιωματικών από τους Εβραίους αλλά και τις υπόλοιπες μειονοτικές ομάδες ήταν πολύ περισσότερες, με αποτέλεσμα να μετατρέπονται σε τυράννους. Αυτός ο τρόπος συμπεριφοράς των Τούρκων αξιωματικών στους Εβραίους είναι αντίστοιχος με τον τρόπο αντίδρασης των Ναζί προς τους Εβραίους στα στρατόπεδα συγκέντρωσης. Οι απειλές, η ψυχολογική βία και οι απαιτήσεις των Τούρκων απέναντι στους Εβραίους ήταν όμοιες μ' αυτές των Ναζί απέναντι στους Εβραίους.

Επίσης, λαμβάνουμε πληροφορίες για όσους αρρώσταιναν, το χρονικό διάστημα που βρίσκονταν στα τάγματα εργασίας. Ο Εβραίος Yaakov Mizrahi κατέγραψε ότι αρχικά βρέθηκε στο Afyonkarahisar κι έπειτα στο Çivril. Εκεί κόλλησε ελονοσία τόσο ο ίδιος όσο και οι φίλοι του. Ορισμένοι από τους αρρώστους πέθαναν, ενώ τον ίδιο τον πήγαν με μια καρότσα σε ένα ξενοδοχείο.¹⁴⁵ Ενώ ήταν άρρωστος, τον μετέφεραν στην Κωνσταντινούπολη.

«Οι στρατιώτες για δημόσια έργα με κλήρωση είκοσι κλήρων» περιλάμβαναν και άνδρες οι οποίοι ήταν και ψυχικά ασθενείς.¹⁴⁶ Σύμφωνα με τις διηγήσεις του Feryal Kaya οι παράφρονες του ψυχιατρικού νοσοκομείου της Κωνσταντινούπολης συγκεντρώθηκαν στο Afyon. Οι σκηνές τους είχαν την επιγραφή: «Σκηνή ψυχοπαθών».¹⁴⁷ Αυτό που είναι αξιοπερίεργο είναι πως αν οι Τούρκοι έστειλαν στα τάγματα εργασίας τις μειονοτικές ομάδες, επειδή τις θεωρούσαν επικίνδυνες και εσωτερικό εχθρό πώς ήταν δυνατόν να θεωρούσαν εχθρό και τα άτομα που ήταν ψυχικά και διανοητικά ασθενείς.

Το αξιοπερίεργο είναι ότι ενώ μερικοί όταν επιστρατεύονταν δεν μπορούσαν να ενημερώσουν τις οικογένειές τους για την στρατολόγησή τους, όταν έφταναν στα μέρη που θα εργάζονταν τους επιτρεπόταν η αλληλογραφία. Άλλοι με τηλέγραφο κι άλλοι με γράμμα ενημέρωναν τις οικογένειές τους που βρίσκονταν.¹⁴⁸

Στις 08 Σεπτεμβρίου 1941 ανακοινώθηκε ένας νόμος για την απόλυση των ηλικιωμένων και στις 11 Δεκεμβρίου του ίδιου χρόνου τους δόθηκαν τα προσωπικά τους αντικείμενα.¹⁴⁹ Στον Τύπο της εποχής δεν καταγράφηκε η απόλυσή τους, όπως ακριβώς είχε συμβεί και στην επιστράτευσή τους. Την άνοιξη του 1942 ο πρωθυπουργός Refik Saydam έδωσε εντολή την απόλυση των Εβραίων από Υπουργεία κι αυτή είναι ακόμη μια αρνητική ενέργεια της Τουρκίας εναντίον των Εβραίων. Ούτε και σ' αυτήν την περίπτωση υπήρξε κάποια αναφορά από τον Τύπο. Η στρατολόγησή τους τερματίστηκε τον Ιούλιο του 1942, όμως σύμφωνα με μαρτυρίες ανδρών που στρατολογήθηκαν οι ίδιοι έφτιαχναν δρόμους και το 1943.¹⁵⁰

Ο Τούρκος συγγραφέας Bensyon Pinto περιέγραψε με πολύ γλαφυρό τρόπο την επιστροφή του πατέρα του από τα καταναγκαστικά έργα. Ο πατέρας του Bunyamin Pinto βρισκόταν σε μια κωμόπολη στο Ikonio και περπάτησε μέχρι την Kandira κι έπειτα κατευθύνθηκε προς στην

¹⁴⁴ Ιορδάνογλου, Α., ό.π. σελ. 274

¹⁴⁵ Ιορδάνογλου, Α., ό.π. σελ. 170

¹⁴⁶ *Οι είκοσι τάξεις* στο [https://hmn.wiki/el/Labour_battalion_\(Turkey\)](https://hmn.wiki/el/Labour_battalion_(Turkey)) στις 17/07/2022

¹⁴⁷ Ιορδάνογλου, Α., ό.π. σελ. 169

¹⁴⁸ Ιορδάνογλου, Α., ό.π. σελ. 173

¹⁴⁹ Ιορδάνογλου, Α., ό.π. σελ. 299

¹⁵⁰ Guttstadt, C., ό.π. σελ. 72

Κωνσταντινούπολη.¹⁵¹ Όταν χτύπησε η πόρτα του σπιτιού τους, ο Bensyon Pinto ο οποίος ήταν μόλις έξι ετών αισθάνθηκε έντονη έκπληξη, όταν αντίκρουσε τον πατέρα του στην πόρτα του σπιτιού τους. Μπροστά του αντίκρουσε έναν κουρασμένο στρατιώτη, ενώ η μητέρα του ήταν πολύ ανακουφισμένη που τον έβλεπε, γιατί κυκλοφορούσαν αρκετές φήμες για το ότι δε θα επέστρεφαν στα σπίτια τους όσοι είχαν επιστρατευθεί.¹⁵²

Ο Vitali Hakko χάρηκε ιδιαίτερα όταν έπειτα από δεκαοχτώ μήνες επέστρεψε στο σπίτι του. Βέβαια μαζί με αυτήν τη χαρά είχε και ανησυχία μήπως τους επιστράτευαν ξανά σύντομα.¹⁵³ Οι φοβίες του αυτές βγήκαν εν μέρει αληθινές, όταν σε σύντομο χρονικό διάστημα ψηφίστηκε ο φόρος περιουσίας Varlık Vergisi, ο οποίος αποτελούσε ακόμη ένα πλήγμα εναντίον των Εβραίων και των υπόλοιπων μειονοτήτων. Οι δύσκολες μέρες για τους Εβραίους δε σταμάτησαν μετά την επιστροφή τους από την επιστράτευση.

5. Φόρος περιουσίας «Varlık Vergisi». Καταναγκαστική εργασία.

Όταν ξέσπασε ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος περίπου 500.000 Τούρκοι επιστρατεύτηκαν με άμεσο αποτέλεσμα να υπάρξουν οικονομικά προβλήματα στην Τουρκία, αφού πολλοί απ' αυτούς που επιστρατεύτηκαν ασχολούνταν με τη γεωργία.¹⁵⁴ Οι τιμές των προϊόντων αυξήθηκαν και υπήρχαν περιπτώσεις που η αύξηση άγγιζε το ποσοστό της τάξης του 500%, με αποτέλεσμα να παρουσιαστούν φαινόμενα αισχροκέρδειας και μαύρης αγοράς. Επίσης, αυξήθηκαν υπερβολικά οι αμυντικές δαπάνες, αφού το 1939 ανέρχονταν στο ποσό των 163.941.989 λιρών, ενώ το 1942 το ποσό αυτό περίπου διπλασιάστηκε, αφού ανήλθε στις 542.516.800 λίρες.¹⁵⁵

Ως άμεση λύση η Τουρκία κατέφυγε στην εκτύπωση περισσότερων χαρτονομισμάτων. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση του πληθωρισμού. Το 1942 οι βασικοί φόροι που υπήρχαν στην Τουρκία ήταν ο φόρος κερδών, κτηνοτροφίας, συναλλαγών, εγχώριας κατανάλωσης κι εθνικής άμυνας. Επειδή ο δημοσιονομικός σχεδιασμός της Τουρκίας δεν έγινε με σωστό τρόπο, η κυβέρνηση κατέφυγε στην εύκολη λύση της επιβολής δυο φόρων: του φόρου προϊόντων γης και του φόρου κεφαλαίου.¹⁵⁶ Όπως υποστήριζε η τουρκική ηγεσία, ο φόρος κεφαλαίου θεσπίστηκε, επειδή υπήρχαν τεράστια κέρδη από τη «μαύρη αγορά» και απ' αυτούς που εκμεταλλεύονταν την κατάσταση εξαιτίας των ελλείψεων που υπήρχαν.¹⁵⁷

¹⁵¹ Ιορδάνογλου, Α., ό.π. σελ.301

¹⁵² Ιορδάνογλου, Α., ό.π. σελ.302

¹⁵³ Ιορδάνογλου, Α., ό.π. σελ.308

¹⁵⁴ Αϊχάν, Α, (2008), *Ο Φόρος Περιουσίας ως «Αντιμειονοτική πολιτική» 1942-43* Μετάφραση: Άνθη Καρρά, σελ. 1

¹⁵⁵ Okte, F., ό.π. σελ. 4

¹⁵⁶ Okte, F., ό.π. σελ. 5

¹⁵⁷ Bali, R., (2012), *Model Citizens of the State The Jews of Turkey doing the Multi-Party Period* Μετάφραση Bessemer, P. United States: Fairleigh Dickinson University Press σελ. 12

Οι εφημερίδες της Τουρκίας το καλοκαίρι του 1942 παρουσίαζαν ως υπεύθυνους για την οικονομική κρίση που αντιμετώπιζε η Τουρκία όλους τους κατοίκους της, οι οποίοι δεν ήταν Μουσουλμάνοι.¹⁵⁸ Δεν ήταν και λίγες οι περιπτώσεις που οι Εβραίοι στοχοποιήθηκαν από τις εφημερίδες, οι οποίες τους παρουσίαζαν ως παράσιτα. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα το καλοκαίρι του 1942 περίπου 400 Εβραίοι να μεταναστεύσουν από την Τουρκία στην Παλαιστίνη. Για να μεταβούν στο Ισραήλ, έπρεπε πρώτα να εγκαταλείψουν την περιουσία και τα υπάρχοντά τους, για να πάρουν άδεια παραμονής.¹⁵⁹

Το σύνολο του Τύπου και κυρίως οι εφημερίδες Cumhuriyet και Tasvir-i efkâr επαινούσαν αυτά τα μέτρα. Στα άρθρα τους κατέγραφαν ότι «το ξένο αίμα» και «οι Τούρκοι μόνο στο όνομα» έπρεπε να τιμωρηθούν για την αχαριστία τους.¹⁶⁰ Βέβαια οι εφημερίδες Vakit, Anadolu και Milli İnkılar εξέφραζαν αντισημιτικές απόψεις και πριν από την έναρξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

Επίσης, είχε διατυπωθεί η άποψη ότι η οικονομία της Τουρκίας είχε πληγεί και η εφαρμογή του νόμου θα ενίσχυε την οικονομική κατάσταση της Τουρκίας. Ο Πρωθυπουργός της Τουρκίας υποστήριζε ότι απ' αυτόν τον φόρο θα συγκεντρώνονταν κεφάλαια σε περίπτωση που η Τουρκία έπαιρνε μέρος στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.¹⁶¹ Όμως ο ίδιος ο Πρωθυπουργός σε μυστική συνέλευση της Κοινοβουλευτικής ομάδας δήλωσε πως αυτός ο νόμος ήταν επαναστατικός, γιατί εξολόθρευε τους ξένους και μ' αυτόν τον τρόπο οι Τούρκοι γίνονταν οικονομικά ανεξάρτητοι.¹⁶² Με την ποικιλότητα εξουθένωση των μειονοτήτων η τουρκική αγορά περνούσε στα χέρια των Τούρκων.

Το 1942 επιβλήθηκε στην Τουρκία ο φόρος Varlık Vergisi, ο οποίος επηρέασε τις μειονότητες και κυρίως τους Έλληνες, τους Αρμενίους και τους Εβραίους (Παράρτημα: Εικόνα 8). Ο νόμος αυτός, γνωστός ως 4305, προτάθηκε από τον Πρωθυπουργό Mehmet Şükrü Saracoğlu και προσυπέγραψε ο Πρόεδρος της Τουρκίας İsmet İnönü.¹⁶³ Με μια μόνο συνεδρίαση της μεικτής επιτροπής της Εθνοσυνέλευσης κατά τη διάρκεια της οποίας ο Υπουργός Οικονομικών Fuat Agralı παρέμεινε σιωπηλός, ο νόμος ψηφίστηκε.¹⁶⁴

Το κείμενο του νόμου προετοιμάστηκε από τον σύμβουλο του Πρωθυπουργού Esat Tekeli, αφού πρώτα ακολούθησε τις οδηγίες του Şükrü Saracoğlu.¹⁶⁵ Ο νομικός εμπειρογνώμων του Υπουργείου Εξωτερικών Emin Sırahî προειδοποίησε τον Şükrü Saracoğlu ότι θα υπήρχαν αντιδράσεις από την εφαρμογή του συγκεκριμένου νόμου κυρίως από τις ξένες πρεσβείες.

¹⁵⁸ Guttstadt, C., ό.π. σελ. 72

¹⁵⁹ Çetinoğlu, S., (2012), *The Mechanisms for Terrorizing Minorities: The Capital Tax and Work Battalions in Turkey during the Second World War*, Mediterranean Quarterly, σελ. 16

¹⁶⁰ Friling, T., ό.π. σελ. 356

¹⁶¹ Martie, D., ό.π. σελ. 1

¹⁶² Ιορδάνογλου, Α., ό.π. σελ. 307

¹⁶³ https://el.wikipedia.org/wiki/Βαρλικ_Βεργκισι

¹⁶⁴ Okte, F., ό.π. σελ. 18

¹⁶⁵ Okte, F., ό.π. σελ. 21

Τότε ο Şükrü Saracoğlu του απάντησε ότι δεν ήταν Οθωμανός Βεζίρης και πως δεν μπορούσαν να του προωθήσουν αντιδράσεις.¹⁶⁶

Ο Πρόεδρος της Τουρκίας λίγους μήνες μετά τη στρατολόγηση των είκοσι τάξεων βρήκε έναν ακόμη τρόπο να εξουδετερώσει οικονομικά τους Εβραίους με την εφαρμογή του συγκεκριμένου ληστρικού νόμου. Ο νόμος 4305 ψηφίστηκε στις 12 Νοεμβρίου 1942.¹⁶⁷ Αποτελούνταν από 17 άρθρα και στο προοίμιο του καταγραφόταν ότι απευθυνόταν σε όσους εκμεταλλεύονταν τη δυσμενή οικονομική κατάσταση της Τουρκίας, είχαν κέρδη, αλλά δεν πλήρωναν τους φόρους που τους αναλογούσαν.

Αν και καταγράφεται σε ορισμένες πηγές ότι ο συγκεκριμένος φόρος αφορούσε μόνο τις πλούσιες μειονότητες κάτι τέτοιο δεν ίσχυε στην πραγματικότητα. Περίπου 26.000 άτομα τα οποία δεν ήταν μουσουλμάνοι εργάζονταν ως σοφέρ, εργάτες καθώς επίσης και ως υπηρετικό προσωπικό.¹⁶⁸ Αυτό αποτελεί ακόμη μια απόδειξη ότι ο νόμος «Varlık Vergisi» ήταν αποτέλεσμα των ρατσιστικών αντιλήψεων, που επικρατούσαν κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου στην Τουρκία και ήταν ένα μείγμα τόσο του γερμανικού ρατσισμού και του οθωμανικού φανατισμού.

Αυτοί που έπρεπε να πληρώσουν τον φόρο είχαν χωριστεί σε δύο κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία ήταν η Μ για τους Μουσουλμάνους και η δεύτερη η G για όσους δεν ήταν Μουσουλμάνοι (gayrimüslim). Αργότερα, προστέθηκαν άλλες δύο κατηγορίες η E για τους ξένους και η (Esnebi) και D για τους Ντονμέδες (Donme).¹⁶⁹ Αυτός ο διαχωρισμός με βάση το θρήσκευμα είναι αντίστοιχος με τα σήματα με ειδικά χρώματα πάνω στα ρούχα τους, τα οποία ήταν αναγκασμένοι οι κρατούμενοι να φορούν στα στρατόπεδα συγκέντρωσης. Οι πολιτικοί κρατούμενοι είχαν κόκκινα τρίγωνα, οι Ρομά μαύρα, οι Μάρτυρες του Ιεχωβά μωβ και οι ομοφυλόφιλοι ροζ, ενώ οι Εβραίοι φορούσαν δυο κίτρινα τρίγωνα, τα οποία σχηματίζουν το αστέρι του Δαυίδ.

Σύμφωνα με προφορικές οδηγίες που δόθηκαν από την Άγκυρα η κατηγορία D (Donme) θα φορολογούνταν με διπλάσιο φόρο απ' αυτόν που φορολογούνταν οι Μουσουλμάνοι κι αυτό αποτελεί ακόμη μια απόδειξη της αρνητικής στάσης της Τουρκίας απέναντι στους Εβραίους. Αφού εξετάστηκαν ορισμένα στοιχεία, αφαιρέθηκαν τα ονόματα ορισμένων Ντονμέδων και τοποθετήθηκαν στην τάξη των εξαιρετικά πλούσιων ανθρώπων, οι οποίοι θα φορολογούνταν.¹⁷⁰ Αυτό αποτελεί ακόμη μια ομοιότητα που υπάρχει στην εφαρμογή του νόμου με την ιδεολογία των Ναζί, αφού υπάρχει διαχωρισμός στην αποπληρωμή του νόμου με βάση τη θρησκεία.

Τα πράγματα έγιναν ακόμη πιο δυσχερή στην Άγκυρα, αφού οι Τούρκοι έψαχναν τα αρχεία, για να αποφασίσουν ποιοι Τούρκοι ήταν Εβραίοι. Είχαν ήδη ξεκινήσει τις ενέργειες εναντίον των Ντονμέδων, τους οποίους θεωρούσαν χειρότερους από τους Εβραίους, γιατί προσποιούνταν ότι ήταν Τούρκοι.¹⁷¹ Κάτι παρόμοιο έπραξαν και οι Ναζί για τον προσδιορισμό των

¹⁶⁶ Okte, F., ό.π. σελ. 23

¹⁶⁷ Okte, F., ό.π. σελ. 24

¹⁶⁸ Αύχάν, Α., ό.π. σελ. 3

¹⁶⁹ Okte, F., ό.π. σελ. 11

¹⁷⁰ Okte, F., ό.π. σελ. 39

¹⁷¹ Okte, F., ό.π. σελ. 12

Εβραίων. Οι κατηγορίες που προσδιόριζαν ποιοι ήταν Εβραίοι ήταν αυτοί οι οποίοι προέρχονταν από τρεις τουλάχιστον προγόνους εβραϊκής φυλής, όσοι προέρχονταν από μεικτή ένωση κι είχαν δυο προγόνους Εβραίους κι ανήκαν στο μωσαϊκό δόγμα ή γεννήθηκαν μετά την 01.04.1940 και προερχόταν από έναν Εβραίο γονιό.¹⁷²

Το ποσοστό του φόρου που έπρεπε να πληρώσουν οι Αρμένιοι ήταν 232%, οι Εβραίοι 179%, οι Έλληνες 156% και οι Μουσουλμάνοι μόνο 4,94% (Παράρτημα: Πίνακας 9). Τα ίδια τα ποσοστά καταβολής του φόρου αποδεικνύουν την προσπάθεια της τουρκικής κυβέρνησης για οικονομική αφαίμαξη των μειονοτήτων. Ο νόμος είχε ως βάση τις διακρίσεις απέναντι στις μειονότητες και ως άμεσο αποτέλεσμα είχε και τη μεταβίβαση της περιουσίας τους στους Μουσουλμάνους.

Ένα μήνα αργότερα και συγκεκριμένα στις 18 Δεκεμβρίου 1942 καταγράφηκε από ειδικές επιτροπές το ποσό, το οποίο έπρεπε να πληρωθεί και ήταν δεκαπλάσιο για ορισμένες μειονοτικές ομάδες. Στην Κωνσταντινούπολη συγκροτήθηκαν τρεις επιτροπές που απαρτιζόνταν κυρίως από τους αξιωματούχους της περιοχής, οι εκθέσεις των οποίων συντάσσονταν από έναν οικονομικό επιθεωρητή.¹⁷³ Στην πρώτη επιτροπή σχεδόν όλα τα μέλη της ήταν οπαδοί του Ρεπουμπλικανικού Λαϊκού Κόμματος.

Η αύξηση της πληρωμής του φόρου για όσους δεν ήταν Μουσουλμάνοι αποτελεί ένα στοιχείο, το οποίο αποδεικνύει ότι ο νόμος αυτός ήταν μια μορφή εκτουρκισμού - «Turkification» της κοινωνίας. Επειδή ο φόρος αυτός ήταν δυσβάσταχτος για τους Εβραίους δεν ήταν λίγοι αυτοί οι οποίοι αναγκάστηκαν να πουλήσουν τα σπίτια τους ή την επαγγελματική τους στέγη, για να τον πληρώσουν και όσοι δεν ήταν Μουσουλμάνοι αποκόβονταν από τις εργασίες τους, τις οποίες θα αναλάμβαναν οι Τούρκοι. Κάτω απ' αυτές τις προϋποθέσεις οι εβραϊκές περιουσίες πέρασαν στα χέρια των Τούρκων, αφού τα περισσότερα εμπορικά καταστήματα τα οποία έκλεισαν ανήκαν σε Εβραίους.

Οι συνέπειες του «Varlık Vergisi» ήταν πιο έντονες στην Κωνσταντινούπολη, αφού στην πόλη αυτή το 54% των κατοίκων δεν ήταν Μουσουλμάνοι. Αυτό όμως που αξίζει να τονιστεί είναι πως αυτός ο νόμος δεν είχε μόνο οικονομική βάση, αφού στοχοποιήθηκαν όσοι δεν ήταν Μουσουλμάνοι και είχε ως αποτέλεσμα τη μετανάστευση περίπου 30.000 Εβραίων από την Τουρκία.¹⁷⁴

Αυτό που αξίζει να σημειωθεί είναι οι κινήσεις της Τουρκίας απέναντι στους οφειλότες την παραμονή της αποπληρωμής του φόρου, αφού τους δινόταν μόνο το χρονικό περιθώριο δυο βδομάδων, για να αποπληρώσουν το χρέος τους.¹⁷⁵ Σε περίπτωση που πλήρωναν το ποσό έπειτα από μια βδομάδα, τότε υπήρχε αύξηση της τάξης του 1% και στη δεύτερη βδομάδα 2%.¹⁷⁶

¹⁷² Φλάισερ, Χ., (1995), *Στέμμα και σβάστικα Η Ελλάδα της κατοχής και της Αντίστασης*, Αθήνα: Παπαζήση, σελ. 309

¹⁷³ Okte, F., ό.π. σελ. 45

¹⁷⁴ Kaya, F., (2014) *Minority Policies of Turkey and Wealth Tax of 1942*, Yeditepe University σελ. 11

¹⁷⁵ Guttstadt, C., ό.π. σελ. 76

¹⁷⁶ Okte, F., ό.π. σελ. 72

Πιο συγκεκριμένα στις 7 Ιανουαρίου 1943 έγινε συνεδρίαση του Υπουργικού Συμβουλίου και πέντε μέρες αργότερα δημοσιεύτηκε ο κανονισμός για τα επακόλουθα που θα υπήρχαν σε περίπτωση μη αποπληρωμής του φόρου.¹⁷⁷ Όσοι δεν κατέβαλαν μέρος του φόρου ή είχαν καταβάλει ένα μέρος του φόρου, αλλά φυγάδεψαν μέρος της περιουσίας τους θα μεταφέρονταν στα τάγματα εργασίας, αφού πρώτα θα γινόταν κατάσχεση της περιουσίας τους και των πλησιέστερων συγγενών τους. Επίσης, η περιουσία τους θα πωλούνταν σε δημόσιο πλειστηριασμό.¹⁷⁸ Το αξιοσημείωτο είναι ότι δεν δινόταν η δυνατότητα στους Εβραίους και στις υπόλοιπες μειονότητες να κάνουν έφεση κι αυτό αποτελεί ακόμη μια κατάφωρη παραβίαση των δικαιωμάτων τους.

Ταυτόχρονα, η αρνητική στάση της Τουρκίας αποδεικνύεται από το γεγονός ότι γινόταν κατάσχεση της περιουσίας και των πλησιέστερων συγγενών του οφειλέτη. Αυτό αποδεικνύει τη διάθεση της Τουρκίας για οικονομική αφαίμαξη των μειονοτήτων, αλλά και παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Στην Κωνσταντινούπολη κατασχέθηκαν και έπειτα πουλήθηκαν 885 ακίνητα, εκ των οποίων τα 330 ήταν σπίτια, 97 ήταν καταστήματα, 190 οικόπεδα, 80 πολυκατοικίες, 42 αποθήκες, 7 εμπορικά κτίρια και 8 εργοστάσια.¹⁷⁹ Το Υπουργείο Οικονομικών εκμεταλλεύτηκε 43 ακίνητα και ορισμένα ακίνητα δεν πουλήθηκαν.

Από την εκμετάλλευση των ακινήτων, τα οποία ανήκαν σε Εβραίους και στις υπόλοιπες μειονότητες κερδισμένοι ήταν οι Τούρκοι, οι οποίοι τα αγόρασαν. Ορισμένα από αυτά πουλήθηκαν σε ιδιαίτερα χαμηλές τιμές, γιατί υπήρχαν ορισμένοι οι οποίοι τα πούλησαν σε πολύ χαμηλή τιμή, για να αποπληρώσουν το χρέος τους. Οι Τούρκοι εκμεταλλεύτηκαν την κατάσταση και πλούτισαν αγοράζοντας τις περιουσίες των Εβραίων. Παράλληλα, γίνονταν και πλειστηριασμοί των οικιακών ειδών τους.

Το ψυχικό κόστος ήταν ιδιαίτερα υψηλό για τις γυναίκες και τα παιδιά, αυτών που είχαν επιστρατευτεί, αφού έκλαιγαν κατά τη διάρκεια του πλειστηριασμού.¹⁸⁰ Αυτό αποτελεί ακόμη μια απόδειξη της αλγεινής συμπεριφοράς της Τουρκίας απέναντι στους Εβραίους, αφού εκτός από το ότι οι άνδρες βρίσκονταν στα στρατόπεδα καταναγκαστικής εργασίας, παρακολουθούσαν και τον πλειστηριασμό των υπαρχόντων τους. Έπειτα τα αγαθά μεταφέρονταν στο Bedesten, το οποίο ήταν η κεντρική αγορά της Κωνσταντινούπολης κι έπειτα στο Taksim.¹⁸¹

Σύμφωνα με το άρθρο 12 του συγκεκριμένου νόμου ορίζονταν τα ακόλουθα:

«οι υπόχρεοι οι οποίοι δεν κατέβαλαν εντός μηνός την οφειλή τους θα υποχρεωθούν να εργασθούν σε ένα οποιοδήποτε μέρος της χώρας ανάλογα με τις σωματικές τους ικανότητες σε υπηρεσίες κοινής ωφέλειας μη έχουσες στρατιωτικό χαρακτήρα ή σε υπηρεσίες του δήμου. Μονάχα... οι γυναίκες και οι άνδρες άνω των πενήντα πέντε ετών... δε θα υπόκεινται σε υποχρεωτική εργασία. Στους εργαζομένους δυνάμει της παρούσας παραγράφου θα

¹⁷⁷ Aÿhán, A., ό.π. σελ. 6

¹⁷⁸ Okte, F., ό.π. σελ. 25

¹⁷⁹ Okte, F., ό.π. σελ. 76

¹⁸⁰ Okte, F., ό.π. σελ. 79

¹⁸¹ Okte, F., ό.π. σελ. 80

καταβάλλεται μισθός, το ήμισυ του οποίου θα κατακρατείται προς εξόφληση των οφειλών τους».¹⁸²

Το συγκεκριμένο άρθρο δεν ανταποκρίνεται σε ρεαλιστικά δεδομένα, γιατί η αμοιβή που έπαιρνε ο οφειλέτης ήταν πάρα πολύ μικρή και ήταν αδύνατο να ξεχρεώσει τα χρήματα που χρωστούσε. Από την στιγμή που οι οφειλέτες ήταν υποχρεωμένοι να εργαστούν, μέχρι να αποπληρωθεί το χρέος τους γίνεται κατανοητό ότι το άρθρο δεν τίθεται σε ρεαλιστική βάση, αφού δεν ήταν εφικτή η αποπληρωμή του χρέους σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Υπήρξε μια μόνο αντίδραση από τον καθηγητή Οικονομικών Fazil Pelin, ο οποίος επικοινωνήσε με τον Faik Okte, έναν από αυτούς που συνέβαλε στην υλοποίηση του φόρου. Στην επικοινωνία που είχαν ο καθηγητής είπε στον Okte ότι μάλλον θα έχουν τρελαθεί όλοι, αφού δε δινόταν στις μειονότητες το δικαίωμα για ένσταση και ούτε υπήρχε η ένδειξη φορολογικού συντελεστή.¹⁸³

Ο ίδιος Faik Okte παραδέχτηκε τις ελλείψεις του νόμου και μάλιστα κατέγραψε πως αυτοί οι οποίοι ανέλαβαν την υλοποίηση του νόμου ήταν άτομα περίπου σαράντα χρονών. Τα άλλα μέλη της κυβέρνησης, αν και ήταν μεγαλύτερης ηλικίας αποχώρησαν και επωμίστηκαν οι νεότεροι την εφαρμογή και τις θλιβερές συνέπειες που προκάλεσε.¹⁸⁴ Ταυτόχρονα, οι φορολογικοί κατάλογοι συντάσσονταν κάτω από συνθήκες μυστικότητας, ενώ ο Şükrü Saracoğlu καθόρισε το ποσό που έπρεπε να πληρώσουν όσοι δεν ήταν Μουσουλμάνοι.

Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα ενός Εβραίου του B.H. Kori, όταν ήρθε σε αντιπαράθεση με τον Υπουργό οικονομικών Agrali, ο οποίος ήταν ένας από αυτούς που υλοποίησαν τον φόρο. Η αντιπαράθεση αυτή είχε ως αποτέλεσμα να του επιβληθεί υψηλός φόρος. Έπειτα από έλεγχο που έγινε διαπιστώθηκε ότι ο B.H. Kori ήταν Τούρκος κι όχι Ισπανός πολίτης.¹⁸⁵ Αν και έμενε σε ξενοδοχείο και δεν είχε περιουσιακά στοιχεία, συνελήφθη και οδηγήθηκε στο στρατόπεδο εργασίας στο Aşkale.

Αντίθετα, ο ράφτης ενός μέλους της τουρκικής κυβέρνησης πέτυχε τη μείωση του ποσού που θα πλήρωνε μετά από κυβερνητική παρέμβαση. Το περιστατικό αποδεικνύει ότι ορισμένα από τα μέλη τα οποία υλοποιούσαν τον νόμο διακρίνονταν και από μικροπρεπή συναισθήματα, αφού επέβαλαν ποσά πληρωμής όχι μόνο κατά το δοκούν αλλά και σύμφωνα με τις δικές τους συμπάθειες και αντιπάθειες.

Σε πολλές περιπτώσεις ο φόρος τον οποίο έπρεπε να πληρώσουν οι Εβραίοι ήταν τόσο υψηλός που ακόμη κι αν πουλούσαν το σπίτι τους, την οικοσυσκευή τους και οποιοδήποτε άλλο ακίνητο είχαν και πάλι θα ήταν ανέφικτο να πληρώσουν το ποσό του φόρου που τους αντιστοιχούσε. Οι υπέρογκες φορολογικές επιβαρύνσεις ανάγκασαν αρκετούς εύπορους Εβραίους πολίτες να χάσουν την περιουσία τους.

Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα των δυο Εβραίων πλοιοκτητών της εταιρείας Barzilay και Benjamen. Για την αποπληρωμή του φόρου αναγκάστηκαν να υποθηκεύσουν τα πλοία τους και πήραν δάνεια από τις τράπεζες.¹⁸⁶ Το ποσό που έπρεπε να πληρώσουν ήταν το υψηλότερο στην Τουρκία και θα μπορούσαν να το πληρώσουν, αλλά το εμπόδιο ήταν ο νόμος

¹⁸² Αύχάν, Α., ό.π. σελ. 6

¹⁸³ Okte, F., ό.π. σελ. 29

¹⁸⁴ Okte, F., ό.π. σελ. 33

¹⁸⁵ Okte, F., ό.π. σελ. 46

¹⁸⁶ Okte, F., ό.π. σελ. 85

περί Εθνικής Άμυνας, που τους απαγόρευε να πουλήσουν πλοία σε ξένους υπηκόους, τα οποία επιθυμούσαν οι Εβραίοι πλοιοκτήτες να πουλήσουν.

Η οικογένεια του Ishak Alaton υπήρξε κι αυτή θύμα του φόρου. Αν και ζούσε σε μια βίλα πριν από την επιβολή του Varlık Vergisi και ο πατέρας του ήταν ένας πλούσιος επιχειρηματίας, αναγκάστηκε όλη η οικογένεια να μετακομίσει σε ένα πολύ μικρό διαμέρισμα.¹⁸⁷ Ο φόρος που τους επιβλήθηκε ήταν υπερβολικά υψηλός και αναγκάστηκαν να πουλήσουν όλα τα έπιπλα τους, για να καταβάλλουν το χρηματικό ποσό που τους αντιστοιχούσε. Επειδή όμως δεν τα κατάφεραν, μεταφέρθηκε ο πατέρας του στα τέλη του 1942 σε στρατόπεδο καταναγκαστικής εργασίας. Εκεί έμεινε δέκα μήνες κι όταν επέστρεψε ο γιός του τον αναγνώρισε με δυσκολία.

Δε σταμάτησαν όμως μόνο εκεί τα μέλη της τουρκικής κυβέρνησης. Την πρώτη μέρα της εφαρμογής του νόμου ο επικεφαλής του γραφείου εισπραξης φόρων Sefik Diler επέβαλλε περιορισμούς σε κάθε κοσμηματοπώλη και όποιον ασχολούνταν με εμπόριο χρυσού. Επίσης, έκανε κατάχρηση της εξουσίας κι έκλεισε την εβραϊκή επιχείρηση Burla Bros.¹⁸⁸ Η πράξη αυτή αποδεικνύει για ακόμη μια φορά την εκδικητική συμπεριφορά που είχαν ορισμένα μέλη της τουρκικής κυβέρνησης απέναντι στους Εβραίους.

Η κατάσταση που επικρατούσε κατά τη διάρκεια της εισπραξης του φόρου στην Κωνσταντινούπολη ήταν ιδιαίτερα τεταμένη. Σχεδόν όλοι οι φόροι κατατέθηκαν την τελευταία μέρα και το τραπεζικό σύστημα της πόλης δεν μπορούσε σε τόσο μικρό χρονικό διάστημα να ανταπεξέλθει σε τόσο υψηλά χρηματικά ποσά. Γι' αυτόν τον λόγο ιδρύθηκαν καινούρια γραφεία πληρωμής, ενώ αστυνομικοί τα φρουρούσαν και οι ταμίες έμεναν μέσα στις τράπεζες τη νύχτα.¹⁸⁹ Οι υπάλληλοι ήταν εξουθενωμένοι από τις ατελείωτες ώρες εργασίας, ενώ μέσα στις τράπεζες υπήρχαν στοιβαγμένα σακιά με χρήματα.

Αξίζει στο σημείο αυτό να τονιστεί η διαδικασία που ακολουθούνταν για τις μειονότητες, όταν δεν πλήρωναν το φόρο «Varlık Vergisi». Η Περιφερειακή Οικονομική Διοίκηση παρέδιδε στη Νομαρχιακή Διοίκηση τους καταλόγους με τα ονόματά τους στις 21 Ιανουαρίου 1942 και μετά ο βαλής της Κωνσταντινούπολης μαζί με την αστυνομία πήγαιναν στα σπίτια τους.¹⁹⁰ Στη συνέχεια τους έλεγαν να περιμένουν στις αποθήκες του χωριού Demirkarlı, οι οποίες βρίσκονταν κοντά στο σιδηροδρομικό σταθμό του Sircesı, ενώ ταυτόχρονα δήμευαν κι έκαναν κατάσχεση της περιουσίας τους. Έπειτα αποστέλλονταν στα στρατόπεδα εργασίας στο Aşkale με βαγόνια τρίτης θέσης. Στο Aşkale ήταν υποχρεωμένοι να χτίζουν δρόμους κάτω από πολύ δύσκολες συνθήκες και κυρίως κάτω από χαμηλές θερμοκρασίες.¹⁹¹

Βέβαια η επιλογή της συγκεκριμένης τοποθεσίας στο Sircesı δεν ήταν τυχαία και αυτή η επιλογή αποδεικνύει για άλλη μια φορά την αρνητική στάση της Τουρκίας απέναντι στις μειονότητες και φυσικά και απέναντι στους Εβραίους. Το Sircesı βρισκόταν στην καρδιά των επιχειρήσεων της Κωνσταντινούπολης. Αυτό είχε ως άμεση συνέπεια οι οφειλέτες να βρίσκονται σε κοινή θέα, γεγονός που θα αποθάρρυνε τους μελλοντικούς οφειλέτες από το ενδεχόμενο μη καταβολής του φόρου.¹⁹²

¹⁸⁷ Franz, D., Collins, K., ό.π. σελ. 245

¹⁸⁸ Okte, F., ό.π. σελ. 49

¹⁸⁹ Okte, F., ό.π. σελ. 66

¹⁹⁰ Aύχάν, A., ό.π. σελ. 12

¹⁹¹ Balı, R., (2012), ό.π. σελ. 12

¹⁹² Aύχάν, A., ό.π. σελ. 13

Στην Κωνσταντινούπολη μέσα στο χρονικό διάστημα επτά περίπου μηνών και πιο συγκεκριμένα από τον Φεβρουάριο ως τον Σεπτέμβριο του 1943 περίπου 1.869 Εβραίοι δεν πλήρωσαν τον φόρο «Varlık Vergisi».¹⁹³ Γι' αυτόν τον λόγο συνελήφθησαν και οδηγήθηκαν σ' ένα στρατόπεδο κράτησης κοντά στον σιδηροδρομικό σταθμό της Κωνσταντινούπολης. Αυτές οι ενέργειες δεν ήταν άγνωστες, αφού τον Μάιο του 1941 όσοι ήταν Εβραίοι και η ηλικία τους κυμαινόταν από 20-40 ετών οδηγήθηκαν στα τάγματα εργασίας.¹⁹⁴ Καθήκον των Ελλήνων και των Εβραίων που μεταφέρονταν στα τάγματα εργασίας ήταν να κάνουν κατασκευές, ενώ οι Αρμένιοι τοποθετούνταν κυρίως σε δημόσιες υπηρεσίες αλλά κι αυτό δεν ήταν τίποτα άλλο παρά ένας τρόπος εκτουρκισμού της οικονομίας.

Η κατάσταση γινόταν ακόμη πιο δυσμενής, αφού δεν τους δινόταν το δικαίωμα προσφυγής.¹⁹⁵ Αυτό αποτελεί ακόμα μια απόδειξη του τιμωρητικού χαρακτήρα του νόμου απέναντι στους Εβραίους και στις υπόλοιπες μειονότητες. Παρ' όλα αυτά περίπου 25.000 ήταν αυτοί, οι οποίοι κατέθεσαν αναφορές για το ποσό που τους επιβλήθηκε να πληρώσουν. Επίσης, δεν τους δινόταν η δυνατότητα να έχουν νομική υποστήριξη. Ο γνωστός δικηγόρος Munir Hayri Uygurlu προσπάθησε και τελικά εκπροσώπησε αρκετούς οφειλότες. Ένας απ' αυτούς ήταν ο Εβραίος έμπορος Faraci, ο οποίος αν και απελάθηκε στο Aşkale, πέτυχε να μη γίνει πλειστηριασμός της περιουσίας του.¹⁹⁶

Από τον συγκεκριμένο φόρο δεν επηρεάζονταν μόνο οι ίδιοι οι οφειλότες αλλά και οι οικογένειές τους. Σύμφωνα με το άρθρο 14 του ίδιου νόμου (Παράρτημα: Εικόνα 10) όσοι ήταν στενοί συγγενείς και συγκατοικούσαν με τον οφειλέτη κατακρατούνταν η περιουσία τους ως εγγύηση. Πιο συγκεκριμένα η κινητή περιουσία των καταστημάτων και των αποθηκευτικών χώρων που ανήκαν σε όσους χρωστούσαν ή στις συζύγους τους ή στους γονείς τους ή στα παιδιά τους ή στα αδέρφια τους καθώς επίσης και η ακίνητη περιουσία τους ήταν δυνατό να παρακρατηθεί. Η περιουσία αυτή θα χρησιμοποιούνταν ως εγγύηση για την αποπληρωμή του χρέους.

Πράγματι στις 17 Ιουνίου 1943 υπήρχε άρθρο στην εφημερίδα Tasvir-i efkâr, στο οποίο καταγραφόταν η είδηση ότι η σύζυγος του Εβραίου Simentof Alyanak κατέβαλε προσπάθειες, για να πουλήσει την περιουσία τους και να εξοφληθεί το χρέος τους.¹⁹⁷ Η μεροληπτική στάση εναντίον των μειονοτήτων μεταξύ των οποίων συμπεριλαμβάνονταν και οι Εβραίοι έμεινε γνωστή και ως φαινόμενο των «είκοσι τάξεων» ήταν αρκετά διαδεδομένη κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου.¹⁹⁸

Στις 27 Ιανουαρίου 1943 μεταφέρθηκε με τρένο η πρώτη ομάδα, η οποία θα αποστελλόταν στο Aşkale και η λίστα εγκρίθηκε από τις αρχές της Κωνσταντινούπολης. (Παράρτημα: Εικόνα 11) Οι μισοί από την ομάδα ήταν Εβραίοι και μεταφέρθηκαν στο Erzurum κι από εκεί πήγαν πεζοί στο Aşkale, το οποίο απέχει περίπου 50 χιλιόμετρα το Σάββατο 30 Ιανουαρίου 1943.¹⁹⁹ Η

¹⁹³ Guttstadt, C., ό.π. σελ. 76

¹⁹⁴ Bali, R., (2012), ό.π. σελ. 12

¹⁹⁵ Okte, F., ό.π. σελ. 52

¹⁹⁶ Okte, F., ό.π. σελ. 53

¹⁹⁷ Αύχάν, Α., ό.π. σελ. 11

¹⁹⁸ Melkonyan, R. (2010), *On some problems of the Armenian National Minority in Turkey*, στο http://www.noravank.am/upload/pdf/5.Ruben%20Melkonyan_02_2010.pdf, σελ. 60

¹⁹⁹ Shaw, J.S.ό.π. σελ. 40

περιοχή ήταν αφιλόξενη και βρισκόταν στο εσωτερικό της Ανατολίας. Η Άγκυρα έστειλε οδηγίες έτσι, ώστε στην πρώτη ομάδα να αποσταλούν Έλληνες, Αρμένιοι και Εβραίοι, οι οποίοι δεν είχαν πληρώσει το 30% από το ποσό που τους επιβλήθηκε να πληρώσουν.

Πολλοί απ' αυτούς διατύπωσαν την άποψη ότι δεν μπορούσαν να πληρώσουν το τόσο μεγάλο ποσό που τους επιβλήθηκε μέσα σε τόσο μικρό χρονικό διάστημα.²⁰⁰ Επίσης, σε περίπτωση που πουλούσαν την περιουσία τους, για να πληρώσουν το φόρο, αυτό θα σήμαινε την απόλυτη οικονομική καταστροφή τους. Αρκετοί ήταν αυτοί που ζήτησαν περισσότερο χρόνο της τάξης των δέκα ως τριάντα ημερών για να βρουν το ποσό που τους αναλογούσε.

Ανάμεσα στα άτομα, τα οποία βρίσκονταν στην πρώτη ομάδα και οδηγήθηκαν στα τάγματα εργασίας ήταν οι Εβραίοι δικηγόροι Sekip Adut και ο Gat Franko. Και οι δυο είχαν δηλώσει την αντίθεσή τους απέναντι στον νόμο. Τα ποσά που τους επιβλήθηκαν ήταν υπερβολικά υψηλά, αφού κυμαίνονταν περίπου στο ποσό των 375.000 τουρκικών λιρών.²⁰¹ Οι δυο Εβραίοι δικηγόροι είχαν καταβάλει ένα πολύ μικρό ποσό. Πιο συγκεκριμένα ο Sekip Adut κατέβαλε το ποσό των 4.000 λιρών.²⁰²

Αυτό που αξίζει να τονιστεί είναι ότι αν και η επόμενη μέρα της άφιξης της πρώτης ομάδας ήταν Κυριακή, μέρα υποχρεωτικής αργίας, οι Τούρκοι τους υποχρέωσαν να δουλεύουν από τις 07.30 το πρωί και πιο συγκεκριμένα τους επέβαλλαν να αφαιρούν το χιόνι στον δρόμο Τραπεζούντας-Ιράν.²⁰³ Σύμφωνα με αφηγήσεις ο λόγος για τον οποίο τους έβαλαν να δουλεύουν ήταν για να βγάλουν φωτογραφίες τους Εβραίους δικηγόρους Gat Franko και Sekip Adut την ώρα της εργασίας τους. Έπειτα δημοσίευσαν τις φωτογραφίες τους στην εφημερίδα Tasvir-i efkâr γεγονός που προκάλεσε την αντίδραση του Πρωθυπουργού Mehmet Şükrü Saracoğlu.²⁰⁴

Ο Πρωθυπουργός της Τουρκίας πίστευε ότι οι φωτογραφίες αυτές αμαύρωναν την εικόνα της Τουρκίας στο εξωτερικό. Γι' αυτόν τον λόγο δεν συνόδεψαν δημοσιογράφοι τις υπόλοιπες ομάδες και δε δημοσιεύτηκαν φωτογραφίες στις εφημερίδες της Κωνσταντινούπολης.²⁰⁵ Ανάμεσα σ' αυτούς που μεταφέρθηκαν στο Aşkale ήταν ο Εβραίος δημοσιογράφος Ahmet Emin Yalman, αφού πρώτα απολύθηκε από την εφημερίδα Vatan, στην οποία εργαζόταν.²⁰⁶

Το αξιοπερίεργο όμως είναι ότι σύμφωνα με τον νόμο οι Εβραίοι δικηγόροι δεν έπρεπε να μεταφερθούν στο Aşkale, γιατί ήταν πάνω από 55 χρονών. Για να δικαιολογηθεί αυτή η πράξη, το Υπουργικό Συμβούλιο μαζί με τον İsmet İnönü, τον Πρόεδρο της Τουρκικής Δημοκρατίας έκανε ακόμη μια συνεδρίαση στις 20 Ιανουαρίου 1943.²⁰⁷ Σύμφωνα μ' αυτήν τη συνεδρίαση το μέτρο της υποχρεωτικής εργασίας θα εφαρμοζόταν και για όσους ήταν πάνω από 55 χρονών, με αποτέλεσμα να αποσταλούν στο Aşkale και οι δυο δικηγόροι.

²⁰⁰ Okte, F. ό.π. σελ. 69

²⁰¹ Αύχάν, Α, ό.π. σελ. 8

²⁰² Ornek, N. *Taksim Palas Apartmani* στο <https://www.avlaremoz.com/2020/12/26/taksim-palas-apartmani/> στις 02/07/2022

²⁰³ Αύχάν, Α, ό.π. σελ. 15

²⁰⁴ Αύχάν Α, ό.π. σελ. 15

²⁰⁵ Αύχάν Α, ό.π. σελ. 17

²⁰⁶ Okte, F. ό.π. σελ. 13

²⁰⁷ Αύχάν Α, ό.π. σελ. 8

Αμέσως μετά πουλήθηκαν σε πλειστηριασμό τα γραφεία του Gat Franko που είχε στο Karakoy και η οικοσκευή του Sekir Adut.²⁰⁸ (Παράρτημα: Εικόνα 12) Στις 13 Απριλίου 1943 στάλθηκε επιστολή προς τον Δικηγορικό Σύλλογο της Κωνσταντινούπολης από τον Γενικό Εισαγγελέα της Κωνσταντινούπολης. Στην επιστολή αυτή καταγραφόταν η άποψη ότι ο δικηγόρος Gat Franko *εκφράστηκε επιθετικά κατά της ηθικής προσωπικότητας της κυβέρνησης* για τον φόρο περιουσίας.²⁰⁹ Γι' αυτόν τον λόγο επιθυμούσε να ξεκινήσει η πειθαρχική διαδικασία για τον δικηγόρο.

Ο Τύπος της Κωνσταντινούπολης συνέχιζε να υποστηρίζει την κυβερνητική αυτή απόφαση. Στις 05 Φεβρουαρίου 1943 στην εφημερίδα Tan ο δημοσιογράφος Sait Kesler περιέγραφε με πολύ μελανά χρώματα την πώληση των αντικειμένων που βρίσκονταν μέσα στο σπίτι του Sekir Adut. Στο άρθρο της συγκεκριμένης εφημερίδας καταγραφόταν ότι μέσα στο διαμέρισμά του βρίσκονταν περίπου 100-150 άτομα, τα οποία προσπαθούσαν να βρουν κάποιο αντικείμενο προς πώληση σε πολύ χαμηλή τιμή.

Δε σέβονταν όμως καθόλου την ξένη ιδιοκτησία και πατούσαν με τα παπούτσια τους, τα οποία ήταν λασπωμένα πάνω σε πολυθρόνες, σε καναπέδες που είχαν πουπουλένια μαξιλάρια σε καρέκλες από μαροκέν και σε τραπεζάκια από λάκα. Τα πράγματα τα οποία επρόκειτο να πουληθούν ήταν η τραπεζαρία, η κρεβατοκάμαρα, δυο σαλόνια, μια βιβλιοθήκη, ένα καθιστικό και τα αντικείμενα που υπήρχαν στα δωμάτια. (Παράρτημα: Εικόνα 13)

Μετά την αποστολή της πρώτης ομάδας οι ιθύνοντες της εφαρμογής του νόμου αποφάσισαν να στείλουν τις επόμενες ομάδες με βάση το υψηλότερο ποσό που χρωστούσαν. Επίσης, θα γίνονταν ταυτόχρονα δήμευση της περιουσίας των οφειλετών και απελάσεις, οι οποίες θα γίνονταν υπό την εποπτεία του τμήματος Ασφαλείας.²¹⁰ Η καταναγκαστική εργασία θα ήταν υπό την εποπτεία του Υπουργείου Δημόσιων Έργων. Επίσης, δε θα εξαιρούνταν από την καταναγκαστική εργασία ούτε οι ηλικιωμένοι, ούτε οι άρρωστοι.

Ακολούθησαν δέκα ακόμη караβάνια από τον Ιανουάριο ως τον Μάιο του 1943.²¹¹ Το δεύτερο караβάνι ξεκίνησε στις 13 Φεβρουαρίου 1943 στο οποίο υπήρχαν 38 άτομα για το Aşkale.²¹² Οι άσχημες συνθήκες που επικρατούσαν κατά τη διάρκεια της κράτησής τους είναι εμφανείς από την έκθεση του συνταγματάρχη της αγγλικής πρεσβείας Binns. Ο ίδιος σε έκθεσή του προς τον Άγγλο Πρέσβη Sir Montgomery Knatchbull Hugessen κατέγραψε τις άσχημες συνθήκες που επικρατούσαν στον σιδηροδρομικό σταθμό, όταν επισκέφθηκε τον Εβραίο δικηγόρο της αγγλικής πρεσβείας τον Eskenazi.²¹³

Στην έκθεσή του κατέγραψε γεγονότα, τα οποία αποδεικνύουν την αρνητική στάση της Τουρκίας απέναντι στους Εβραίους και στις υπόλοιπες μειονότητες. Συγκεκριμένα, κατέγραψε ότι τα άτομα αυτά κρατούνταν για σαράντα μέρες σε ένα δωμάτιο, το οποίο είχε στρατιωτική φρουρά. Στο δωμάτιο υπήρχε μόνο μια σόμπα και τα στρωσίδια που υπήρχαν τα είχαν

²⁰⁸ Αύχάν Α. ό.π. σελ. 9

²⁰⁹ Αύχάν, Α. ό.π. υποσημ. 11, σελ. 09

²¹⁰ Okte, F. ό.π. σελ. 72

²¹¹ Shaw, J.S. ό.π. σελ. 40

²¹² Αύχάν Α. ό.π. σελ. 12

²¹³ Αύχάν, Α. ό.π. σελ. 12

φέρει οι ίδιοι και μέσα υπήρχαν συγγενείς τους που είχαν έρθει, για να τους αποχαιρετίσουν και να τους δώσουν ρούχα και τρόφιμα.²¹⁴

Ο ηλικίας 55 χρονών Εβραίος δικηγόρος Eskenazi δήλωσε στον συνταγματάρχη της αγγλικής πρεσβείας Binns ότι ενώ είχε μαζί του έντεκα λίρες όταν ήρθε στο σιδηροδρομικό σταθμό, δηλαδή πριν από σαράντα μέρες, τη μέρα της επίσκεψης του συνταγματάρχη Binns είχε μόνο μια. Τις υπόλοιπες δέκα λίρες τις είχε πάρει η τουρκική αστυνομία.²¹⁵ Είναι ξεκάθαρη και η διάθεση της τουρκικής αστυνομίας να κλέψει τα υπάρχοντα των Εβραίων κατά τη διάρκεια της αποστολής τους και μεταφοράς τους στα καταναγκαστικά έργα.

Οι αποστολές έφευγαν κάθε δέκα με δεκαπέντε μέρες. 1.200 ήρθαν τις επόμενες βδομάδες και περίπου 200 μεταφέρθηκαν από τη Σμύρνη, την Προύσα και από άλλες περιοχές της Θράκης. Πιο συγκεκριμένα, 88 ήταν από τη Σμύρνη και 100 στην Προύσα. Η πλειονότητα των απελαθέντων ήταν από την Κωνσταντινούπολη, αφού ο αριθμός τους ήταν 1.229.²¹⁶ Τα 21 άτομα που πέθαναν στα καταναγκαστικά έργα ήταν από την Κωνσταντινούπολη.

Οι πέντε πρώτες ομάδες που έφτασαν στο Aşkale ήταν πιο εύποροι. Οι επόμενες ομάδες ήταν μικροεπαγγελματίες ή εργάτες.²¹⁷ Χαρακτηριστικό είναι ακόμη ένα παράδειγμα του Εβραίου Leon Bahar, ο οποίος ήταν ψιλικατζής, τού είχε επιβληθεί φόρος 120.000 λίρες και πήγε στο Aşkale με τη δεύτερη ομάδα.²¹⁸ Ο 38χρονος Εβραίος έγραψε περισσότερα από 30 γράμματα στη γυναίκα του στα γαλλικά στα οποία περιέγραφε τη ζωή του στο Aşkale ως στρατιωτική. Οι πρώτοι μήνες στο Aşkale ήταν αρκετά δύσκολοι, αλλά οι υπόλοιποι ήταν μια ζωή φυλάκισης με αδράνεια.²¹⁹ (Παράρτημα: Εικόνα 14) Αυτό όμως που τον ενδιέφερε περισσότερο ήταν οι συνθήκες κάτω από τις οποίες ζούσαν τόσο η γυναίκα του όσο και οι κόρες του.²²⁰

Από τις επιστολές του γίνεται αντιληπτό ότι κατά τη διάρκεια της παραμονής τους στο Aşkale οι τρεις Εβραίοι: Sekip Adut, Gat Franko και Leon Bahar έγιναν φίλοι. Επίσης, στις επιστολές του ο Leon Bahar εξέφρασε ποικίλα συναισθήματα όπως αγάπη, φιλία, εξέγερση, αντίσταση και διατήρησε τις φιλίες που είχε κάνει.²²¹ Ακόμη, κατέγραψε τις απόψεις του για όσους εκείνη την περίοδο δεινοπαθούσαν, όπως οι Έλληνες που λιμοκτονούσαν.

Η διαθήκη που έγραψε προς την κόρη του είχε περισσότερο συμβουλευτικό χαρακτήρα, αφού την προέτρεπε να μάθει καλά την τουρκική γλώσσα, σε περίπτωση που αποφάσιζε να μείνει στην Τουρκία. Επίσης, ήταν έντονα τα συναισθήματα αγάπης, αφού την προέτρεπε να κρατά φίλους κι όχι χρήματα. Από τις διασωθείσες επιστολές του ήταν εμφανής η αγάπη του για τη δικαιοσύνη και τον νόμο. Γι' αυτόν τον λόγο απευθύνθηκε εγγράφως

²¹⁴ Aÿhán, A. ó.π. σελ. 13

²¹⁵ Aÿhán, A., ó.π. σελ. 13

²¹⁶ Okte, F. ó.π. σελ. 74

²¹⁷ Aÿhán, A., ó.π. σελ. 20

²¹⁸ Erdinç, I., *Şair, edip, dürüst tüccar Leon Bahar'ın Varlık Vergisi mektupları* στο <https://www.agos.com.tr/tr/yazi/23291/sair-edip-durust-tuccar-leon-bahar-in-varlik-vergisi-mektuplari> στις 06/07/2022

²¹⁹ Karabay, F., *Bir Ermeni bir Yahudi için gelen geçenden Fatiha istiyor* στο <https://www.odatv4.com/makale/bir-ermeni-bir-yahudi-icin-gelen-gecenden-fatiha-istiyor-30111922-173576> στις 08/07/2022

²²⁰ Aÿhán, A., ó.π. σελ. 22

²²¹ Erdinç, I., ó.π.

αρκετές φορές προς το κράτος και ζητούσε να ανατραπεί η αδικία που συνέβαινε με τη μεταφορά των μειονοτήτων στο Aşkale.

Ακόμη ένας Εβραίος που μεταφέρθηκε στο Aşkale ήταν ο σαραντάχρονος Hayim Alaton, επειδή το ποσό που του επιβλήθηκε να πληρώσει ήταν 80.000 λίρες.²²² Ο ίδιος πλήρωσε τις 16.000, αφού πρώτα πούλησε το μαγαζί του και μετά τη σύλληψή του οδηγήθηκε αρχικά κοντά στο Sirkeci κι έπειτα στο Aşkale. Από την τιμή που πούλησε το μαγαζί του και το ποσό που του επιβλήθηκε να πληρώσει είναι εμφανής η οικονομική αφαιμάξη του ίδιου και η προσπάθεια της Τουρκίας για την οικονομική εξαθλίωση των Εβραίων. Στο Aşkale έμεινε περίπου ένα χρόνο, έσπαζε πέτρες και εκεί δεν υπήρχε ανάμεσα τους κανένας Μουσουλμάνος.²²³

Όταν επέστρεψε στο σπίτι του με βαγόνια που χρησιμοποιούνταν για μεταφορές ζώων, το παιδί του δεν μπορούσε να τον αναγνωρίσει από τις αλλαγές στην εξωτερική του εμφάνιση. Αυτό που αξίζει να σημειωθεί είναι ο παρόμοιος τρόπος μεταφοράς που ακολουθούσαν οι Ναζί, όταν μετέφεραν στα στρατόπεδα συγκέντρωσης τους κρατούμενους με τον τρόπο μεταφοράς των Εβραίων και των υπόλοιπων μειονοτήτων στο Aşkale.

Η αναληψία της τουρκικής ηγεσίας απέναντι στους Εβραίους είναι εμφανής από το γεγονός ότι ανάμεσα σ' αυτούς που οδηγήθηκαν στο Askale ήταν ένας παράλυτος ο Εβραίος Sheban.²²⁴ Το ερώτημα βέβαια το οποίο τίθεται είναι ποιες υπηρεσίες θα μπορούσαν να προσφέρουν όσοι είχαν σοβαρά προβλήματα υγείας στην κατασκευή των δρόμων και σε παρόμοια έργα. Ακόμη ένας Εβραίος επιχειρηματίας ο Romano πέθανε στις 28 Μαρτίου 1943 στο Aşkale έπειτα από ολιγοήμερη ασθένεια.

Οι καιρικές συνθήκες ήταν πάρα πολύ δύσκολες, αφού χιόνιζε, με αποτέλεσμα να πεθάνουν εικοσιένα άτομα και η αμοιβή για την εργασία τους ήταν μόλις δυόμιση λίρες την ημέρα.²²⁵ Όπως χαρακτηριστικά κατέγραψε ο δημοσιογράφος Feridun Kandemir της εφημερίδας Tasvir-i efkâr, ο οποίος έκανε ρεπορτάζ στο Aşkale, η θερμοκρασία κυμαινόταν περίπου 15 βαθμούς κάτω από το μηδέν και οι κακουχίες που υπέμειναν ήταν πολλές.²²⁶ Αυτό όμως που ήταν πιο ταπεινωτικό ήταν το γεγονός ότι οι κάτοικοι του Erzurum τους διακωμωδούσαν κάθε Κυριακή που δούλευαν.²²⁷

Συνολικά μεταφέρθηκαν 2.057 άτομα στο Aşkale και στις 6 Αυγούστου 1943 αρκετοί υπόχρεοι έπειτα από επιστολή του νομάρχη του Erzurum μεταφέρθηκαν στο Eskisehir – Sivrihisar. Στην επιστολή του η οποία αποστέλλόταν στον Πρωθυπουργό και στο Υπουργείο Δημοσίων σχέσεων ο νομάρχης διατύπωνε τα παράπονά του για την κατάσταση που επικρατούσε στην περιοχή και ζητούσε να αποστέλλονται οι υπόχρεοι σε στρατόπεδα τα οποία θα βρίσκονταν έξω από την πόλη.²²⁸ Επίσης, κατέγραφε την αδυναμία της αστυνομίας να εποπτεύει διαρκώς τους οφειλέτες. Οι συνθήκες κάτω από τις οποίες έζησαν για τέσσερις μήνες είναι πολύ δύσκολες. Τελικά τον Δεκέμβριο του 1943 τα άτομα αυτά επέστρεψαν στην Κωνσταντινούπολη.

²²² Hazan, G. E., (2018) *Memories -1 The Jews of Izmir, Ankara, Eskişehir, Izmir, Ukrat, M* σελ.138

²²³ Hazan, G. E., ό.π. σελ. 138

²²⁴ Okte, F. ό.π. σελ. 11

²²⁵ Guttstadt, C., ό.π. σελ. 77

²²⁶ Αύχάν, Α. ό.π. σελ. 14

²²⁷ Αύχάν, Α. ό.π. σελ. 19

²²⁸ Αύχάν, Α. ό.π. σελ. 23

Ο Άγγλος πρεσβευτής στην Άγκυρα Knatschbull – Hugessen κατέγραψε ότι η εφαρμογή του νόμου αποδεικνυε τη σκληρότητα της Τουρκίας και δεν ταίριαζε με την πολιτική μιας πολιτισμένης χώρας.²²⁹ Ακόμη ένα στοιχείο που αποδεικνύει την αρνητική στάση της Τουρκίας απέναντι στους Εβραίους είναι ότι κανένας Τούρκος δε στάλθηκε στα καταναγκαστικά έργα. Τις συνέπειες του νόμου τις επωμίστηκαν μόνο οι μειονότητες.

Η πρώτη αρνητική κριτική καταγράφηκε σ' ένα άρθρο του Ahmet Emin Yalman, ο οποίος ήταν εκδότης της εφημερίδας Vatan. Η δημοσίευση του άρθρου είχε ως αποτέλεσμα την αναστολή της έκδοσης της.²³⁰ Αυτό το παράδειγμα αποτελεί ακόμη μια απόδειξη της εκδικητικής διάθεσης της Τουρκίας να αποσιωπήσει τόσο τον ίδιο τον νόμο όσο και τις συνέπειές του. Επίσημα η πρώτη εκστρατεία έγινε από μια ανεξάρτητη ομάδα, η οποία σχημάτισε την πρώτη μορφή αντιπολίτευσης. Στις 17 Σεπτεμβρίου 1943 διαγράφηκαν τα χρέη των βιοτεχνών και των μισθωτών.²³¹

Ο συγκεκριμένος φόρος εφαρμόστηκε για δεκαέξι μήνες και το τουρκικό κράτος εισέπραξε από τις μειονότητες το ποσό των 314.920.940 λιρών.²³² Στις 15 Μαρτίου 1944 ο νόμος «Varlık Vergisi» καταργήθηκε και νομοθετικά έπειτα από παρέμβαση των Εβραίων των Η.Π.Α, οι οποίοι άσκησαν πίεση στην Τουρκία.²³³ Όσοι βρίσκονταν στα καταναγκαστικά έργα επέστρεψαν στα σπίτια τους και τα χρέη τους διαγράφηκαν. Η Τουρκία με αυτό το χρηματικό ποσό μπόρεσε να αντιμετωπίσει ορισμένα οικονομικά προβλήματα, όμως η ίδια περίμενε ότι το ποσό που θα εισέπραττε θα ήταν μεγαλύτερο και πιο συγκεκριμένα 463.000.000 λίρες.²³⁴

Με βάση τον τρόπο εφαρμογής του νόμου είναι εμφανές ότι ο İsmet İnönü προσπάθησε και κατάφερε σε μεγάλο βαθμό να εφαρμόσει την πεποίθησή του ότι η Τουρκία άνηκε μόνο στους Τούρκους. Οι ενέργειές του, η πολιτική που άσκησε, αλλά και οι απόψεις του αποδεικνύουν τη διάθεση του να υποβαθμίσει με οποιονδήποτε τρόπο τους Εβραίους. Δεν είναι λίγοι αυτοί που υποστηρίζουν ότι αν ζούσε ο Atatürk δε θα γίνονταν τόσοι οι διωγμοί με τις είκοσι ηλικίες και δε θα εφαρμοζόταν ο «Verlik Vergisi».²³⁵

Γι' αυτόν τον λόγο οι Εβραίοι εκτιμούσαν περισσότερο τον Atatürk, ενώ αντιπαθούσαν τον İsmet İnönü. Η συμπάθεια που είχαν οι Εβραίοι για τον Atatürk ενισχυόταν από τους ισχυρισμούς ότι είχε ρίζες Ντονμέδων.²³⁶ Αν και η Τουρκία ήταν τυπικά ουδέτερη κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, ψήφισε έναν νόμο, ο οποίος διαπνεόταν από τα ιδεώδη των ναζιστικών θεωριών. Ήταν ένας νόμος βασισμένος στις θρησκευτικές διακρίσεις και προκάλεσε την οικονομική εξουθένωση των Εβραίων.

Το αξιοπερίεργο με αυτόν τον νόμο είναι ότι δε βελτίωσε την οικονομική κατάσταση της Τουρκίας, αφού οι τιμές των προϊόντων αυξήθηκαν. Ο νόμος ήταν αναποτελεσματικός και ωφελήθηκε η μαύρη αγορά, πλούτισαν οι

²²⁹ Okte, F. ό.π. σελ. 12

²³⁰ Okte, F. ό.π. σελ. 87

²³¹ Okte, F. ό.π. σελ. 87

²³² Martie, D. ό.π. σελ. 2

²³³ 1942 Varlık Vergisi Kanunu στο <https://www.sehak.org/2020/11/1942-varlik-vergisi-kanunu/> στις 09/07/2022

²³⁴ Shaw, J.S. ό.π. σελ. 43

²³⁵ Ιορδάνογλου, Α., ό.π. σελ. 79

²³⁶ Bali, R., (2013) *The Banalization of Hate: Antisemitism in Contemporary Turkey στο Resurgent Antisemitism: Global Perspectives*, USA.: Indiana University Press. σελ. 312

μεγαλοεπιχειρηματίες, ενώ οι μικρές επιχειρήσεις χρεοκόπησαν.²³⁷ Αυτό συνέβη, επειδή αν και η Τουρκία ήταν τυπικά ουδέτερη κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, όμως δαπάνησε αρκετά μεγάλα ποσά για στρατιωτικές δαπάνες.

Γι' αυτόν τον λόγο το Υπουργείο Οικονομικών της Τουρκίας αποφάσισε να τυπώσει περισσότερα χαρτονομίσματα, γεγονός που προκάλεσε τόσο υπερπληθωρισμό όσο και αύξηση των τιμών των προϊόντων.²³⁸ Οικονομικά ενισχύθηκαν οι υπάλληλοι, οι οποίοι συμμετείχαν στην εφαρμογή του νόμου, όπως οι επιθεωρητές, οι λογιστές και οι υπάλληλοι στον τομέα της οικονομίας. Κανένας άλλος υπάλληλος δεν έλαβε κάποια οικονομική ενίσχυση.²³⁹

Υπήρξαν περιπτώσεις Εβραίων που επέστρεψαν από τα καταναγκαστικά έργα και δεν μπόρεσαν να ορθοποδήσουν. Πολλοί ήταν αυτοί που χρεοκόπησαν, αν και η τουρκική κυβέρνηση δε γνώριζε με ακρίβεια την περιουσία τους. Αν προσθέσει κάποιος σ' όλα αυτά και το γεγονός ότι δε τους δινόταν η δυνατότητα προσφυγής, τότε αποδεικνύεται και το παράλογο του νόμου. Μια όμως από τις πιο αρνητικές πτυχές του νόμου ήταν το γεγονός ότι διαταράχθηκαν οι σχέσεις των Μουσουλμάνων με τους Εβραίους. Οι διακρίσεις δηλητηρίασαν την οποιαδήποτε προσπάθεια υπήρχε για ειρηνική συνύπαρξη μεταξύ τους. Η μεροληπτική εφαρμογή του νόμου μόνο αρνητικές συνέπειες προκάλεσε και αμαύρωσε την εικόνα της Τουρκίας στις υπόλοιπες χώρες.

Αυτό συνέβη, γιατί οι δυο τρόποι εξουθένωσης των Εβραίων, ο διωγμός με τις είκοσι τάξεις και ο φόρος «Varlık Vergisi» είναι ανάλογοι με τον διωγμό και την οικονομική καταστροφή των Γερμανών Εβραίων μετά τη Νύχτα των Κρυστάλλων. Οι Ναζί λεηλάτησαν τις περιουσίες των Γερμανών Εβραίων, όπως ακριβώς πέτυχαν οι Εβραίοι της Τουρκίας με τον φόρο Varlık Vergisi. Έπειτα οι Ναζί επέβαλαν στους Εβραίους να πληρώσουν ένα πρόστιμο 1.000.000.000 μάρκων για τον θάνατο του Fom Rat. Παρόμοιες ήταν και οι ενέργειες της Τουρκίας, αφού μετά τις είκοσι τάξεις επέβαλαν και τον φόρο «Varlık Vergisi», που εξουθένωσε πλήρως τους Εβραίους.

Γίνεται κατανοητό ότι ο νόμος «Varlık Vergisi» αποτελεί ακόμη μια απόδειξη της αρνητικής στάσης της Τουρκίας απέναντι στους Εβραίους. Έχει ρίζες στη ναζιστική θεωρία για διαχωρισμό των ανθρώπων με βάση τη θρησκεία τους, αφού ο τρόπος με τον οποίο καθοριζόταν το ποσό που θα πλήρωναν βασιζόταν με βάση το θρήσκευμα τους. Επίσης, και ο τρόπος μεταφοράς τους στα στρατόπεδα εργασίας Aşkale έγινε με βαγόνια που μετέφεραν ζώα, μέθοδο που χρησιμοποιούσαν οι Ναζί για τη μεταφορά των κρατούμενων στα στρατόπεδα συγκέντρωσης. Εξάλλου, ο ίδιος ο Faik Okte ο ταμίας της Κωνσταντινούπολης και υπεύθυνος για την εφαρμογή φόρου στην Κωνσταντινούπολη εξέφρασε την άποψη για την εφαρμογή του νόμου λέγοντας ότι *υπήρχε μια σφραγίδα σοβινιστικού εθνικισμού και ρατσισμού στον φόρο περιουσίας, που αποξένωσε τις μειονότητες.*²⁴⁰

Σχετικά με τον συγκεκριμένο νόμο υπάρχει και η άποψη που υποστηρίζει ότι ήταν υποχρεωτική η θέσπιση του και είχε κάθε δικαίωμα η Τουρκία να τον

²³⁷ Okte, F. ό.π. σελ. 91

²³⁸ Martie, D. ό.π. σελ. 35

²³⁹ Okte, F. ό.π. σελ. 67

²⁴⁰ <https://www.sehak.org/2020/11/1942-varlik-vergisi-kanunu/>

εφαρμόσει, αφού ο μειονότητες είχαν στα χέρια τους πολύ πλούτο, ο οποίος είχε αποκτηθεί με παράνομα μέσα.²⁴¹ Τα άτομα αυτά δεν τα εμπιστεύονταν οι τουρκικές αρχές σε περίπτωση που η χώρα εμπλεκόταν σε ένοπλη σύρραξη. Επίσης, υποστηρίζουν ότι ο νόμος δεν ήταν εναντίον των Εβραίων πολιτών, επειδή η εφαρμογή του δεν συνοδεύτηκε από οργανωμένη αντισημιτική προπαγάνδα!

Υποστηρίζεται ακόμη ότι οι Τούρκοι Εβραίοι που δεν επηρεάστηκαν από τις συνέπειες του νόμου συνέχισαν τη ζωή τους κανονικά, ενώ πολύ λίγοι ήταν αυτοί που υπέφεραν.²⁴² Μάλιστα οι ίδιοι συνέχισαν τη ζωή τους στην Τουρκία και ένοιωσαν ικανοποίηση που βοήθησαν τη χώρα σε δύσκολες περιστάσεις. Ως επιχείρημα προβάλλεται ότι η Τουρκία έσωζε Εβραίους τόσο Τούρκους όσο κι Ευρωπαίους, ενώ στις Ευρωπαϊκές χώρες οι Εβραίοι έβρισκαν φρικτό θάνατο στα στρατόπεδα συγκέντρωσης.

6. Διάσωση Εβραίων επιστημόνων.

Την τελευταία εικοσαετία έχουν διατυπωθεί αρκετές απόψεις για τη διάσωση Εβραίων επιστημόνων, οι οποίοι εργάστηκαν σε Πανεπιστήμια της Τουρκίας. Υπάρχουν ισχυρισμοί ότι αυτό προέκυψε από την ανιδιοτελή πρόθεση της Τουρκίας, η οποία είχε ως σκοπό να σώσει τους Εβραίους καθηγητές από τους Ναζί, όπως ακριβώς είχε δεχτεί τους Σεφαραδίτες Εβραίους το 1492.²⁴³ Όπως όμως αποδεικνύεται από τις πηγές, η έλευση και η πρόσληψη των επιστημόνων αυτών δεν είχε ανθρωπιστική βάση, αλλά ήταν αποτέλεσμα ορισμένων ενεργειών τόσο των ακαδημαϊκών, όσο και των πολιτικών προσώπων καθώς επίσης και των ιστορικών συγκυριών. Μ' αυτήν την άποψη συμφωνεί και η Kader Konuk, η οποία τόνισε ότι οι επιστήμονες αυτοί έγιναν δεκτοί στο Πανεπιστήμιο όχι ως Γερμανοί Εβραίοι αλλά ως Ευρωπαίοι.²⁴⁴

Το 1932 είχε ανατεθεί στον Ελβετό καθηγητή Παιδαγωγικών Albert Malche από την κυβέρνηση της Τουρκίας η αξιολόγηση των Πανεπιστημίων της Τουρκίας.²⁴⁵ Επίσης, του ζητήθηκε να ετοιμάσει μια έκθεση για τη μεταρρύθμιση του τουρκικού ακαδημαϊκού εκπαιδευτικού συστήματος. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να ληφθεί απόφαση για τη δημιουργία ενός νέου Πανεπιστημίου με καταξιωμένο διδακτικό προσωπικό, το οποίο θα προσλαμβανόταν από την Ευρώπη, ενώ ταυτόχρονα θα γινόταν αντικατάσταση των παλιών ακαδημαϊκών, τους οποίους δεν θεωρούσαν παραγωγικούς.²⁴⁶

Στα τέλη Μαΐου 1932 ο Albert Malche κατέθεσε μια έκθεση στην Τουρκία και κλήθηκε ξανά στην Τουρκία το 1933.²⁴⁷ Στην έκθεσή του υπήρχαν ενότητες, οι οποίες αφορούσαν τον σκοπό, τον προϋπολογισμό, την

²⁴¹ Shaw, S. ό.π. σελ. 41

²⁴² Shaw, S. ό.π. σελ. 44

²⁴³ Bahar, I. (2012) *Turkey and the Rescue of Jews during the Nazi Era: a reappraisal of two cases; German-Jewish scientists in Turkey and Turkish Jews in occupied France*, University of Pittsburg, σελ. 75

²⁴⁴ Bahar, I, ό.π. σελ. 76

²⁴⁵ Guttstadt, C., ό.π. σελ. 85

²⁴⁶ Bahar, I, ό.π. σελ. 73

²⁴⁷ Feingold, H., (2002) *Jews, Turks, Ottomans*, New York: Syracuse University Press, σελ. 235

οργάνωση, το εκπαιδευτικό προσωπικό, τη διοικητική οργάνωση, τους φοιτητές και το πρόγραμμα εκπαίδευσης του Darülfünun. Ο ίδιος υποστήριξε ότι ήταν απαραίτητη η πρόσληψη καθηγητών από την Ευρώπη.

Από τη μια πλευρά υπήρχε ο σκοπός για τη δημιουργία ενός πιο εκσυγχρονισμένου Πανεπιστημίου και το κλείσιμο του Πανεπιστημίου Darülfünun στην Τουρκία στις 31 Ιουλίου 1933.²⁴⁸ Πράγματι, το Πανεπιστήμιο Darülfünun καταργήθηκε με τον νόμο 2252 το 1933.²⁴⁹ Στη θέση του θα ιδρυόταν την 1^η Αυγούστου 1933 το σύγχρονο Πανεπιστήμιο της Κωνσταντινούπολης «Istanbul Universitesi».

Σύμφωνα με το διάταγμα 2252 οριζόταν ότι θα έρχονταν και ξένοι επιστήμονες, για να εργαστούν στο Πανεπιστήμιο. Από την άλλη πλευρά, το καλοκαίρι του 1933 πάνω από 150 καθηγητές τουρκικών Πανεπιστημίων απολύθηκαν. Αυτές οι δυο ενέργειες είχαν ως αποτέλεσμα την πρόσληψη των Γερμανών ακαδημαϊκών.²⁵⁰ Η πρόσληψή τους ήταν αποτέλεσμα και των ιστορικών γεγονότων που διαδραματίζονταν στην Ευρώπη.

Στις 07 Απριλίου 1933 ψηφίστηκε στη Γερμανία ο Νόμος για την αποκατάσταση της επαγγελματικής δημόσιας υπηρεσίας (Gesetz zur Wiederherstellung des Berufsbeamtentums). (Παράρτημα: Εικόνα 15) Σύμφωνα με το τρίτο άρθρο του νόμου οι δημόσιοι υπάλληλοι που δεν ανήκαν στην Άρια φυλή δεν μπορούσαν πλέον να κατέχουν τη δημόσια θέση τους.²⁵¹ Αυτό είχε ως αποτέλεσμα στις αρχές της άνοιξης του 1933 περισσότεροι από εκατό Γερμανοί Εβραίοι επιστήμονες να οδηγηθούν σε παραίτηση ή σε απέλαση από τις θέσεις τους εξαιτίας της εφαρμογής του συγκεκριμένου νόμου.²⁵²

Μετά τις διώξεις στη Γερμανία πολλοί ακαδημαϊκοί μετανάστευσαν στη Ζυρίχη. Με πρωτοβουλία του Γερμανού παθολόγου Philipp Schwartz ιδρύθηκε συμβουλευτικό κέντρο για τους Γερμανούς επιστήμονες (Beratungsstelle für deutsche Wissenschaftler).²⁵³ Ο Philipp Schwartz γνώριζε τις προσπάθειες που κατέβαλε ο Albert Malche, για να προσληφθούν οι Γερμανοί επιστήμονες στην Τουρκία.

Στα τέλη Μαΐου 1933 ο Philipp Schwartz μαζί με τους ακαδημαϊκούς στη Ζυρίχη πληροφορήθηκαν ότι καταβάλλονταν προσπάθειες για την πρόσκληση των επιστημόνων, με αποτέλεσμα να ταξιδέψει στην Κωνσταντινούπολη στις 05 Ιουλίου 1933.²⁵⁴ Έπειτα κατευθύνθηκε στην Άγκυρα κι εκεί συναντήθηκε με υψηλόβαθμα στελέχη της τουρκικής κυβέρνησης και τον Υπουργό Παιδείας της Τουρκίας Reşit Galip. Στη συνάντηση αυτή τα μέλη της τουρκικής κυβέρνησης ζητούσαν διδακτικό

²⁴⁸ Feingold, H., ό.π σελ. 233

²⁴⁹ Erdal, G. (2012). *Academicians coming to Turkey between 1933-1945 opened and their effects on today's music life* στο

<https://reader.elsevier.com/reader/sd/pii/S1877042812040803?token=41AD53D9607BFEC0F14F1C9CEEB3C6A1E6D65A27E47D89B46FE776A0B0A9F4FD0B067CA08C24033627D96EADACA6A408&originRegion=eu-west-1&originCreation=20220905211319>

²⁵⁰ Guttstadt, C., ό.π. σελ. 84

²⁵¹ Bahar, I, ό.π. σελ. 72

²⁵² Γκραντ, Α.(2018), *Η επιστημονική έξοδος από τη ναζιστική Γερμανία* στο <https://physicstoday.scitation.org/doi/10.1063/PT.6.4.20180926a/full/> (στις 04/07/2022)

²⁵³ Guttstadt, C., ό.π. σελ. 85

²⁵⁴ Feingold, H., ό.π. σελ. 236

προσωπικό και αυτό είχε ως αποτέλεσμα να αποστείλει ο Philipp Schwartz τριάντα Πανεπιστημιακούς στην Τουρκία.

Η πρόσληψή τους έγινε έπειτα από μια συνάντηση που διήρκησε επτά ώρες. Ενώ ο Philipp Schwartz πίστευε ότι θα προωθούσε την πρόσληψη τριών επιστημόνων, τελικά προσελήφθησαν τριάντα. Αυτό συνέβη, γιατί τα υψηλόβαθμα τουρκικά στελέχη της κυβέρνησης τον ρώτησαν τριάντα φορές αν υπήρχαν κάποιοι καθηγητές οι οποίοι θα μπορούσαν να εργαστούν σε διαφορετικούς κλάδους και τότε η απάντησή του ήταν θετική.²⁵⁵ Οι Γερμανοί επιστήμονες θα εργάζονταν στην Τουρκία το χρονικό διάστημα 1933-1934.²⁵⁶

Ο Philipp Schwartz συνάντησε επίσης τον Υπουργό Υγείας Refik Saydam, ο οποίος κι αυτός με τη σειρά του ζήτησε προσωπικό για το νοσοκομείο Numune και για το Κεντρικό Ινστιτούτο Υγείας.²⁵⁷ Έπειτα από τρεις εβδομάδες επέστρεψε στην Κωνσταντινούπολη μαζί με τον γιατρό Rudolf Nissen, ο οποίος εργαζόταν στο Πανεπιστήμιο του Βερολίνου. Μετά την παραίτηση του Refik Saydam Υπουργός Παιδείας της Τουρκίας έγινε ο Hikmet Bayur.²⁵⁸

Η προσπάθεια της Τουρκίας από την μια πλευρά να δημιουργήσει πιο σύγχρονα Πανεπιστήμια και οι διώξεις των Γερμανών ακαδημαϊκών που δεν ανήκαν στην Άρια φυλή είχαν ως αποτέλεσμα να έρθουν αρχικά 72 ακαδημαϊκοί στην Τουρκία.²⁵⁹ Οι καθηγητές αυτοί έφεραν μαζί τους κι άλλους 70-100 βοηθούς τους, ιατρικό προσωπικό και λέκτορες. Ο Horst Widmann υπολόγισε ότι περίπου 144 επιστήμονες ήρθαν τον Οκτώβριο 1933 και εργάστηκαν στα Πανεπιστήμια της Άγκυρας και της Κωνσταντινούπολης. Βέβαια, οι επιστήμονες έφεραν μαζί τους και τις οικογένειές τους.

Σύμφωνα με τις πηγές στην Κωνσταντινούπολη πήγαν 46 και στην Άγκυρα 8 επιστήμονες που ασχολήθηκαν στον τομέα της Ιατρικής. Στις Φυσικές Επιστήμες 21 και 4 αντίστοιχα, στις Κοινωνικές Επιστήμες 21 και 8 και στις Τέχνες του θεάματος 5 και 21. Στον τομέα της Νομικής δέκα Νομικοί εργάστηκαν στην Κωνσταντινούπολη.²⁶⁰ (Παράρτημα: Εικόνα 16)

Η άδεια που δόθηκε στους συγκεκριμένους επιστήμονες για να εργαστούν στην Τουρκία δόθηκε, επειδή είχαν προσόντα τόσο ακαδημαϊκά όσο και επιστημονικά. Το ότι δεν δινόταν ιδιαίτερη έμφαση στο γεγονός ότι ήταν Εβραίοι φάνηκε πέντε χρόνια αργότερα. Στο διάταγμα της 29^{ης} Αυγούστου 1938 υπήρξε απαγόρευση εισόδου των Εβραίων στην Τουρκία και το διάταγμα αυτό δε δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα «Resmi Gazete».²⁶¹

Επίσης, σύμφωνα με μια έκθεση η οποία εκπονήθηκε το 1939 από ανώτερο στέλεχος του Υπουργείου Παιδείας κι Επιστημών της Γερμανίας Herbert Scuria η Τουρκία θεωρούσε αυτούς τους επιστήμονες ως πράκτορες των Ναζί, οι οποίοι εργάζονταν για τα γερμανικά κι όχι για τα τουρκικά συμφέροντα. Σύμφωνα με την αναφορά οι ακαδημαϊκοί έπρεπε να παρουσιάζονται συχνά στους Ναζί αξιωματούχους της πρεσβείας και να παίρνουν οδηγίες απ' αυτούς.²⁶²

²⁵⁵ Guttstadt, C., ό.π. σελ. 85

²⁵⁶ Guttstadt, C., ό.π. σελ. 85

²⁵⁷ Feingold, H., ό.π. σελ. 236

²⁵⁸ Feingold, H., ό.π. σελ. 237

²⁵⁹ Guttstadt, C., ό.π. σελ. 86

²⁶⁰ Feingold, H., ό.π. σελ. 240

²⁶¹ Bahar, I, ό.π. σελ. 82

²⁶² Bahar, I, ό.π. σελ. 81

Ακόμη ένα στοιχείο το οποίο αποδεικνύει ότι η Τουρκική ηγεσία δεν προσέλαβε τους Εβραίους επιστήμονες για να τους σώσει είναι εμφανής από μια ειδική ρήτρα που υπήρχε στον φιλόλογο και κριτικό Erich Auerbach συγγραφέα του βιβλίου: «Μίμησις».²⁶³ Μετά την έλευσή του στην Κωνσταντινούπολη υπήρχε ρητή απαγόρευση να παίρνει μέρος σε δραστηριότητες, οι οποίες θα εξυπηρετούσαν μια άλλη κυβέρνηση καθώς επίσης να καταλάβει κι οποιαδήποτε άλλη θέση σε ξένα ιδρύματα.²⁶⁴

Δε θα μπορούσε να μη γίνει αναφορά στο θρήσκευμα των επιστημόνων οι οποίοι δεν ήταν όλοι Εβραίοι. Πιο συγκεκριμένα δώδεκα απ' αυτούς δεν ήταν οι ίδιοι Εβραίοι αλλά οι γυναίκες τους, όπως ο αστρονόμος Erwin Freundlich και ο οικονομολόγος Fritz Neumark.²⁶⁵ Ο τελευταίος κατά τη διάρκεια των 18 χρόνων εργασίας στο Πανεπιστήμιο της Κωνσταντινούπολης εξέδωσε αρκετά βιβλία στην τουρκική γλώσσα.²⁶⁶ Επέστρεψε στη Γερμανία το 1951 και μέσα από το έργο του απουσιάζει η αναφορά στην εβραϊκή θρησκεία.²⁶⁷

Αρκετές είναι άλλωστε οι περιπτώσεις παιδιών των ακαδημαϊκών, όπως ο Martin Haugowitz και του Kurt Heilbronn, οι οποίοι δήλωσαν ότι κατά τη διάρκεια της παραμονής τους στη Γερμανία δεν άκουγαν εβραϊκές εκφράσεις από τους γονείς τους και θεωρούσαν τον εαυτό τους πάνω από τις θρησκείες.²⁶⁸ Ορισμένοι μάλιστα απ' αυτούς δεν επισκέφθηκαν καν την Συναγωγή που υπήρχε στην Άγκυρα ούτε και είχαν μεταξύ τους επαφές.²⁶⁹ Στα μητρώα της κοινότητας Ασκεναζί στην Κωνσταντινούπολη δεν καταγράφηκε καμία εβραϊκή εκδήλωση κι όσοι μελετητές πέθαναν στην Τουρκία δε θάφτηκαν σε εβραϊκό αλλά σε μουσουλμανικό νεκροταφείο.²⁷⁰

Οι επιστήμονες ήταν ιδεολογικά αντίθετοι με τον Ναζισμό. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ήταν ο Alexander Rustow. Ο Γερμανός κοινωνιολόγος, φιλόσοφος και οικονομολόγος έζησε αρκετά δύσκολα τη δεκαετία του 1930 στη Γερμανία και γι' αυτόν τον λόγο αναγκάστηκε αρχικά να μεταβεί στην Ελβετία κι έπειτα στην Κωνσταντινούπολη, για να εργαστεί.²⁷¹ Δεν ήταν Εβραίος και επέστρεψε στη Γερμανία το 1949, όπου εργάστηκε στο Πανεπιστήμιο της Χαϊδελβέργης. Δεν ήταν όμως ο μοναδικός που αντιπαθούσε το πνεύμα του ναζισμού και τους υποστηρικτές του.

Αυτό που αξίζει να τονιστεί είναι ότι αρκετοί απ' αυτούς τους επιστήμονες επέστρεψαν στη Γερμανία μετά το πέρας του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.²⁷² Ο νομικός Ernst Hirsch κατά τη διάρκεια της παραμονής του στην Κωνσταντινούπολη και στην Άγκυρα συνέβαλε στον εκσυγχρονισμό του τουρκικού δικαίου. Μετά όμως το πέρας του Β' Παγκοσμίου Πολέμου επέστρεψε στο Βερολίνο ως Γερμανός υπήκοος και διατηρούσε αποστάσεις

²⁶³ Κατσουλάρης, Κ. *Μίμησις*, στο <https://bookpress.gr/stiles/sintaktikon/3800-mimisis> (στις 09/01/2022)

²⁶⁴ Bahar, I, ό.π. σελ. 81

²⁶⁵ Bahar, I, ό.π. σελ. 84

²⁶⁶ https://en.wikipedia.org/wiki/Fritz_Neumark

²⁶⁷ Bahar, I, ό.π. σελ. 86

²⁶⁸ Bahar, I, ό.π. σελ. 88

²⁶⁹ Bahar, I, ό.π. σελ. 90

²⁷⁰ Bahar, I, ό.π. σελ. 90

²⁷¹ Alexander Rüstow στο https://en.wikipedia.org/wiki/Alexander_R%C3%BCstow στις 30/07/2022

²⁷² Bahar, I, ό.π. σελ. 96

από την εβραϊκή θρησκεία.²⁷³ Ο Ούγγρος νευροπαθολόγος Philipp Schwartz αν και διατέλεσε διευθυντής του Παθολογικού τμήματος του Πανεπιστημίου της Κωνσταντινούπολης, έφυγε από την Κωνσταντινούπολη κι έπειτα εργάστηκε στην Πενσυλβανία.²⁷⁴

Ο Ernst Reuter εργάστηκε στο Υπουργείο Οικονομικών της Τουρκίας και έθεσε τις βάσεις για το Ινστιτούτο της Πολεοδομίας της Τουρκίας. Το 1946 επέστρεψε στη Γερμανία κι έγινε δήμαρχος στο Βερολίνο.²⁷⁵ Ο μαέστρος, συνθέτης και θεωρητικός της μουσικής Paul Hindemith κατηγορήθηκε από τον Υπουργό Προπαγάνδας της Γερμανίας Joseph Goebbels και οι Ναζί απαγόρευσαν τη μουσική του.²⁷⁶ Ο ίδιος συνέβαλε αποφασιστικά στην ίδρυση του Ωδείου στην Άγκυρα, αν και δεν έμεινε μόνιμα στην Τουρκία. Ταξίδεψε αρκετές φορές στην Άγκυρα και συνέβαλε στην πρόσληψη άλλων συναδέλφων του.²⁷⁷

Ο Albert Eckstein ήταν διευθυντής της Παιδιατρικής κλινικής στο νοσοκομείο της Άγκυρας και συνέβαλε αποφασιστικά τόσο στην έρευνα της μητρικής γονιμότητας όσο και της παιδικής θνησιμότητας.²⁷⁸ Ο ίδιος ταξίδεψε σε πολλές φτωχές περιοχές της Τουρκίας και συνέβαλε στην αντιμετώπιση χρόνιων ασθενειών όπως η ελονοσία. Το 1950 επέστρεψε στο Αμβούργο.²⁷⁹ Ο Clemens Holzmeister ήταν Αυστριακός αρχιτέκτονας και διευθυντής της Ακαδημίας Καλών Τεχνών στην Αυστρία. Μετά την αποπομπή του από την Αυστρία εργάστηκε στην Αρχιτεκτονική Σχολή του Τεχνικού Πανεπιστημίου της Κωνσταντινούπολης.²⁸⁰ Ο ίδιος επέστρεψε στην Αυστρία το 1954.

Τα παραπάνω παραδείγματα αποδεικνύουν ότι η διάθεση των ερευνητών ήταν να επιστρέψουν στη γενέτειρά τους μετά το πέρας του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Σχετικά με τα ποσοστά των ακαδημαϊκών που πήγαν στη Γερμανία 39% επέστρεψαν στη Γερμανία και συνολικά 58% έφυγαν από την Τουρκία.²⁸¹ Αυτό αποδεικνύει ότι ένα μεγάλο μέρος των ερευνητών επιθυμούσε να επιστρέψει στη χώρα τους, αν και ορισμένοι απ' αυτούς είχαν χάσει τους συγγενείς τους στο Ολοκαύτωμα, επειδή θεώρησαν τη μετάβασή τους στην Τουρκία ως λύση ανάγκης τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Επίσης, ορισμένοι που δεν επέστρεψαν στην Τουρκία μετέβησαν σε άλλη χώρα, για να συνεχίσουν το έργο τους.

Το γεγονός ότι η Τουρκία δεν κινήθηκε από ανθρωπιστικά ιδεώδη αποδεικνύεται και από το γεγονός ότι δεν προσέλαβε περισσότερους Εβραίους επιστήμονες. Αν και αρκετοί εβραϊκοί οργανισμοί αλλά και Εβραίοι πολίτες προσπάθησαν να πείσουν την Τουρκία να προσλάβει μεγαλύτερο αριθμό Εβραίων, στο τέλος οι προσπάθειές τους ήταν άκαρπες. Χαρακτηριστική είναι η προσπάθεια του Albert Einstein, ο οποίος στις 17 Σεπτεμβρίου 1933 έστειλε επιστολή προς τον Πρωθυπουργό της Τουρκίας

²⁷³ Bahar, I, ό.π. σελ. 85

²⁷⁴ https://en.wikipedia.org/wiki/Philipp_Schwartz

²⁷⁵ Έρνστ Ρόιτερ στο <https://el.alegsaonline.com/art/32028> (στις 09/07/2022)

²⁷⁶ Paul Hindemith στο https://en.wikipedia.org/wiki/Paul_Hindemith στις 31/07/2022

²⁷⁷ Feingold, H., ό.π. σελ.244

²⁷⁸ Lacey, E. Roberts, S. *Saving Turkey's children*, στο <https://www.cam.ac.uk/stories/eckstein> (στις 11/07/2022)

²⁷⁹ [https://de.wikipedia.org/wiki/Albert_Eckstein_\(Mediziner\)](https://de.wikipedia.org/wiki/Albert_Eckstein_(Mediziner))

²⁸⁰ <https://www.greyscape.com/architects/clemens-holzmeister/> (στις 11/07/2022)

²⁸¹ Bahar, I, ό.π. σελ. 96

İsmet İnönü, στην οποία του ζητούσε την πρόσληψη σαράντα Εβραίων ακαδημαϊκών και γιατρών στα Πανεπιστήμια της Τουρκίας.²⁸²

Στην επιστολή του ο Einstein, ο οποίος ήταν πρόεδρος του ιδρύματος ΟΖΕ, ζητούσε από την τουρκική κυβέρνηση να επιτρέψει σαράντα καθηγητές και γιατρούς του Πανεπιστημίου να συνεχίσουν την έρευνά τους στην Τουρκία χωρίς μισθό. (Παράρτημα: Εικόνα 17) Πράγματι, το ίδρυμα ΟΣΕ (Œuvre de Secours aux Enfants - Εταιρεία για την διάσωση των παιδιών) υπήρχε στο Παρίσι από το 1933, όμως δημιουργήθηκε το 1912 από γιατρούς στην Πετρούπολη, με πρωτότυπο όνομα ΟΖΕ (Obschhetsyvo Zdravookhraneniya Yevreyiyev). Σκοπός του ιδρύματος ήταν να προστατέψει τα παιδιά των Εβραίων από τη φτώχεια και τις διώξεις. Με τις ενέργειές του το ίδρυμα πέτυχε τη διάσωση αρκετών Εβραιόπουλων,

Το 1923 ο Einstein ήταν πρόεδρος του ιδρύματος αυτού που μεταφέρθηκε στο Βερολίνο και το 1933 μετεγκαταστάθηκε στο Παρίσι. Μετά τον πόλεμο ιδρύθηκαν παραρτήματά του σε δέκα ευρωπαϊκές χώρες, εννιά χώρες της Λατινικής Αμερικής, στο Ισραήλ και σε τέσσερις χώρες της Β. Αφρικής.²⁸³ Ο Einstein έγραψε γράμμα στις 17 Σεπτεμβρίου 1933 στον İsmet İnönü γι' αυτό το θέμα ο İsmet İnönü έστειλε την αρνητική απάντησή του δυο μήνες αργότερα στις 14 Νοεμβρίου 1933.²⁸⁴

Επίσης, στις αρχές του 1933 ο David Marcus, διευθυντής του εβραϊκού σχολείου της Κωνσταντινούπολης ζήτησε από τον İsmet İnönü την πρόσληψη φυσικών και φαρμακοποιών.²⁸⁵ Οι προσπάθειες του όμως απέβησαν μάταιες. Επίσης, ο Chaim Weizmann ο οποίος αργότερα έγινε πρόεδρος της εβραϊκής Υπηρεσίας ζήτησε κι αυτός από την τουρκική κυβέρνηση να προσλάβει περισσότερους ακαδημαϊκούς και επιστήμονες από τη Γερμανία.²⁸⁶ Το αίτημά του όμως δεν ικανοποιήθηκε.

Κατά τη διάρκεια της παραμονής τους στην Τουρκία οι επιστήμονες ήταν υπό την παρακολούθηση των αρχών του Ράιχ. Υπάρχουν αρκετά αρχεία στην Άγκυρα και στην Κωνσταντινούπολη, τα οποία αποδεικνύουν την παρακολούθησή τους.²⁸⁷ Αυτό όμως που αξίζει να τονιστεί είναι το γεγονός ότι οι αρχές δεν κατασκόπευαν μόνο τους επιστήμονες αλλά και τους Τούρκους Εβραίους και τον ραβίνο της κοινότητας των Ασκεναζί και του διευθυντή του εβραϊκού σχολείου.²⁸⁸

Τον Μάιο του 1938 απεστάλη από το Υπουργείο Εξωτερικών της Γερμανίας ένα ερωτηματολόγιο στους Γερμανούς ερευνητές στο οποίο οι ερευνητές ήταν υποχρεωμένοι να απαντήσουν αν είχαν έρθει στη Γερμανία, επειδή ήταν Εβραίοι ή για κάποιον άλλο λόγο.²⁸⁹ Επίσης, στο

²⁸² Λιβανελί, Ζ. ό.π. σελ.190

²⁸³ <https://portal.ehri-project.eu/units/us-005578-irn594585>, Παγκόσμια Ένωση Παρισιού, (στις 08/07/2022)

²⁸⁴ Bahar, I. *Turkey and the Rescue of European Jews*, στο: https://books.google.gr/books?id=81i2BQAAQBAJ&dq=jews+ose+1933+einstein&hl=el&source=gbs_navlinks_s σελ. 80

²⁸⁵ Bahar, I, ό.π. σελ. 86

²⁸⁶ Guttstadt, C., (2016) σελ. 54

²⁸⁷ Guttstadt, C., ό.π. σελ. 91

²⁸⁸ Guttstadt, C., ό.π. σελ. 92

²⁸⁹ Guttstadt, C., ό.π. σελ. 92

ερωτηματολόγιο αυτό τους ρωτούσαν αν είχαν επηρεαστεί από τον νόμο που είχε θεσπιστεί, για να απαλλαγεί η Γερμανία από τους Εβραίους και όσους ήταν αναξιόπιστοι.

Την άνοιξη του 1939 η κυβέρνηση της Γερμανίας έστειλε τον Herbert Scuria, για να ενημερωθεί για τους επιστήμονες που είχαν αποσταλεί στη Γερμανία.²⁹⁰ Ο Scuria έκανε πολλές συναντήσεις με Τούρκους αξιωματούχους και κατέβαλε φιλότιμες προσπάθειες έτσι, ώστε να ακυρωθούν ή τουλάχιστον να μην ανανεωθούν οι συμβάσεις για τους Γερμανούς επιστήμονες. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να μην ανανεωθούν τα συμβόλαια τους κι αρκετοί επιστήμονες να εγκαταλείψουν την Τουρκία.²⁹¹ Αυτό συνέβη, επειδή οι επιστήμονες δεν είχαν καλές σχέσεις με τους Τούρκους συναδέλφους τους κι αυτό αποδεικνύει την αρνητική στάση που είχαν οι Τούρκοι ερευνητές απέναντι στους Γερμανούς συναδέλφους τους.

Παράλληλα, δεν ήταν και λίγοι αυτοί οι οποίοι αντιμετώπιζαν κι άλλες δυσκολίες στην εργασία τους στην Τουρκία. Ο καθηγητής της ακτινολογίας Friedrich Dessauer το χρονικό διάστημα που εργαζόταν στην Κωνσταντινούπολη χρειαζόταν τις κλινικές, γιατί κάθε μέρα προσπαθούσε να θεραπεύσει ογκόνοτα καρκινοπαθείς.²⁹² Οι συνθήκες όμως που επικρατούσαν μέσα στο νοσοκομείο στην Κωνσταντινούπολη δεν του επέτρεπαν να ολοκληρώσει το έργο του, με αποτέλεσμα να εγκαταλείψει την Τουρκία έπειτα από τρία χρόνια και να εργαστεί σε Πανεπιστήμιο της Ελβετίας. Αξίζει να τονιστεί ότι ο ίδιος ήταν Καθολικός, αλλά ο παππούς και η γιαγιά του ήταν Εβραίοι και γι' αυτόν τον λόγο εκδιώχθηκε από τους Ναζί.²⁹³

Το γεγονός ότι η Τουρκία δεν δέχτηκε τους Γερμανούς επιστήμονες, επειδή ήθελε να σώσει τον εβραϊκό πληθυσμό αποδεικνύεται από το γεγονός ότι δεν προσκλήθηκε στη διάσκεψη στο Εβιάν το καλοκαίρι του 1938. Πιο συγκεκριμένα απεσταλμένοι από 32 χώρες συναντήθηκαν στο γαλλικό θέρετρο και έδειχναν την πρόθεσή τους να συμπαρασταθούν στους Εβραίους που έφευγαν από την Γερμανία και την Αυστρία.²⁹⁴ Η διάσκεψη κράτησε δεκαεννέα μέρες και κατά τη διάρκεια αυτών των ημερών οι περισσότεροι αντιπρόσωποι εξέφραζαν την αλληλεγγύη τους απέναντι στους Εβραίους πρόσφυγες. Στη διάσκεψη αυτή δεν υπήρχε Τούρκος αντιπρόσωπος.

Επίσης, αν και θεωρητικά ήταν ουδέτερη χώρα ψήφισε τον Ιούνιο του 1938 δύο νόμους, σύμφωνα με τους οποίους απαγορευόταν η είσοδος και η παραμονή στην Τουρκία σε όσους δεν είχαν έγκυρο διαβατήριο. Ένα παράδειγμα της εφαρμογής του συγκεκριμένου νόμου είναι η απέλαση της Γερμανοεβραίας Edith Norden (Παράρτημα: Εικόνα 18). Σύμφωνα με το συνοδευτικό της απέλασής της η Τουρκική κυβέρνηση την έδιωχνε από τη χώρα, για να μην συγκεντρωθούν περισσότεροι Εβραίοι στην Τουρκία.

²⁹⁰ Feingold, H., ό.π. σελ. 242

²⁹¹ Feingold, H., ό.π.σελ. 243

²⁹² Feingold, H., ό.π.σελ. 243

²⁹³ Friedrich Dessauer στο https://en.wikipedia.org/wiki/Friedrich_Dessauer στις 31/07/2022

²⁹⁴ Η διάσκεψη στο Εβιάν στο <https://encyclopedia.ushmm.org/content/el/article/the-evian-conference> στις 13/07/2022

Επίσης, όσοι είχαν χάσει την υπηκοότητά τους και έμεναν στην Τουρκία μπορούσαν να απελαθούν.²⁹⁵ Παράλληλα με το διάταγμα αριθ. 2/9498 που εξέδωσε η τουρκική κυβέρνηση στις 29 Αυγούστου 1938 απαγόρευσε την έκδοση βίζας για τους Εβραίους, οι οποίοι είχαν ουγγρική, γερμανική ή ρουμανική υπηκοότητα.²⁹⁶ Η απαγόρευση αυτή επεκτάθηκε αργότερα και για τους Ιταλούς Εβραίους. Μ' αυτόν τον τρόπο περιοριζόταν η παραμονή των Εβραίων στην Τουρκία την εποχή που επικρατούσαν οι διωγμοί τους στις υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης που δεν ήταν ουδέτερες.

Πέντε απ' αυτούς κατέφυγαν στην Παλαιστίνη κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.²⁹⁷ Η αιτία της αποχώρησής τους ήταν το γεγονός ότι η Τουρκία κατήγγειλε τα συμβόλαια τους. Σαράντα από τους ερευνητές μαζί με τις οικογένειές τους έμειναν στην Τουρκία για λιγότερο από δυο χρόνια.²⁹⁸ Γίνεται κατανοητό ότι η παραμονή τους διήρκησε λιγότερο από το αναμενόμενο.

Οι επιστήμονες που έφυγαν από τη ναζιστική Γερμανία και μετέβησαν στην Τουρκία, ήταν κι αυτοί που θεμελίωσαν το Πανεπιστήμιο της Κωνσταντινούπολης. Οικονομολόγοι, κοινωνιολόγοι, φιλόλογοι και άλλοι επιστήμονες ήρθαν στο Πανεπιστήμιο της Κωνσταντινούπολης, για να διδάξουν.²⁹⁹ Ορισμένοι απ' αυτούς ήταν οι ακόλουθοι: ο αρχιτέκτονας Bruno Taut ο οποίος είχε θεωρηθεί από τους Ναζί «καλλιτεχνικός μπολσεβικιστής».³⁰⁰ Τα έργα του μέχρι το τέλος της ζωής του τού χάρισαν διεθνή αναγνώριση.

Η συνδρομή των επιστημόνων στην αναβάθμιση της Νομικής, της Ιατρικής, της αρχιτεκτονικής ήταν αξιόλογες. Αυτό αποδεικνύεται από το γεγονός ότι πολλά βιβλία τους χρησιμοποιούνται ακόμη και σήμερα.³⁰¹ Επίσης, εκπαίδευσαν Τούρκους φοιτητές και μ' αυτόν τον τρόπο μεταλαμπάδευσαν τις γνώσεις τους στις επόμενες γενιές, οι οποίες τις χρησιμοποίησαν για το όφελος της τουρκικής επιστήμης.

Γίνεται κατανοητό ότι η Τουρκία δεν προσέλαβε τους Γερμανούς επιστήμονες, επειδή κινήθηκε από ανθρωπιστικά ιδεώδη, αλλά κυρίως για να προωθήσει τα συμφέροντα της χώρας. Αν και καταβάλλονται προσπάθειες, για να συγκριθεί η άφιξη των Γερμανών επιστημόνων στην Τουρκία με την άφιξη των Σεφαραδιτών Εβραίων από την Ισπανία στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, αυτή η σύγκριση δεν έχει ρεαλιστική βάση.

Παρ' όλα αυτά υπάρχουν υποστηρικτές της άποψης ότι η Κωνσταντινούπολη και η Γενεύη αποτέλεσαν τα σημαντικότερα κέντρα διάσωσης των Εβραίων. Είναι παραδεκτό ότι η Τουρκία αποτέλεσε τη γέφυρα των Εβραίων, οι οποίοι επιθυμούσαν να μεταβούν στην Τουρκία, για να σωθούν. Σύμφωνα με το ντοκιμαντέρ «Haymatloz- Exile in Turkey» οι επιστήμονες αυτοί σώθηκαν και αν δεν έφταναν στην Κωνσταντινούπολη

²⁹⁵ Guttstadt, C., ό.π (2016) σελ. 59

²⁹⁶ Guttstadt, C., ό.π (2016) σελ. 60

²⁹⁷ Bahar, I, ό.π. σελ. 89

²⁹⁸ Guttstadt, C., ό.π. σελ. 94

²⁹⁹ *Darülfünun: Πώς ιδρύθηκε το πρώτο σύγχρονο Πανεπιστήμιο στον μουσουλμανικό κόσμο*, στο <https://globalcenters.columbia.edu/news/darulfunun-how-was-first-modern-university-established-muslim-world> (στις 09/01/2022)

³⁰⁰ *Μπρούνο Τάουτ* στο https://el.wikipedia.org/wiki/Μπρούνο_Τάουτ (στις 09/09/2022)

³⁰¹ Guttstadt, C., ό.π. σελ. 87

πολύ πιθανό ήταν να βρουν τραγικό θάνατο στα στρατόπεδα συγκέντρωσης Άουσβιτς- Μπιρκενάου.³⁰²

Παράλληλα, υποστηρίζουν ότι η Τουρκία τους παρείχε όλες τις απαραίτητες διευκολύνσεις, για να συνεχίσουν την έρευνά τους. Τους παρείχε δωρεάν στέγαση, απαλλαγές στη φορολογία και ορισμένοι απέκτησαν και τουρκική υπηκοότητα. Επίσης, ισχυρίζονται ότι οι Γερμανοί επιστήμονες πληρώνονταν με πολύ υψηλότερους μισθούς σε σύγκριση με τους Τούρκους.³⁰³

Ορισμένοι θεώρησαν την παραμονή τους στην Τουρκία πολύ γόνιμη, γιατί όχι μόνο μπόρεσαν να σωθούν αλλά και γιατί μπόρεσαν να συνεχίσουν το εκπαιδευτικό τους έργο. Ο Fritz Neumark σε ένα το βιβλίο του κατέγραψε τα ακόλουθα λόγια: *Πρώτα απ' όλα, ενώ τελειώνω την αφήγηση των εμπειριών μου σε μια χώρα που στην αρχή ήταν ξένη αλλά αργότερα έγινε ολόένα και περισσότερο η δεύτερη πατρίδα μας, ευχαριστώ βαθύτατα και ειλικρινά την Τουρκική Δημοκρατία, που όχι μόνο μας στέγασε αλλά μας πρόσφερε και τις κατάλληλες συνθήκες εργασίας καθώς η χώρα που γεννηθήκαμε απείλησε τις ζωές των παιδιών μας.*³⁰⁴

7. Τούρκοι Εβραίοι στη Θεσσαλονίκη και στην Αθήνα

Στην Ελλάδα ζούσε ένας μικρός αριθμός Εβραίων, οι οποίοι είχαν υπηκοότητα ενός ουδέτερου κράτους και της Ιταλίας. Ανάμεσα σ' αυτούς τους κατοίκους ήταν και οι κάτοικοι της «ουδέτερης» Τουρκίας.

Ένας αριθμός Τούρκων Εβραίων ζούσαν στην Ελλάδα και ορισμένοι απ' αυτούς ζούσαν στη Θεσσαλονίκη. Κατά τη διάρκεια της γερμανικής κατοχής οι 39 καταγεγραμμένοι Τούρκοι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης δεν εκτοπίστηκαν στα γκέτο της πόλης.³⁰⁵ Επίσης, δε μεταφέρθηκαν στα στρατόπεδα συγκέντρωσης Auschwitz-Birkenau, επειδή έγιναν οι ακόλουθες ενέργειες. Στις 30 Απριλίου 1943 δόθηκε η λίστα με τα ονόματά τους από τον Γερμανό διπλωμάτη του Υπουργείου Εξωτερικών στο Βερολίνο Adolf von Thadden στον Γραμματέα της τουρκικής πρεσβείας στο Βερολίνο Fikret Belbez, για να γίνουν δεκτοί στην Τουρκία πριν τις 15 Ιουνίου 1943.³⁰⁶ Σε περίπτωση που δεν γίνονταν δεκτοί, θα μεταφέρονταν στα στρατόπεδα συγκέντρωσης. Την ίδια λίστα την έστειλε και στον Υπουργό Εξωτερικών.

Έπειτα από λίγες μέρες και συγκεκριμένα στις 07 Μαΐου 1943 ο von Papen ενημέρωσε ότι η Τουρκική κυβέρνηση ενδιαφερόταν για τον επαναπατρισμό εννέα Τούρκων Εβραίων, αφού δεν είχε αναγνωριστεί η υπηκοότητα των υπόλοιπων τριάντα.³⁰⁷ Στις 30 Μαΐου 1943 ο von Papen ανακοίνωσε ότι η Τουρκία αναγνώρισε την υπηκοότητα και των υπόλοιπων

³⁰² Exile in Turkey, 1933 στο <https://www.dw.com/en/haymatloz-german-jews-tell-their-stories-of-growing-up-in-exile-in-turkey/a-36187832> (24/12/2022)

³⁰³ Shaw, S. ό.π. σελ. 9

³⁰⁴ Güngör, S., *From Nazi Germany to Istanbul University* στο <https://www.weloveist.com/from-nazi-germany-to-istanbul-university> (στις 24/12/2022)

³⁰⁵ Guttstadt, C., ό.π. σελ. 288

³⁰⁶ Guttstadt, C., ό.π. σελ. 289

³⁰⁷ Guttstadt, C., ό.π. σελ. 289

τριάντα Τούρκων που ζούσαν στη Θεσσαλονίκη. Δεν έγινε γνωστό σε πόσους Τούρκους αναγνωρίστηκε τελικά η υπηκοότητά τους. Σύμφωνα με τον Fleischer οι Τούρκοι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης σώθηκαν, επειδή έκαναν αρκετές ενέργειες οι διπλωμάτες που ζούσαν στην Ελλάδα και όχι η Άγκυρα.³⁰⁸

Στην Αθήνα ζούσαν 71 Εβραίοι Τούρκοι και όταν ξεκίνησαν τα μέτρα εναντίον των Εβραίων Πρόξενος της Τουρκίας στην Αθήνα Inayatullah Cemal Özkaya παρουσιάστηκε στη γερμανική πρεσβεία στις 08 Οκτωβρίου 1943. Ο λόγος που μετέβη στην πρεσβεία ήταν, για να εκφράσει την αρνητική του στάση απέναντι στο μέτρο για την υποχρεωτική καταγραφή των Τούρκων Εβραίων, όπως θα καταγράφονταν και οι υπόλοιποι Εβραίοι της Αθήνας.³⁰⁹ Ο ίδιος υποστήριξε την απαγόρευση του τουρκικού νόμου για την καταγραφή Τούρκων Εβραίων από ξένες οργανώσεις, οι οποίες είχαν πολιτικό χαρακτήρα.

Σύμφωνα με έγγραφο εκπροσώπου του Γερμανού διπλωμάτη Günther Altenburg κατά τη διάρκεια της συνάντησης ο Πρόξενος της Τουρκίας έδειξε τον κατάλογο των 71 Τούρκων Εβραίων στις γερμανικές αρχές, για τους οποίους ήταν πρόθυμος να δώσει περισσότερες πληροφορίες. Επίσης, υποστήριξε ότι οι Τούρκοι που είχαν εγκατασταθεί στην Ελλάδα ήταν Τούρκοι υπήκοοι, αποτελούσαν μια τουρκική κοινότητα και γι' αυτόν τον λόγο δεν έπρεπε να ληφθεί υπ' όψιν τους το θρήσκευμα στο οποίο ανήκουν.³¹⁰ Από τις ενέργειές του ήταν εμφανής η διάθεση του Πρόξενου να σώσει τους Εβραίους.

Ο βασικός εκτελεστής της φάσης του Ολοκαυτώματος Diter Vislitseni θεώρησε ότι ο αριθμός των Τούρκων Εβραίων στην Αθήνα ήταν πολύ μικρός και το κυριότερο ήταν πολύ χρήσιμη για τη Γερμανία η διατήρηση της τουρκικής ουδετερότητας.³¹¹ Γι' αυτόν τον λόγο υπάρχει στο έγγραφο η σημείωση ότι διευθετήθηκε το θέμα, χωρίς όμως να γίνεται κατανοητό το πνεύμα κάτω από το οποίο διευθετήθηκε το θέμα του εγγράφου. Αυτό όμως που έχει σημασία είναι ότι δεν καταγράφηκαν οι Τούρκοι Εβραίοι και ήταν ξεκάθαρη η πρόθεση του Τούρκου πρόξενου να τους σώσει.

Στην Αθήνα συνελήφθησαν 40 Τούρκοι Εβραίοι και στάλθηκαν στο στρατόπεδο συγκέντρωσης στο Χαϊδάρι τα μεσάνυχτα της 24^{ης} προς 25^η Μαρτίου 1944.³¹² 32 απ' αυτούς σώθηκαν την επόμενη μέρα χάρη στις ενέργειες του πρόξενου, οι οποίοι στάλθηκαν στην Τουρκία.³¹³ Ειδικότερα ο πρόξενος τους χορήγησε διαβατήρια και εισιτήρια για το ταξίδι τους. Δεν είναι τελικά γνωστός ο αριθμός των Τούρκων Εβραίων που ζούσαν στην Ελλάδα και σώθηκαν. Αυτό όμως που είναι σίγουρο είναι ότι δεν επέστρεψαν στην Ελλάδα μετά την απελευθέρωση.

Στις 08 Ιουνίου 1944 συνελήφθη η Εβραία Kaden Sade, η οποία κατοικούσε στην Αθήνα. Η γερμανική ασφάλεια κατέγραψε ότι η παρουσία της βρσκόταν στη διάθεση του τουρκικού κράτους. Έπειτα από αρκετές μέρες

³⁰⁸ https://en.wikipedia.org/wiki/Turkey_and_the_Holocaust

³⁰⁹ Ενεπικίδης, Π., (1969) Οι διωγμοί των Εβραίων εν Ελλάδι 1941-1944, Αθήνα: Β. Παπαζήση, σελ.104

³¹⁰ Ενεπικίδης, Π., ό.π. σελ.105

³¹¹ Ενεπικίδης, Π., ό.π. σελ.105

³¹² Guttstadt, C., ό.π. σελ. 293

³¹³ Guttstadt, C., ό.π. σελ. 293

και συγκεκριμένα στις 27 Ιουνίου το τουρκικό προξενείο Αθηνών και Πειραιώς ενημέρωσε τις γερμανικές αρχές ότι έγιναν έρευνες στα μητρώα της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης. Κατά τη διάρκεια αυτών των ερευνών δε βρέθηκε το όνομα της Kaden Sade.

Αξίζει βέβαια να γίνει αναφορά και στην τύχη της περιουσίας των Εβραίων τουρκικής υπηκοότητας που ζούσαν στην Ελλάδα. Σύμφωνα με διάταγμα η περιουσία τους παραδόθηκε σε μεσεγγυούχους, οι οποίοι είχαν διοριστεί από πολιτικές αντιπροσωπείες της Τουρκίας σύμφωνα με οδηγίες του Υπουργείου Εξωτερικών. Ο αρχηγός της Αστυνομίας γνωστοποιούσε σε ειδικό πληρεξούσιο του Υπουργείου Εξωτερικών την περιουσία των Εβραίων που είχαν τουρκική υπηκοότητα.³¹⁴

Στις 08 Οκτωβρίου 1943 η Τουρκία, όπως και τα υπόλοιπα ουδέτερα κράτη πρότειναν στις ελληνικές πρεσβείες και στα προξενεία τη διαχείριση των περιουσιών των Εβραίων που ζούσαν στην Ελλάδα την Ισραηλιτική Κοινότητα Αθηνών. Οι Γερμανοί όμως δε δέχτηκαν αυτήν την πρόταση.³¹⁵ Απ' αυτήν την άρνησή τους προέκυψαν αρκετά προβλήματα σχετικά με τη διαχείριση των εβραϊκών περιουσιών.

8. Τούρκοι Εβραίοι στη Ρόδο

Περίπου 3.400 Εβραίοι ζούσαν στη Ρόδο στις αρχές του 1930. Κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου 480 Εβραίοι έπρεπε να εγκαταλείψουν το νησί, επειδή βρισκόταν υπό ιταλική κατοχή. Κάτι τέτοιο όμως δε συνέβη, γιατί παρενέβη η αντιπροσωπεία της Alliance Israelite Universelle και οι Εβραίοι του νησιού σώθηκαν.³¹⁶ Το 1943 το νησί βρέθηκε κάτω από τον έλεγχο των Ναζί και οι κάτοικοι του νησιού ήταν περίπου 1.700.³¹⁷ Ένα χρόνο αργότερα, τον Ιούλιο του 1944 ο Anton Burger, συνεργάτης του Eichmann κατέφθασε στη Ρόδο και στις 02 Ιουλίου 1944 ανακοινώθηκε ότι οι Εβραίοι έπρεπε να μείνουν μόνο σε τρεις πόλεις του νησιού.

Λίγες μέρες αργότερα και συγκεκριμένα στις 18 Ιουλίου 1944 ο στρατιωτικός διοικητής Kleeman ανακοίνωσε ότι όλοι οι άρρενες Εβραίοι πάνω από δεκαπέντε ετών θα έπρεπε να παρουσιαστούν την επόμενη μέρα στις γερμανικές αρχές.³¹⁸ Πράγματι την επόμενη μέρα παρουσιάστηκαν και έγινε κατάσχεση των εγγράφων τους. Έπειτα, οι Γερμανοί έδωσαν εντολή να παρουσιαστούν οι Εβραίες γυναίκες και τα Εβραιόπουλα και μαζί τους θα έπρεπε να έχουν τα χρήματά τους και ό,τι άλλο πολύτιμο τους ανήκε. Για τρεις μέρες οι Εβραίοι του νησιού δεν είχαν τροφή και νερό, ενώ δεν επιτρεπόταν στους υπόλοιπους κάτοικους του νησιού να τους δώσουν κάτι να φάνε. Στις 20 Ιουλίου 1944 δόθηκε εντολή από τους Γερμανούς στους κάτοικους του νησιού ότι σε περίπτωση που βοηθήσουν κάποιον Εβραίο τότε η ποινή τους θα ήταν ο θάνατος.

Στις 24 Ιουλίου 1944 οι Εβραίοι του νησιού μαζί με τους Εβραίους της Κω μεταφέρθηκαν στο Χαϊδάρι και στις 03 Αυγούστου 1944 συνολικά 1.820

³¹⁴ Ενεπικίδης, Π., ό.π. σελ.148

³¹⁵ Ενεπικίδης, Π., ό.π. σελ.150

³¹⁶ Guttstadt, C., ό.π. σελ. 294

³¹⁷ Selahattin Ülkümen στο <https://www.telegraph.co.uk/news/obituaries/1436384/Selahattin-Ulkumen.html> στις 19/07/2022

³¹⁸ Guttstadt, C., ό.π. σελ. 296

Εβραίοι κι από τα δυο νησιά στα στρατόπεδα συγκέντρωσης Auschwitz-Birkenau. 23 απ' αυτούς πέθαναν κατά τη διάρκεια της μεταφοράς τους στα στρατόπεδα συγκέντρωσης και μόνο 179 σώθηκαν.

Στη Ρόδο περισσότεροι από σαράντα Εβραίοι σώθηκαν χάρη στις ενέργειες του Τούρκου πρόξενου του νησιού Selahattin Ülkümen.(Παράρτημα: Εικόνα:19) Δεκατρείς απ' αυτούς ήταν Τούρκοι.³¹⁹ Αρχικά, ο πρόξενος ζητούσε την απελευθέρωση των Τούρκων Εβραίων. Σύμφωνα με μαρτυρίες απογόνων επιζώντων από το νησί της Ρόδου η Γκεστάπο έδωσε τη διαταγή όλοι οι Εβραίοι του νησιού να συγκεντρωθούν, για να καταγραφούν και να μεταφερθούν σε μικρότερο νησί.³²⁰

Τότε ο Τούρκος διπλωμάτης πήγε στον Γερμανό διοικητή Ulrich Kleemann και του ζήτησε την απελευθέρωση 42 Τούρκων Εβραίων και των συγγενών τους.³²¹ Το βασικό του επιχείρημα ήταν ότι η Τουρκία ήταν ουδέτερη χώρα κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.³²² Επίσης, διατύπωσε την άποψη ότι δεν έπρεπε να γίνουν διακρίσεις μεταξύ των ανθρώπων που έχουν διαφορετικό θρήσκευμα.³²³

Ο Γερμανός διοικητής αρνήθηκε, γιατί σύμφωνα με τον νόμο όσοι ήταν Εβραίοι έπρεπε να μεταφερθούν στα στρατόπεδα συγκέντρωσης.³²⁴ Ο Τούρκος διπλωμάτης διατύπωσε την άποψη ότι σε περίπτωση που δεν απελευθερώνονταν οι Τούρκοι Εβραίοι του νησιού θα προκαλούνταν διπλωματικό επεισόδιο. Πράγματι οι Τούρκοι Εβραίοι της Ρόδου δεν οδηγήθηκαν στο Χαϊδάρι.

Στις 02 Αυγούστου 1944 η Τουρκία δεν είχε διπλωματικές σχέσεις με τη Γερμανία. Όσοι Εβραίοι στη Ρόδο δε μεταφέρθηκαν στο Χαϊδάρι έπρεπε να παρουσιάζονται κάθε πρωί στην Γκεστάπο. Ο Selahattin Ülkümen αυτό το χρονικό διάστημα παρείχε ηθική συμπαράσταση στους Εβραίους της Ρόδου, οι οποίοι φοβόντουσαν για την τύχη τους.³²⁵ Στις 08 Αυγούστου δόθηκε η εντολή να μεταφερθούν στην Αθήνα, για να ελεγχθεί η τουρκική υπηκοότητά τους. Σε περίπτωση που δεν είχαν τουρκική υπηκοότητα θα μεταφέρονταν στα στρατόπεδα συγκέντρωσης.³²⁶ Πράγματι, οι Τούρκοι Εβραίοι της Ρόδου μεταφέρθηκαν στην Αθήνα και επιβεβαιώθηκε η τουρκική υπηκοότητά τους.

Επειδή σώθηκαν οι Εβραίοι του νησιού, οι Ναζί ως αντίποινα βομβάρδισαν με δυο αεροπλάνα το τουρκικό προξενείο.³²⁷ Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να τραυματιστεί η έγκυος γυναίκα του Mihrinissa Hanun, η οποία μετά τη μεταφορά της στο νοσοκομείο πέθανε, αφού πρώτα γέννησε ένα αγόρι.³²⁸ Η πεθερά του αυτοκτόνησε, μόλις πληροφορήθηκε τον θάνατο της κόρης της. Επίσης, απέλασαν τον Selahattin Ülkümen στον Πειραιά, όπου και έμεινε ως το τέλος του πολέμου.

³¹⁹ <https://www.yadvashem.org/righteous/stories/ulkumen.html>

³²⁰ https://jewishrhodes.org/wp-content/uploads/2020/04/Selahattin_Ulkümen.pdf

³²¹ Shaw, S. ό.π. σελ. 253

³²² Guttstadt, C., ό.π. σελ. 296

³²³ Λάμψα, Κ., Σιμπή, Ι. (2021), Η διάσωση, Αθήνα: Καπόν. σελ. 24-25

³²⁴ Shaw, S. ό.π. σελ. 253

³²⁵ Shaw, S. ό.π. σελ. 253

³²⁶ Guttstadt, C., ό.π. σελ. 297

³²⁷ Selahattin Ülkümen στο <https://www.telegraph.co.uk/news/obituaries/1436384/Selahattin-Ulkumen.html> στις 19/07/2022

³²⁸ <https://www.facinghistory.org/rescuers/selahattin-ulkumen>

Οι υπόλοιποι 42 Εβραίοι Τούρκοι έμειναν στο νησί κάτω από τις πιέσεις της Γκεστάπο, ενώ τον Ιανουάριο του 1945 ο διοικητής του νησιού τους έδωσε εντολή να εγκαταλείψουν το νησί. Αυτό συνέβη, επειδή αντιπροσωπεία από τον Διεθνή Ερυθρό Σταυρό επρόκειτο να επισκεφθεί τη Ρόδο, για να παρατηρήσει τις συνθήκες διαβίωσης των κατοίκων της Ρόδου.³²⁹ Σε περίπτωση που η αντιπροσωπεία μάθαινε τις συνθήκες και τις πιέσεις κάτω από τις οποίες ζούσαν οι Τούρκοι Εβραίοι, αυτό θα ήταν επιζήμιο για τους Γερμανούς. Πράγματι, οι Τούρκοι Εβραίοι έφυγαν με ένα μικρό καράβι και κατευθύνθηκαν στον Μαρμαρά.

Ο επικεφαλής της Εβραϊκής κοινότητας που παρέμειναν στη Ρόδο Maurice Sauriano δήλωσε πως η σωτηρία των Εβραίων στο νησί αποτελούσε προσωπικό κατόρθωμα του Τούρκου διπλωμάτη.³³⁰ Για τις προσπάθειες που κατέβαλε ο Selahattin Ülkümen είναι ο μόνος Τούρκος διπλωμάτης που έχει χαρακτηριστεί ως Δίκαιος των Εθνών από το Yad Vashem.³³¹ Συγκεκριμένα στις 12 Δεκεμβρίου 1989 τιμήθηκε από το Yad Vashem, επειδή κινδύνεψε τη ζωή του, για να σωθούν οι υπόλοιποι Εβραίοι και στις 26 Ιουνίου 1990 έλαβε το βραβείο «Hassid Umot Ha' olam». Ακόμη, έλαβε πλήθος βραβείων για τη συνεισφορά του στη διάσωση των Εβραίων από πολλούς οργανισμούς στη Νέα Υόρκη, στην Ουάσιγκτον και στην Ελβετία.³³² Ο ίδιος επέστρεψε στην Τουρκία στις 08 Μαΐου 1945 και παρέμεινε στο διπλωματικό σώμα ως το 1979. Στις 07 Ιουνίου 2003 πέθανε στην Κωνσταντινούπολη σε ηλικία 89 ετών.

9. Τούρκος διπλωμάτης Necdet Kent

Έχουν διατυπωθεί ισχυρισμοί ότι ο Necdet Kent διαδραμάτισε αποφασιστικό ρόλο για τη διάσωση των Εβραίων. Ο ίδιος διορίστηκε Αντιπρόξενος της Τουρκίας στο Γενικό Προξενείο της Μασσαλίας το 1941 κι έπειτα έγινε Πρόξενος ως το 1944.³³³ Σύμφωνα με τους ισχυρισμούς του ίδιου τον επισκέφθηκε ένας Εβραίος Σμυρνιός ο Sidi Iscan, ο οποίος του ανακοίνωσε ότι οι Γερμανοί συνέλαβαν ογδόντα Τούρκους Εβραίους στη Μασσαλία, τους μετέφεραν στο σιδηροδρομικό σταθμό κι ότι πρόκειται να εκτοπιστούν.³³⁴

Ο ίδιος ισχυριζόταν ότι αμέσως μετέβη στον σιδηροδρομικό σταθμό St. Charles μαζί με τον μεταφραστή και ανέβηκαν στο τραίνο, το οποίο αναχωρούσε. Οι σκηνές που αντίκρουσε ήταν απερίγραπτες, αφού στα βαγόνια που επιβιβάζονταν ζώα βρίσκονταν άνθρωποι στοιβαγμένοι, αφού μέσα σε κάθε βαγόνι βρίσκονταν περίπου ογδόντα άτομα. Ο ίδιος δεν κατέβηκε από το τραίνο, γιατί πρόθεσή του ήταν να σώσει τους επιβάτες.

³²⁹ Shaw, S. ό.π. σελ. 254

³³⁰ Shaw, S. ό.π. σελ. 254

³³¹ Yücel, G. (2022), *Selahattin Ülkümen, the Turkish Righteous among the Nations*, Cambridge Scholars Publishing στο

<https://www.cambridgescholars.com/resources/pdfs/978-1-5275-8116-6-sample.pdf> σελ. 1

³³² Chronology of rescue by Turkish diplomat Selahattin Ulkumen στο

<https://www.holocaustrescue.org/chronology-of-rescue-by-sweden-1> στις 12/10/2022

³³³ Guttstadt, C., ό.π. σελ. 341

³³⁴ Guttstadt, C., ό.π. σελ. 219

Ο Kent στην αφήγησή του έλεγε ότι όταν ο αξιωματικός της Γκεστάπο τον ρώτησε για ποιον λόγο ήρθε στο σταθμό, τότε αυτός απάντησε ότι είχε έρθει, επειδή μέσα στα βαγόνια βρίσκονταν Τούρκοι πολίτες.³³⁵ Όταν ο αξιωματικός της Γκεστάπο του απάντησε ότι μέσα στα βαγόνια δε βρίσκονταν Τούρκοι αλλά Εβραίοι, τότε ο Kent μαζί με τον Sidi Iscan επιβιβάστηκαν σε ένα από τα βαγόνια του τραίνου, ενώ ο αξιωματικός της Γκεστάπο κλαίγοντας του έλεγε ότι δεν μπορούσε να κάνει κάτι παραπάνω.

Στον επόμενο σταθμό που ο ίδιος ο Kent δε θυμόταν αν ήταν το Aries ή το Nimes ανέβηκαν Γερμανοί αξιωματικοί, τους οποίους ο Kent αντιμετώπισε με ψυχρότητα, ενώ οι αξιωματικοί του πρότειναν να επιστρέψει με αυτοκίνητο, το οποίο θα του παραχωρούσαν στη Μασσαλία.³³⁶ Ο ίδιος αρνήθηκε, επειδή μέσα στο τρένο βρίσκονταν ογκδόντα Τούρκοι και τότε οι Γερμανοί τους άφησαν ελεύθερους.

Οι ισχυρισμοί του Necdet Kent δεν έχουν ρεαλιστική βάση, γιατί το μόνο τρένο το οποίο μετέφερε Εβραίους από τη Μασσαλία, δεν έφυγε από τον σιδηροδρομικό σταθμό St. Charles, ο οποίος βρισκόταν στο κέντρο της πόλης. Αντίθετα, η αναχώρηση των Εβραίων έγινε από τον σιδηροδρομικό σταθμό Aregnc, ο οποίος είναι ένας εντελώς διαφορετικός σιδηροδρομικός σταθμός απ' τον σιδηροδρομικό σταθμό St.Charles.³³⁷ Είναι οξύμωρο να μη θυμόταν ο Necdet Kent τον σιδηροδρομικό σταθμό από τον οποίο επιβιβάστηκε, για να σώσει τους Τούρκους Εβραίους. Επίσης, οι διασωθέντες Τούρκοι Εβραίοι από το Άουσβιτς δεν συμφώνησαν με τις δηλώσεις του.

Ο ίδιος έχει υποστηρίξει την άποψη ότι βοήθησε Τούρκους Εβραίους στη μη κατεχόμενη Γαλλία δίνοντας τους πιστοποιητικά που αποδείκνυαν την τουρκική τους υπηκοότητα.³³⁸ Στη Γαλλία υπήρχαν οι Τούρκοι Εβραίοι οι οποίοι εγκατέλειψαν την Τουρκία μετά το πέρας του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου κι εγκαταστάθηκαν στην Τουρκία. Το πρόβλημα με αυτούς ήταν το θέμα των διαβατηρίων τους.

Πολλοί απ' αυτούς δεν είχαν τουρκικά διαβατήρια, ενώ άλλοι είχαν πιστοποιητικά γέννησης τα οποία είχαν εκδοθεί στην Οθωμανική διοίκηση πριν από την ίδρυση της Τουρκικής Δημοκρατίας.³³⁹ Αυτοί ζούσαν στη Γαλλία, χωρίς να αντιμετωπίζουν κανένα πρόβλημα από την κυβέρνηση της Γαλλίας. Υπήρχαν όμως και οι Τούρκοι Εβραίοι, οι οποίοι είχαν φύγει από την Τουρκία με έγκυρα διαβατήρια, αλλά για διάφορους λόγους δεν μπορούσαν να επιστρέψουν στην Τουρκία. Οι τελευταίοι αποκαλούνταν «κανονικοί» (regulier) Τούρκοι πολίτες.

Όταν οι Ναζί κατέλαβαν τη Βόρεια Γαλλία, πολλοί Τούρκοι Εβραίοι πήγαν στην περιοχή του Vichy, η οποία δεν ήταν κατεχόμενη. Όταν όμως οι Ναζί κατέλαβαν τη νότια Γαλλία, τότε η κατάσταση έγινε πολύ δύσκολη για τους Εβραίους. Σύμφωνα με τους ισχυρισμούς του Necdet Kent, ο ίδιος μεσολάβησε για να δοθούν πιστοποιητικά κι έγγραφα που να αποδεικνύουν την τουρκική υπηκοότητα στους Τούρκους Εβραίους που ζούσαν στη νότια Γαλλία και αντιμετώπιζαν τις διώξεις των Ναζί.³⁴⁰

³³⁵ Shaw, S. ό.π. σελ. 132

³³⁶ Shaw, S. ό.π. σελ. 133

³³⁷ Guttstadt, C., ό.π. σελ. 220

³³⁸ Shaw, S. ό.π. σελ. 64

³³⁹ Shaw, S., ό.π. σελ. 64

³⁴⁰ https://en.wikipedia.org/wiki/Necdet_Kent

Σύμφωνα με τους ισχυρισμούς του Necdet Kent οι Εβραίοι συμπλήρωναν μία αίτηση και έπειτα τους δινόταν κάποιο έγγραφο, στο οποίο δήλωναν ότι ήταν Τούρκοι πολίτες. Με το πέρασμα του χρόνου οι ενέργειες των Ναζί έγιναν πιο βίαιες και ο Necdet Kent δήλωσε ότι πήγε αρκετές φορές στα γραφεία της Γκεστάπο, για να σώσει τους Εβραίους.

Επίσης, διατύπωσε την άποψη ότι διαμαρτυρήθηκε στα κεντρικά γραφεία της Γκεστάπο, επειδή απογύμνωσαν τους άνδρες σε κεντρικό δρόμο στη Μασσαλία, για να αποδειχθεί η εβραϊκή τους ταυτότητα. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να οδηγηθούν πολλοί Εβραίοι και Μουσουλμάνοι στα γραφεία της Γκεστάπο και να αποσταλούν πολλοί από αυτούς στη Γερμανία.³⁴¹ Δεν υπήρξε κανένας επιζών, ούτε απόγονος επιζώντων από τους Τούρκους Εβραίους που ζούσαν στην Τουρκία, οι οποίοι επιβεβαίωσαν αυτές τις αναφορές του Τούρκου διπλωμάτη.

Αν και η Τουρκία έχει τιμήσει ποικιλόμορφα τον Necdet Kent για την αμφιλεγόμενη προσφορά του στη διάσωση των Εβραίων, τουρκικές οργανώσεις κατέβαλαν φιλότιμες προσπάθειες έτσι, ώστε να τιμηθεί από το Yad Vashem.³⁴² Οι προσπάθειές τους παραμένουν άκαρπες από το 1987 και δεν έχει τιμηθεί με τον τίτλο του Δικαίου Εθνών, επειδή οι υπεύθυνοι στο Yad Vashem προσπάθησαν να βρουν επιζώντες ή απογόνους επιζώντων, ή αυτόπτες μάρτυρες, οι οποίοι να αποδεικνύουν τα ευεργετήματα του προς τους Τούρκους Εβραίους. Δεν βρέθηκε όμως ούτε ένας, για να επιβεβαιώσει τους ισχυρισμούς του.

Επίσης, ο Γενικός Πρόξενος της Τουρκίας στη Μασσαλία έγραψε το 1989 ότι δεν υπάρχουν αποδείξεις για όλες αυτές τις ενέργειες, για τις οποίες αποκαλούν τον Necdet Kent τον Schindler της Τουρκίας.³⁴³ Το αξιοσημείωτο είναι ότι δεν μπόρεσε ούτε ο Kent να αναφέρει ούτε ένα όνομα από όσους έχουν διασωθεί εξαιτίας του.³⁴⁴ Με βάση τις παραπάνω πληροφορίες είναι εμφανές ότι οι δηλώσεις του Necdet Kent αποτελούν μυθεύματα και δεν ανταποκρίνονται στην ιστορική πραγματικότητα. Αυτά τα οποία είχε υποστηρίξει δεν έχουν ρεαλιστική βάση.

10. Συμπεράσματα

Το 1927 υπήρξε η πρώτη δολοφονία Εβραίας στην Κωνσταντινούπολη. Τότε δολοφονήθηκε η Elza Niego και κατά τη διάρκεια της κηδείας οι Εβραίοι έκαναν μια μαζική διαδήλωση εναντίον των Τούρκων.³⁴⁵ Άμεσα οι Τούρκοι υποστήριξαν ότι τα συνθήματα τα οποία χρησιμοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια της διαδήλωσης ήταν εναντίον της Τουρκίας, με αποτέλεσμα να συλληφθούν δέκα Τούρκοι και έπειτα από ένα μήνα να αφεθούν ελεύθεροι. Ο φόνος αυτός αποτέλεσε το πρώτο χτύπημα για τους Εβραίους της Τουρκίας κι έπειτα από επτά χρόνια ακολούθησε το δεύτερο με τους διωγμούς των Εβραίων στη Θράκη.

Αυτό όμως που είναι αξιοπερίεργο είναι ότι σύμφωνα με τη διάσκεψη της Λωζάνης παρέχόταν ίσα δικαιώματα τόσο στις μειονοτικές ομάδες όσο και

³⁴¹ Guttstadt, C., ό.π. σελ. 342

³⁴² Guttstadt, C., ό.π. σελ. 220

³⁴³ Guttstadt, C., ό.π. σελ. 220

³⁴⁴ Guttstadt, C., ό.π. σελ. 220

³⁴⁵ Toumarkine, A., Sigalas, N., ό.π.

στους Τούρκους. Κάτι τέτοιο όμως δεν εφαρμόστηκε κι αυτό αποδεικνύεται έμπρακτα από τις ενέργειες πολιτικών, φορέων και μεμονωμένων ανθρώπων απέναντι στους Εβραίους και στις υπόλοιπες μειονότητες.

Κατά τη διάρκεια του μεσοπολέμου χαρακτηριστικός ήταν ο ρατσισμός, ο οποίος επικρατούσε στην Τουρκία και ήταν εμφανής από τις δηλώσεις του Υπουργού Δικαιοσύνης Esat Bozkurt. Ο ίδιος ισχυριζόταν ότι μοναδικός αφέντης της Τουρκίας ήταν ο Τούρκος κι όποιος δεν ήταν από καθαρή τουρκική ρίζα το μόνο δικαίωμα που είχε ήταν να είναι υπηρέτης και δούλος.³⁴⁶ Δεν ήταν μόνο οι δηλώσεις του συγκεκριμένου Τούρκου Υπουργού που διακρίνονταν για τον αντισημιτισμό τους.

Πριν προκληθούν τα επεισόδια στη Θράκη το Υπουργείο Εσωτερικών έδειχνε τη δυσφορία του για την οικονομική κατάσταση των Εβραίων περιγράφοντάς την ως «εβραϊκό πρόβλημα». Επίσης, ο Δήμαρχος των Σαράντα Εκκλησιών θεωρήθηκε υπεύθυνος για τις διώξεις που συνέβησαν στις Σαράντα Εκκλησιές, αλλά δεν του επιβλήθηκε καμία ποινή.

Ο Reser Peker το χρονικό διάστημα που ήταν Γενικός Γραμματέας του Λαϊκού Κόμματος κατέγραφε την άποψή του για τον εθνικισμό του αίματος. Προϋπόθεση για την υλοποίηση του παθητικού εθνικισμού αίματος σύμφωνα με τον ίδιο ήταν να *πετάξεις έξω από τη χώρα όσους δεν έχουν το δικό σου αίμα και δεν ανήκουν στη δική σου φυλή ή να τους στερήσεις τα πολιτικά δικαιώματα*.³⁴⁷ Ο ίδιος όριζε τον εθνικό πολιτισμό μ' έναν τρόπο σύμφωνα με τον οποίο έπρεπε να υπάρχει ομοιογένεια έθνος, λαού, φυλής, κουλτούρας κι έτσι υποβιβάζονταν όσοι δεν είχαν στοιχεία εθνικών κοινωνικών ομάδων.

Ο βουλευτής Kazim Karabekir δήλωνε στην Εθνοσυνέλευση στις 21 Αυγούστου 1940 ότι όπου υπάρχει κάποιο μέρος, στο οποίο δεν συχνάζουν Τούρκοι, τότε αυτός ο τόπος είναι φωλιά των κατασκόπων.³⁴⁸ Στη Λέσχη Anadolu στην Πρίγκηπο είχε Εβραίους κι ο βουλευτής πίστευε ότι οι Εβραίοι θα άκουγαν αυτά που λένε οι Βουλευτές και θα έκαναν προπαγάνδα. Επίσης, αποζητούσε την ανάγκη ύπαρξης και κυριαρχίας του τουρκικού στοιχείου στην Κωνσταντινούπολη.³⁴⁹ Γι' αυτούς τους λόγους πρότεινε να «πετάξουν» τους Εβραίους μαζί με τις υπόλοιπες μειονότητες στην Ανατολή, για να εγκατασταθούν οι Τούρκοι στα σπίτια τους, τα οποία ήταν σαφώς καλύτερα από τα σπίτια των Τούρκων.³⁵⁰

Αυτός εξάλλου ήταν ακόμη ένας στόχος τους, αφού επιθυμούσαν διακαώς να διώξουν τις μειονότητες από τις δουλειές τους. Με βάση τις δηλώσεις των βουλευτών της Τουρκίας γίνεται κατανοητό πως η στάση τους ήταν τελείως εχθρική απέναντι στους Εβραίους και στις υπόλοιπες μειονότητες. Επιθυμούσαν να τους διώξουν από τα σπίτια τους, να εκμεταλλευτούν τις περιουσίες τους και να τους πάρουν τις δουλειές τους μ' όποιον τρόπο μπορούσαν. Οι απόψεις και τα πιστεύω τους ταυτίζονταν με την ιδεολογία των Ναζιστών, οι οποίοι με παρόμοιες ενέργειες εξολόθρευαν τους Εβραίους με ποικίλους τρόπους.

Τόσο το Υπουργείο Εσωτερικών όσο και το Υπουργείο Εξωτερικών κατέβαλαν φιλότιμες προσπάθειες έτσι, ώστε να αποχωρήσει το Struma από

³⁴⁶ Μασσαβέτας, Α., (2013). *Κωνσταντινούπολη η πόλη των απόντων*. Αθήνα: Πατάκη, σελ. 504

³⁴⁷ Ιορδάνογλου, Α., ό.π. σελ. 116

³⁴⁸ Ιορδάνογλου, Α., ό.π. σελ. 117

³⁴⁹ Ιορδάνογλου, Α., ό.π. σελ. 119

³⁵⁰ Ιορδάνογλου, Α., ό.π. σελ. 118

την Κωνσταντινούπολη και να μην επιστρέψει σε λιμάνι της Τουρκίας. Επίσης, δεν επέτρεψαν στα παιδιά να αποβιβάστούν από το πλοίο, το οποίο γνώριζαν ότι δεν ήταν σε καλή κατάσταση, για να ταξιδέψει. Ο τρόπος που αντιμετώπισαν τον μοναδικό επιζώντα με ανακρίσεις και φυλάκιση και οι δηλώσεις των μελών της τουρκικής κυβέρνησης για το Struma αποτελούν ακόμη ένα στοιχείο που αποδεικνύει την αρνητική τους στάση.

Ακόμη το γεγονός ότι το πλοίο ήταν όλη τη μέρα υπό αστυνομική επίβλεψη, για να μην αποβιβάστούν οι επιβάτες του αποδεικνύει την ψυχρή κι αδιάφορη στάση της τουρκικής ηγεσίας απέναντι στους επιβάτες του Struma. Η αρνητική στάση της φαίνεται κι από το γεγονός της δημιουργίας ψευδών κυβερνητικών εγγράφων μετά την ανατίναξη του πλοίου.

Όταν ο Greg Buxton ο οποίος ήταν ένας απόγονος των διασωθέντων του πλοίου Struma, προσπάθησε να κάνει κατάδυση στο σημείο που έγινε η ανατίναξη του αντιμετώπισε τη δυσφορία της τουρκικής κυβέρνησης.³⁵¹ Μάλιστα την τρίτη μέρα της κατάδυσης δέχτηκε ένα τηλεφώνημα στο οποίο τον προειδοποιούσαν να μη συνεχίσει τις καταδύσεις. Όντως τις επόμενες μέρες αντιμετώπισαν προβλήματα από την τουρκική ακτοφυλακή κατά τη διάρκεια των καταδύσεων. Αξίζει να τονιστεί το γεγονός ότι στις μέρες μας δε διδάσκεται η ιστορία του πλοίου στους μαθητές της Τουρκίας κι αυτό αποτελεί μια απόδειξη ότι η Τουρκία προσπαθεί να αποκρύψει το γεγονός αυτό ακόμη και σήμερα.

Ο İsmet İnönü ήταν ένας, αλλά όχι ο μόνος, πολιτικός ο οποίος είχε ασκήσει αρνητική πολιτική απέναντι στους Εβραίους και στις υπόλοιπες μειονότητες. Η αρνητική στάση των πολιτικών απέναντι στους Εβραίους ήταν εμφανής και αυτό φαίνεται τόσο από τις δηλώσεις τους όσο και τις ενέργειές τους. «Επιτεύγματα» του İsmet İnönü ήταν τόσο οι είκοσι τάξεις όσο και ο φόρος «Varlık Vergisi». Ο İsmet İnönü εμπνεύστηκε την επιστράτευση των είκοσι τάξεων, αλλά και οι περισσότεροι Υπουργοί της Κυβέρνησης την αποδέχτηκαν.

Οι δηλώσεις των πολιτικών προσώπων της Τουρκίας εναντίον των Εβραίων συνέχιζαν να είναι αρνητικές και κατά τη διάρκεια της στρατολόγησης των είκοσι τάξεων. Ξεκάθαρες ήταν οι δηλώσεις τους, αφού δεν επιθυμούσαν την οικονομική κυριαρχία τους στην αγορά κυρίως όσων πολιτικών ανήκαν στο Ρεπουμπλικανικό Λαϊκό Κόμμα αλλά και του βουλευτή της Κωνσταντινούπολης Kazım Karabekir.

Ταυτόχρονα ο Πρωθυπουργός της Τουρκίας Şükrü Saracoğlu το 1942 δήλωνε ότι ο νόμος Verlik Vergisi ήταν επαναστατικός, επειδή η τουρκική αγορά περνούσε στα χέρια των Τούρκων. Πλήθος πολιτικών συμμερίστηκαν την άποψη του, αφού ήθελαν οι επιχειρηματικές δραστηριότητες να βρίσκονται στους Τούρκους και οι Εβραίοι να μην ασχολούνται με το εμπόριο. Ο φόρος «Varlık Vergisi» που επέβαλε η κυβέρνηση της Τουρκίας σε όσους δεν ήταν Μουσουλμάνοι το 1942 ήταν ένας φόρος που στόχευε στην οικονομική εξουθένωση των Αρμενίων, των Ελλήνων αλλά και των Εβραίων. Ο αυθαίρετος τρόπος με τον οποίο υπολογίστηκε η συνεισφορά του οδήγησε στην οικονομική εξαθλίωση των Εβραίων και στη μεταφορά τους στα καταναγκαστικά έργα.

³⁵¹ Douglas, F., (2020) *Hunt for Torpedoed Ship Resurrects 1942 Horror* στο <https://archive.nytimes.com/www.nytimes.com/library/world/europe/081000turkey-nazi.html> στις 13/08/2022

Οι ενέργειές του İsmet İnönü έδειχναν ξεκάθαρα πως δρούσε εναντίον των μειονοτήτων και φυσικά εναντίον των Εβραίων, τους οποίους θεωρούσε εχθρούς της Τουρκίας. Πιο συγκεκριμένα, με την εφαρμογή του νόμου «Varlık Vergisi» ήταν ξεκάθαρη η στάση του απέναντι στους Εβραίους, αφού πίστευε ότι η Τουρκία άνηκε στους Τούρκους. Αυτό εξάλλου είναι εμφανές και από τις αλλαγές που έκανε στον νόμο σύμφωνα με τον οποίο δεν επιτρεπόταν να εφαρμοστεί η καταναγκαστική εργασία στα στρατόπεδα Aşkale για όσους ήταν πάνω από 55 χρονών. Με πολύ συνοπτικές διαδικασίες πραγματοποίησε τις αλλαγές που απαιτούταν, με αποτέλεσμα να οδηγηθούν στα καταναγκαστικά έργα και όσοι ήταν πάνω από 55 ετών.

Τόσο με την επιστράτευση των είκοσι τάξεων όσο και με τον νόμο «Varlık Vergisi» ο İsmet İnönü εξασθένησε οικονομικά τους Εβραίους, τους πλησιέστερους συγγενείς τους και τις υπόλοιπες μειονότητες. Χαρακτηριστικός είναι ένας διάλογος που είχε ένας Τούρκος μ' έναν Ρωμιό που ζούσαν στην Κωνσταντινούπολη. Όταν ο Τούρκος συνάντησε τυχαία τον Έλληνα τον ρώτησε γιατί έφυγε από την Πόλη. Τότε ο Έλληνας του απάντησε ότι έτσι έπρεπε να γίνει. Έπειτα ο Τούρκος του είπε πως αυτά τα αποφασίζει το Κισμέτ και ο Έλληνας τον ρώτησε αν τα καθορίζει το Κισμέτ ή ο İsmet.

Με τις πράξεις των πολιτικών προσώπων εναντίον των Εβραίων πραγματοποιήθηκε μια οικονομική γενοκτονία απέναντι τους. Οι Εβραίοι εξασθένησαν οικονομικά, πλήρωσαν δυσβάστακτα οικονομικά ποσά, ενώ ταυτόχρονα οι Τούρκοι έγιναν πλουσιότεροι αγοράζοντας τις περιουσίες των Εβραίων σε πολύ χαμηλές τιμές. Ένα μεγάλο μέρος των Εβραίων αναγκάστηκε να εγκαταλείψει την Τουρκία και αυτή η απόφασή τους διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στην εκμετάλλευση της περιουσίας τους από την πλευρά των Τούρκων. Η κατάσταση έγινε πιο δύσκολη την άνοιξη του 1942, όταν ο Refik Saydam απέλυσε τους Εβραίους από τα Υπουργεία.

Οι εφημερίδες από την άλλη πλευρά ασκούσαν αντισημιτική πολιτική. Ο Τύπος της εποχής αποδεικνύει με τα άρθρα του την αντισημιτική στάση που επικρατούσε, αφού δεν ήταν λίγες οι περιπτώσεις που κατηγορούσαν τους Εβραίους για τον τρόπο ζωής τους, αλλά και για την οικονομική κατάσταση που επικρατούσε στην Τουρκία. Τα γεγονότα της Θράκης και οι διωγμοί των Εβραίων της περιοχής το 1933 υποκινήθηκαν από την προπαγάνδα που άσκησε ο Τύπος της εποχής. Τα άρθρα των εφημερίδων κατέκριναν τον τρόπο ζωής των Εβραίων και ήταν αναπόφευκτο να προκαλέσουν τα αρνητικά συναισθήματα των Τούρκων, τα οποία εκφράστηκαν με τις βίαιες ενέργειες, τους βανδαλισμούς και τις καταστροφές των περιουσιών των Εβραίων.

Αργότερα, υπήρξαν άρθρα τα οποία είχαν αντισημιτικό χαρακτήρα πριν, κατά τη διάρκεια και μετά την καταστροφή του Struma. Οι εφημερίδες στην Τουρκία κατέγραφαν σε περιορισμένα άρθρα τις συνθήκες κάτω από τις οποίες ζούσαν οι επιβάτες του πλοίου, όταν αγκυροβολήθηκε στην Κωνσταντινούπολη. Ακόμη με γελοιογραφίες παρουσίαζαν την κατάσταση που επικρατούσε μέσα στο Struma. Τις ασθένειες των επιβατών τις απέδιδαν οι αρθρογράφοι στις καιρικές συνθήκες κι όχι στις δύσκολες συνθήκες κάτω από τις οποίες ζούσαν μέσα στο πλοίο. Μάλιστα, ωραιοποιούσαν την κατάσταση καταγράφοντας ότι οι ασθενείς μπορούσαν να θεραπευτούν, όταν αρρώσταιναν, αφού υπήρχαν γιατροί μέσα στο πλοίο.

Όταν ανατινάχθηκε το πλοίο, ο Τύπος της Κωνσταντινούπολης κατηγορούσε τους επιβάτες του, επειδή είχαν εγκαταλείψει τη χώρα τους

παράνομα και για τον θάνατό τους. Αυτά τα αρνητικά άρθρα εναντίον των Εβραίων επιβατών αποτελούν μια σαφή απόδειξη της προπαγάνδας που ασκούσε από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και παρουσίαζε τα γεγονότα με τέτοιο τρόπο, ώστε να εξυπηρετήσει συγκεκριμένα συμφέροντα. Αυτή η στάση βέβαια του Τύπου της Τουρκίας είναι διαχρονική.

Ο ρόλος του Τύπου συνέχιζε να είναι αρνητικός και στο θέμα των είκοσι τάξεων. Αρχικά, απέκρυψαν το γεγονός, αφού δεν έκαναν καμία αναφορά στην πρόσκληση των είκοσι τάξεων. Επίσης, οι εφημερίδες το 1942 παρουσίαζαν ως υπεύθυνους για την οικονομική κρίση που αντιμετώπιζε η Τουρκία τους Εβραίους. Σε αρκετά άρθρα οι Εβραίοι παρουσιάζονταν ως παράσιτα. Ο Τύπος υποστήριξε τον πλειστηριασμό των περιουσιών των Εβραίων και δημοσιεύτηκαν φωτογραφίες από την άφιξη της πρώτης ομάδας όσων οδηγήθηκαν στα τάγματα εργασίας.

Η αρνητική στάση της Τουρκίας απέναντι στους Εβραίους κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου είναι εμφανής τόσο με συγκεκριμένες ενέργειες οργανισμών όσο και φορέων και ατόμων. Ο θάνατος των επιβατών του πλοίου Struma ήταν αποτέλεσμα ενεργειών κι άλλων κρατών, αλλά και η Τουρκία φέρει πολύ μεγάλη ευθύνη, γιατί δεν δέχτηκε να αποβιβάσουν οι επιβάτες του, αν και η χώρα τυπικά ήταν ουδέτερη κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Επίσης, ο τρόπος που αντιμετώπισαν οι τουρκικές αρχές τον μοναδικό επιζώντα τον David Stoliar αποτελεί ακόμη μια απόδειξη της αρνητικής της στάσης.

Αυτό εξάλλου φαίνεται κι από το γεγονός ότι δεν απομάκρυνε τα παιδιά από το Struma, αν και οι Βρετανοί κατέβαλλαν προσπάθειες, για να τα σώσουν. Αντίθετα, επέτρεψαν τον απόπλου ενός μη αξιόπιστου πλοίου χωρίς κινητήρα. Όταν οι Τούρκοι δύτες το 2000 βρήκαν το πλοίο, δεν αναζήτησαν αντικείμενα του πλοίου, ούτε επιβεβαίωσαν το όνομα του πλοίου και υπήρχαν αρκετές ανακρίβειες στις δηλώσεις τους. Ακόμη και οι φωτογραφίες που πήραν, δεν αποδείκνυαν αν όντως το πλοίο που βρήκαν ήταν το Struma.

Με βάση τα τάγματα εργασίας για όλους τους μειονοτικούς πληθυσμούς το 1941 αλλά και τον φόρο «Varlık Vergisi» που επιβλήθηκε το 1942 γίνεται κατανοητό ότι καταβλήθηκε προσπάθεια για εκτουρκισμό των Εβραίων αλλά και των υπόλοιπων μειονοτήτων. Οι συνθήκες κάτω από τις οποίες επιστρατεύτηκαν οι Εβραίοι μαζί με τις υπόλοιπες μειονοτικές ομάδες και οι απειλές που δέχονταν από τους Τούρκους στρατιώτες κατά τη διάρκεια της στρατολόγησης τους δεν απέχει και πολύ από τον τρόπο συμπεριφοράς των Ναζί απέναντι στους Εβραίους. Η αφομοίωση των μη μουσουλμανικών κοινοτήτων αποτέλεσε μια συνέχεια της γενοκτονίας των Αρμενίων το 1915 αλλά και των διωγμών που υπέστησαν οι Έλληνες το 1955.

Οι Ναζί ζήτησαν από τις ουδέτερες χώρες τον Οκτώβριο του 1942 τον επαναπατρισμό των Εβραίων κατοίκων και η Άγκυρα αφαίρεσε την ιθαγένεια από πολλούς Εβραίους που ζούσαν στην Ευρώπη. Η αφαίρεση της τουρκικής ιθαγένειας των Τούρκων Εβραίων, οι οποίοι ζούσαν σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες είχε ως αποτέλεσμα τη μεταφορά τους στα στρατόπεδα συγκέντρωσης. Αυτό συνέβη, επειδή χωρίς την τουρκική ιθαγένεια δεν τους δινόταν η ευκαιρία να επιστρέψουν στην Τουρκία.

Αν προσθέσει κάποιος και τους 2.200-2.300 Τούρκους Εβραίους που μεταφέρθηκαν στα στρατόπεδα συγκέντρωσης Auschwitz-Birkenau, τους 300-400 που μεταφέρθηκαν στα στρατόπεδα Ravensbrück, Buchenwald, Dachau, Bergen-Belsen και Theresienstadt, γίνεται κατανοητό πως η

«ουδέτερη» Τουρκία δεν κράτησε και τόσο ουδέτερη στάση στο θέμα των Τούρκων Εβραίων.³⁵²

Σχετικά με τη διάσωση των Εβραίων επιστημόνων αυτό το οποίο αποδεικνύεται είναι ότι δεν υπήρξε ξεκάθαρη πολιτική θετική στάση της Τουρκίας απέναντι τους. Οι επιστήμονες εγκατέλειψαν τη Γερμανία και εργάστηκαν στη Γερμανία έπειτα από τις προσπάθειες που κατέβαλαν ο Albert Malche ο Philipp Schwartz και το κλείσιμο του Πανεπιστημίου Darülfünun. Ακόμη, έφυγαν από τη Γερμανία έπειτα από την ψήφιση του νόμου, ο οποίος δεν τους επέτρεπε να εργαστούν σε δημόσια θέση, αν δεν ανήκαν στην Άρια φυλή.

Τις τελευταίες δεκαετίες η Τουρκία έχει διατυπώσει αρκετούς μύθους για τη συμβολή της στη διάσωση των Εβραίων. Ένας απ' αυτούς αναφέρεται στη διάσωση των Εβραίων επιστημόνων και στην πρόσληψή τους από τουρκικά πανεπιστήμια. Αποδεικνύεται όμως ότι η κίνηση αυτή των Τούρκων δεν προερχόταν από ανθρωπιστικά κίνητρα, αλλά ήταν αποτέλεσμα της προσπάθειας της Τουρκίας να αναβαθμίσει τα Πανεπιστήμια της χώρας και να αντικαταστήσει τους παλιούς ακαδημαϊκούς με νεότερους που είχαν περισσότερες γνώσεις και δεξιότητες.

Ο κύριος λόγος που προσελήφθησαν ήταν επειδή οι επιστήμονες είχαν προσόντα και η Τουρκία ήθελε να αξιοποιήσει αυτά τα προσόντα και τις γνώσεις των ακαδημαϊκών προς όφελος των τουρκικών Πανεπιστημίων. Πράγματι, οι επιστήμονες αναβάθμισαν τα Πανεπιστήμια της Τουρκίας με τις γνώσεις τους, μεταλαμπάδευσαν τις γνώσεις τους στους Τούρκους φοιτητές και ωφέλησαν το εκπαιδευτικό σύστημα της Τουρκίας ποικιλόμορφα. Είναι όμως αβάσιμη η σύγκριση της διάσωσης των Εβραίων Σεφαραδιτών από την Ισπανία με την έλευση των επιστημόνων. Αυτά τα μυθεύματα σχετικά με τη διάσωση των επιστημόνων έχουν άμεση σχέση με την άρνηση της Τουρκίας για την αναγνώριση της γενοκτονίας των Αρμενίων.

Τα κίνητρα της Τουρκίας για την έλευση των επιστημόνων δεν ήταν και τόσο αλτρουιστικά. Αυτό είναι εμφανές από το γεγονός ότι η Τουρκία θεωρούσε αυτούς τους επιστήμονες πράκτορες της Γερμανίας και γι' αυτόν τον λόγο ήταν υποχρεωμένοι να παρουσιάζονται και να παίρνουν οδηγίες από τους Ναζί αξιωματούχους της πρεσβείας. Οι Ναζί τους κατασκόπευαν και οι επιστήμονες αντιμετώπιζαν αρκετά προβλήματα στη δουλειά τους. Επίσης, δεν ήταν όλοι οι επιστήμονες Εβραίοι κι ένα μεγάλο ποσοστό απ' αυτούς επέστρεψε στη Γερμανία ή μετέβη σε άλλη χώρα μετά το πέρας του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

Επίσης, δε θα μπορούσε να μην αναφέρει κάποιος το γεγονός ότι τα αρχεία του Υπουργείου Εξωτερικών της Τουρκίας για τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο δεν είναι προσβάσιμα. Τα κρατικά αρχεία, τα αρχεία του Υπουργείου Εξωτερικών, τα αρχεία των στρατιωτικών της Τουρκίας και της τουρκικής υπηρεσίας πληροφοριών της Emniyet τα οποία σχετίζονται με τις αποφάσεις που ελήφθησαν κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο είναι απόρρητα και οι ερευνητές δεν μπορούν να έχουν πρόσβαση σ' αυτά.³⁵³ Αυτό αποτελεί ακόμη μια ένδειξη ότι η Τουρκία προσπαθεί να αποκρύψει πολλά γεγονότα για τη στάση της απέναντι στους Εβραίους αλλά και για τη γενικότερη στάση της κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

³⁵² Guttstadt, C., ό.π. σελ. 309

³⁵³ Friling, T., ό.π. σελ. 310

Σχετικά με τους Τούρκους Εβραίους που ζούσαν στη Θεσσαλονίκη και στην Αθήνα δεν υπάρχει ακριβής αριθμός όσων σώθηκαν. Σύμφωνα όμως με πηγές οι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης σώθηκαν μετά από ενέργειες των διπλωματών που ζούσαν στην Ελλάδα. Τα πολιτικά πρόσωπα της Άγκυρας δεν έπραξαν αξιόλογες ενέργειες για τη διάσωσή τους. Στις περισσότερες περιπτώσεις διάσωσης Τούρκων Εβραίων αυτοί οι οποίοι τους βοήθησαν ήταν οι Χριστιανοί, οι οποίοι τους έκρυψαν σε μοναστήρια, οι γείτονες τους που τους έκρυψαν και αντιφασιστικοί οργανισμοί.³⁵⁴

Βέβαια, υπάρχει και η περίπτωση του Τούρκου πρόξενου της Ρόδου Selahattin Ülkümen που διέσωσε την εβραϊκή κοινότητα της Ρόδου κι αυτή είναι η αιτία που το όνομά του έχει συμπεριληφθεί στους Δικαίους των Εθνών. Με τις ενέργειες του συνέβαλε αποφασιστικά στη διάσωση και των Τούρκων Εβραίων του νησιού. Επίσης, υπήρξαν και άλλοι Τούρκοι διπλωμάτες, οι οποίοι με τις ενέργειές τους προστάτησαν κι έσωσαν Εβραίους.

Μετά τους διωγμούς στη Θράκη δεν ήταν λίγοι οι Εβραίοι που μετανάστευσαν στην Παλαιστίνη. Κατά τη διάρκεια εφαρμογής του φόρου «Varlık Vergisi» προστέθηκε ακόμη ένας αριθμός Εβραίων, οι οποίοι μετανάστευσαν. Οι περισσότεροι όμως Εβραίοι της Τουρκίας μετανάστευσαν στο Ισραήλ μετά το 1948. Αυτό συνέβη, επειδή είχαν συσσωρευτεί αρκετά αρνητικά συναισθήματα για το μέλλον τους σε μια χώρα που τους εκδίωξε, τους εξασθένησε οικονομικά και γενικότερα δεν τους εμπιστεύτηκε. Αυτό εξάλλου αποτυπώνεται και στον αριθμό των Εβραίων που ζούσαν στην Τουρκία. Το 1904 ζούσαν στην Τουρκία 147.000 Εβραίοι και το 1917 περίπου 100.000. Ο αριθμός της εβραϊκής κοινότητας μειώθηκε στις 93.000 το 1932-1933 και το 1945 στις 77.000.³⁵⁵

Το θέμα της διάσωσης των Εβραίων κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο είναι ένα πολύ σημαντικό θέμα, το οποίο εξετάζεται από πολλές χώρες. Στη χώρα μας είναι πολύ εμφανής η αντίθετη στάση που διατήρησαν πολλές πόλεις απέναντι στους Εβραίους κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Χαρακτηριστική είναι η αντίθεση ανάμεσα στη Θεσσαλονίκη και στη Ζάκυνθο. Από τη μια πλευρά η Θεσσαλονίκη με απλές διαδικασίες έστειλε στα στρατόπεδα Auschwitz-Birkenau τους Εβραίους της πόλης, ενώ στη Ζάκυνθο δυο φωτεινές προσωπικότητες αυτή του Μητροπολίτη Χρυσόστομου και του δημάρχου Λουκά Κάρρερ έσωσαν τους Εβραίους του νησιού με τη συνδρομή των κατοίκων του νησιού.

Αν παραμείνουμε στα Βαλκάνια στην Κροατία ιδρύθηκε το εθνικιστικό κίνημα Ustaša, το οποίο εφάρμοσε άμεσα αντισημιτικά μέτρα. Οι Εβραίοι μεταφέρθηκαν στα στρατόπεδα συγκέντρωσης και ένα από τα πιο γνωστά είναι το Jasenovac, στο οποίο βρήκαν τραγικό θάνατο οι Εβραίοι της περιοχής. Στη Σερβία η κυβέρνηση του Milan Nedic μαζί με τη Σερβική Κρατική Φρουρά και το Σώμα Εθελοντών άσκησαν με έντονη σκληρότητα αντισημιτικά μέτρα, τα οποία οδήγησαν στον θάνατο τους Εβραίους της Σερβίας. Στο στρατόπεδο συγκέντρωσης Sajmište χιλιάδες Εβραίοι βρήκαν θάνατο στα φορτηγά αερίου.

Στη Βουλγαρία αν και ψηφίστηκε πλήθος αντισημιτικών μέτρων το 1941 για τους Εβραίους, τα μέτρα αυτά δεν εφαρμόστηκαν στο σύνολό τους, αφού υπήρξαν ποικίλες αντιδράσεις από μέλη της Εκκλησίας, από διανοούμενους

³⁵⁴ Guttstadt, C., ό.π. σελ. 312

³⁵⁵ Friling, T., (2002) ό.π. σελ. 315

και από απλούς πολίτες. Εξαιτίας των αντιδράσεων και της πίεσης που ασκήθηκε οι Εβραίοι της Βουλγαρίας σώθηκαν, σε αντίθεση με τους Εβραίους που ζούσαν στις βουλγαροκρατούμενες περιοχές.

Στην Ουκρανία οι Εβραίοι οδηγήθηκαν στη χαράδρα του Babi Yar από ομάδες των SS και μέλη της ουκρανικής αστυνομίας. Μόλις οι Εβραίοι έφταναν στο συγκεκριμένο σημείο, διατάζονταν να βγάλουν τα ρούχα τους, να αφήσουν τα υπάρχοντά τους και σε ομάδες των δέκα ατόμων τους πυροβολούσαν. Υπολογίζεται ότι μέσα σε λίγες μέρες εκτελέστηκαν 35.000 άτομα, ενώ στη συγκεκριμένη χαράδρα μέχρι το 1943 εκτελέστηκαν πάνω από 100.000 άτομα, αφού θανατώθηκαν Εβραίοι, Ρομά και αιχμάλωτοι πολέμου.

Υπάρχουν αρκετές χώρες, στις οποίες με πολύ συνοπτικές διαδικασίες οι ιθύνοντες οδήγησαν στον θάνατο τους Εβραίους κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Υπάρχουν όμως και περιπτώσεις, οι οποίες τους έσωσαν. Οι προαναφερθείσες χώρες όμως πήραν μέρος στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και η στάση τους απέναντι στους Εβραίους αποτελούσαν μέρος της πολιτικής που ασκούσε η χώρα τους απέναντι στους Εβραίους.

Η Τουρκία από την άλλη πλευρά ήταν τυπικά ουδέτερη κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και πήρε μέρος σ' αυτόν στα τέλη του πολέμου. Οι οικονομικές σχέσεις που διατηρούσε όμως με τη ναζιστική Γερμανία μετατράπηκαν και σε διπλωματικές, με αποτέλεσμα να διατηρήσουν αρνητική στάση απέναντι στους Εβραίους. Τα παραδείγματα των διωγμών των Εβραίων που ξεκίνησαν στη Θράκη πριν από την έναρξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, η επιστράτευση των είκοσι τάξεων και ο δυσβάστακτος φόρος «Varlık Vergisi» είναι ορισμένα από τα γεγονότα τα οποία αποδεικνύουν την αρνητική στάση της Τουρκίας απέναντι στους Εβραίους και απέναντι στις μειονότητες.

Η αδιάφορη στάση που επέδειξαν οι ιθύνοντες στην Τουρκία απέναντι στους επιβάτες του πλοίου Struma είχε ως άμεσο αποτέλεσμα να χάσουν τη ζωή τους όλοι οι Εβραίοι επιβάτες του πλοίου εκτός από έναν. Η στάση των πολιτικών, του Τύπου, των φορέων, των οργανισμών και των απλών φορέων απέναντι στους Εβραίους ήταν αρνητική και σε ορισμένες περιπτώσεις και ιδιοτελής, αφού δεν ήταν λίγοι αυτοί, οι οποίοι εκμεταλλεύτηκαν τις περιουσίες τους.

Ο συστηματικός και ποικιλόμορφος αποκλεισμός των Εβραίων από τη ζωή της Τουρκίας πραγματοποιήθηκε με τη συμμετοχή των στελεχών της τουρκικής κοινωνίας. Εξάλλου δεν ήταν λίγες οι περιπτώσεις που επιδοκίμαζε το σύνολο των κατοίκων της τις πρακτικές που ακολουθούσε η τουρκική κοινωνία, για να ωφεληθεί ποικιλόμορφα. Χωρίς τη συναίνεση και των απλών πολιτών οι διώξεις των Εβραίων κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου στην Τουρκία δε θα είχαν πραγματοποιηθεί.

Στις μέρες μας οι λέξεις Shoah και Ολοκαύτωμα δεν εμφανίζονται στη βιβλιογραφία των κοινωνικών επιστημών στην Τουρκία, ενώ βρίσκει κανείς τη λέξη γενοκτονία.³⁵⁶ Πιο συγκεκριμένα, το Ολοκαύτωμα αποκαλείται «γενοκτονία των Ναζί». Στην τουρκική γλώσσα οι λέξεις Ολοκαύτωμα και γενοκτονία έχουν τη βάση τους στη λέξη soykirim.³⁵⁷ Αυτός εξάλλου είναι κι

³⁵⁶ Bali, R. (2013) ό.π. σελ.62

³⁵⁷ Bali, R. (2013), *The Silent Minority in Turkey: Turkish Jews στο* http://www.rifatbali.com/images/stories/dokumanlar/those_who_try_to_forget.pdf

ένας από τους σημαντικότερους λόγους που το Ολοκαύτωμα ακόμη και σήμερα υποβιβάζεται στην Τουρκία, αφού η λέξη soykirim ταυτίζεται με το Ολοκαύτωμα, ενώ ταυτόχρονα θα σχετίζεται με τη γενοκτονία των Αρμενίων.

Δεν απουσιάζουν βέβαια και οι συσχετίσεις του Ολοκαυτώματος των Εβραίων με το Παλαιστινιακό ζήτημα. Συγγραφείς όπως ο Çetin Yetkin αλλά και η εφημερίδα Zaman συγκρίνουν το Ολοκαύτωμα των Εβραίων κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο με το Παλαιστινιακό ζήτημα. Φυσικά υπάρχουν κι αρνητές του Ολοκαυτώματος στην Τουρκία. Στην εφημερίδα Zaman το 1995 στην 50^η επέτειο απελευθέρωσης του στρατοπέδου Auschwitz υπήρχε άρθρο, στο οποίο ο αρθρογράφος αναρωτιόταν πως οι Εβραίοι οι οποίοι είχαν εκδιωχθεί στο παρελθόν ενεργούσαν όπως οι Ναζί στα στρατόπεδα στην Παλαιστίνη.³⁵⁸ Στην ίδια εφημερίδα το 2006 ορισμένοι αρνητές του Ολοκαυτώματος χαρακτηρίστηκαν ως διανοούμενοι.

Το 2002 ο Πρωθυπουργός της Τουρκίας Bülent Ecevit κατηγόρησε το Ισραήλ ότι διέπραττε γενοκτονία μπροστά στα μάτια του. Αυτή η αντίδραση του προέκυψε έπειτα από τη δράση των αμυντικών δυνάμεων στο Ισραήλ έπειτα από την παλαιστινιακή βομβιστική επίθεση αυτοκτονίας στο ξενοδοχείο Park στην πόλη Netanya στο Ισραήλ.³⁵⁹ Το 2009 αρθρογράφος της εφημερίδας Bugün έπειτα από την επίθεση των Ισραηλινών στη Γάζα ισχυρίστηκε ότι ο Χίτλερ δικαιώθηκε.

Επίσης, ο Adnan Oktar, ο οποίος συχνά χρησιμοποιεί το ψευδώνυμο Harun Yahya στο βιβλίο του παρουσιάζει το Ολοκαύτωμα ως κατασκευάσμα.³⁶⁰ Ταυτόχρονα, όταν το βιβλίο του αρνητή του Ολοκαυτώματος Roger Garaudy «The Founding Myths of Israeli Politics» απαγορεύτηκε στη Γαλλία, ο Τύπος στην Τουρκία κατέγραψε ότι αυτό οφειλόταν στην πίεση του εβραϊκού λόμπι.³⁶¹

Δε θα μπορούσε όμως να μη γίνει αναφορά και στο Εβραϊκό Μουσείο της Κωνσταντινούπολης. Το ίδρυμα των Πεντακοσίων Χρόνων ιδρύθηκε, για να τιμήσει τα 500 χρόνια από την έλευση των Εβραίων από την Ισπανία στην Τουρκία. Στο μουσείο οι σχέσεις των Εβραίων με τους Μουσουλμάνους παρουσιάζονται αρμονικές, ενώ δεν γίνεται καμία αναφορά στους διωγμούς της Θράκης του 1934, στον φόρο περιουσίας ούτε στα τάγματα εργασίας.³⁶² Οι διαμαρτυρίες για αυτήν την απόκρυψη ήταν ελάχιστες και κυρίως από πνευματικούς ανθρώπους όπως ο Aziz Nesin, ο οποίος κατηγόρησε την Τουρκία για «την επιλεκτική αυτή αμνησία» και ο Rifat Bali. Τον Νοέμβριο του 2003 έγιναν και δυο τρομοκρατικές επιθέσεις σε Συναγωγές στην Κωνσταντινούπολη.

Ακόμη και σήμερα δεν είναι μόνο το κεφάλαιο Struma, το οποίο δε διδάσκεται στα σχολεία της Τουρκίας. Η λέξη «Ολοκαύτωμα» δε διδάσκεται στα σχολεία της Τουρκίας. Με εντολή του Υπουργείου Παιδείας οι μαθητές κλήθηκαν να κρατήσουν ενός λεπτού σιγή στη μνήμη των νεκρών στη Γάζα κι αυτό αποτελεί ακόμη μια απόδειξη του αντισημιτισμού που επικρατεί στην

³⁵⁸ Bali, R. (2014), *Turkey's attitude to the Holocaust is revealing* στο <https://www.israelnationalnews.com/news/342912#.UsU7yPs07Fx> στις 06/10/2022

³⁵⁹ Bali, R. (2014), *Turkey's attitude to the Holocaust is revealing*, ό.π

³⁶⁰ Bali, R. (2013) ό.π. σελ. 65

³⁶¹ Bali, R. (2014), *Turkey's attitude to the Holocaust is revealing*, ό.π

³⁶² Μασσαβέτας, Α., ό.π. σελ. 516

Τουρκία.³⁶³ Η Κωνσταντινούπολη αποτελεί μια φωτεινή εξαίρεση, αφού οι Εβραίοι παρακολουθούν ταινίες που έχουν σχέση με το Ολοκαύτωμα στο φεστιβάλ κινηματογράφου.³⁶⁴ Το φεστιβάλ πραγματοποιείται κάθε χρόνο από το 2006.

Επίσης, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης στην Τουρκία προβάλλουν ακόμη και σήμερα αντισημιτικές απόψεις. Χαρακτηριστική ήταν η σειρά Kurtlar Vadisi, που παρουσίαζε τους Εβραίους με αρνητικό τρόπο. Το ίδιο συνέβη και με τις κινηματογραφικές ταινίες Valley of Wolves, Iraq και Valley of Wolves, Palestine. Τόσο η Γερμανία όσο και οι εβραϊκοί οργανισμοί αντέδρασαν για το περιεχόμενο τους. Μάλιστα ο Πρωθυπουργός της Βαυαρίας είχε ζητήσει από τους κινηματογράφους της Τουρκίας να μην τις προβάλλουν.

Όταν προβάλλονται ταινίες στην Τουρκία, οι οποίες σχετίζονται με το Ολοκαύτωμα, συχνά γίνεται αναφορά στη γενοκτονία των Παλαιστίνιων στα μέσα μαζικής ενημέρωσης.³⁶⁵ Μετά την προβολή της ταινίας «Schindler's list» ο κριτικός κινηματογράφου Ali Hakan αναρωτήθηκε αν υπήρχε διαφορά ανάμεσα στον διοικητή των Ναζί ο οποίος βασάνιζε Εβραίους και τους σκοτώνε με τους Ισραηλινούς στρατιώτες που συνέθλιβαν το χέρι ενός παιδιού από την Παλαιστίνη με μια πέτρα.

Ταυτόχρονα κατά τη διάρκεια της στρατιωτικής επιχείρησης του Ισραήλ στη Γάζα τοποθετήθηκαν αφίσες στην Κωνσταντινούπολη. Στις αφίσες αυτές, οι οποίες πρέπει να ληφθεί έγκριση πριν τοποθετηθούν, υπάρχει η φωτογραφία ενός μικρού παπουτσιού.³⁶⁶ Το παπούτσι αυτό ήταν αιματοβαμμένο και πάνω υπήρχε η φράση: «Αυτό δεν είναι γραμμένο στην Torah σου» μαζί με ένα απόσπασμα από τον Ησαΐα.

Ο πρώην πρωθυπουργός της Τουρκίας Mustafa Bülent Ecevit είχε αναφερθεί σε γενοκτονία των Παλαιστίνιων, ενώ στο παγκόσμιο οικονομικό φόρουμ ο πρωθυπουργός της Τουρκίας Recep Tayyip Erdoğan είπε στον Πρόεδρο του Ισραήλ ότι ξέρει να σκοτώνει.³⁶⁷ Μάλιστα σε διάλεξη στο Πανεπιστήμιο Yıldız της Κωνσταντινούπολης προέτρεψε τους φοιτητές να μαθαίνουν από τους Εβραίους, γιατί ξέρουν να βγάζουν χρήματα.

Επίσης, το βιβλίο Mein Kampf διαβάστηκε τις τελευταίες δεκαετίες από χιλιάδες Τούρκους αναγνώστες. Δεν είναι βέβαια λίγοι οι Τούρκοι οι οποίοι αποδέχονται τις θεωρίες της συνωμοσίας, αφού πιστεύουν ότι οι Εβραίοι θέλουν να ελέγξουν την Τουρκία και όλο τον κόσμο.³⁶⁸ Το 2003 δολοφονήθηκε στην Κωνσταντινούπολη ένας Εβραίος οδοντίατρος ο Yasef Yahya και κατά τη διάρκεια του ίδιου έτους έγιναν δυο βομβιστικές επιθέσεις

³⁶³ Ziffer, B. (2009), An insanity of two homelands στο http://rifatbali.com/images/stories/dokumanlar/an_insanity_of_two_homelands.pdf στις 09/10/2022

³⁶⁴ Bali, R. (2013), *Perceptions of the Holocaust in Turkey*, London: Springer σελ. 61

³⁶⁵ Bali, R. (2014), *Turkey's attitude to the Holocaust is revealing*, ό.π

³⁶⁶ Ziffer, B. (2009) ό.π.

³⁶⁷ Krach zwischen Türkei und Israel στο <https://www.spiegel.de/politik/ausland/krach-zwischen-tuerkei-und-israel-der-moderne-antisemitismus-ist-ein-import-aus-dem-westen-a-657229.html> στις 11/10/2022

³⁶⁸ Israel is intentionally ignoring Turkish anti-Semitism" στο http://rifatbali.com/images/stories/dokumanlar/yediioth_ahronoth_17_6_2011_en.pdf στις 12/10/2022

αυτοκτονίας σε δυο Συναγωγές στην Κωνσταντινούπολη της Neve Shalom και της Beth Israel.³⁶⁹

Ο αντισημιτισμός που επιβιώνει ακόμη και σήμερα στην Τουρκία είναι ένα φαινόμενο, το οποίο έχει τις ρίζες του από το παρελθόν. Οι διακρίσεις, οι διωγμοί, η εφαρμογή νόμων εναντίον των Εβραίων ξεκίνησε πριν από την έναρξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και διατηρούνται ακόμη και στις μέρες μας. Οι εβραϊκοί οργανισμοί, οι πολιτικοί φορείς, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης αλλά κυρίως η εκπαίδευση θα ήταν καλό να αναλάβουν πρωτοβουλίες για την καταπολέμηση του αντισημιτισμού. Σε τελική ανάλυση η ρητορική μίσους κι ο αντισημιτισμός σε οποιαδήποτε χώρα κι αν υπάρχουν, κι όχι μόνο στην Τουρκία, μόνο αρνητικές και δυσάρεστες συνέπειες προκαλούν.

Αυτό εξάλλου είναι εμφανές τα τελευταία χρόνια όχι μόνο στην Ευρώπη αλλά και στην Αμερική, αφού ο αντισημιτισμός έχει αυξηθεί κατακόρυφα στις δυο αυτές ηπείρους. Αν ανατρέξει κάποιος στα τελευταία εκλογικά αποτελέσματα σε πολλές χώρες της Ευρώπης και σε πολιτείες, είναι κατανοητό πως η στάση που διατηρήθηκε εναντίον των Εβραίων κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου δεν έχει εξαλειφθεί πλήρως. Αντίθετα, υποστηρίζεται η αρνητική στάση απέναντι στους Εβραίους ποικιλόμορφα.

³⁶⁹ Gerstenfeld, M. *Turkey's Jewish Community: Future Unknown* στο <https://www.israelnationalnews.com/news/339985#.T2MfGxFzmS8> στις 16/10/2022

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

<i>İdare ve yazı işleri için Başvekkâlet Neşriyat Müdürlüğüne müracaat olunur.</i>	2 TEMMUZ 1934 PAZARTESİ	SAYI: 2741
--	----------------------------	------------

KANUNLAR

Soy adı kanunu

Kanun No: 2525

Kabul tarihi: 21/6/1934

Madde 1 — Her Türk öz adından başka soy adını da taşımağa mecburdur.

Madde 2 — Söyleyişte, yazışta, imzada öz at önde, soy adı sonda kullanılır.

Madde 3 — Rütbe ve memuriyet, aşiret ve yabancı ırk ve millet isimleriyle umumî edepelere uygun olmayan veya iğrenç ve gülünç olan soy adları kullanılmaz.

Madde 4 — Soy adı seçme vazifesi ve hakkı evlilik birliğinin reisi olan kocaya aittir.

Evliğin feshi veya boşanma hallerinde çocuk anasına tevdi edilmiş olsa bile babasının seçtiği veya seçeceği adı alır. Koca ölmüş ve karısı evlenmemiş olursa veyahut koca akıl hastalığı ve akıl zayıflığı sebebiyle vesayet altında bulunuyor ve evlilik de devam ediyorsa bu hak ve vazife karındır.

Kocanın vefatı ile karı evlenmiş veya koca evvelki fıkrada zikredilen sebeplerle vesayet altına alınmış ve evlilik de zeval bulmuş ise bu hak ve vazife çocuğun baba cihetinden olan kan hısmlarından en yakın erkeğe ve bunların en yaşlısına, yok ise vasiye aittir.

Madde 5 — Mümeyyiz olan reşit soy adını seçmekte serbesttir.

Aklın hastalığı ve akıl zayıflığı dolayısıyla vesayet altına alınmış olan reşidin adını babası, yok ise anası, bu da yok ise vasisi seçer.

Madde 6 — En büyük mülkiye memurunun vereceği müzekkere üzerine Cümhuriyet müddeiumumisi, 3 üncü maddedeki memnuiyete uygun olmayarak soy adı kullananların bu adı değiştirmelerini ve tarihte ün almış olanlara ilişik anlatan adların, hilâfını iddia ile, kullanılmamasını mahkemeden isteyebilir.

Kanunla taayyün eden unvanlar mahfuzdur.

Madde 7 — Bu kanunun neşri tarihinden itibaren iki yıl için-
de gerek soy adı olmayanlar ve gerekse soy adlarını değiştir-

mek isteyenler taşıyacakları adı Hükümetin tayin edeceği şekilde nüfus kütüklerine geçirilmek üzere bildirirler. Bu iş için verilecek her nevi evrak pul resminden muaftır.

Madde 8 — Soy adı seçme işlerinde çıkacak ihtilâfları hal-
letmek ve kendiliklerinden soy adı seçmeyenlerle anası babası belli olmayan çocuklara at takmak ve bir adın kanunun istediği şekilde uygun olup olmadığı hakkında karar vermek sa-
lahiyeti, ana kütüğün bulunduğu yerin en büyük mülkiye me-
muruna aittir.

Madde 9 — Valiler ve kaymakamlar soy adlarının nüfus kütüklerine ve doğum kâğıtlarına doldurulması işinde diğer Devlet dairelerinde münasip gördükleri memurları iş bitinceye kadar yardımcı olarak nüfus dairelerinde çalıştırmağa salâhiyetlidirler.

Madde 10 — Bu kanunun tayin ettiği müddet geçtikten sonra soy adlarını değiştirmek isteyenler Kanunu Medeninun bu bapındaki hükümlerine tâbi olurlar.

Madde 11 — Soy adlarını nüfus kütüğüne ve doğum kâğıtlarına yazma işinde ihmali görülen memurlar hakkında kaymakamlar bir haftalığa, valiler on beş günlüğe kadar maaş kesme cezası verebilirler. Bu kararlar kat'î olup ilk ödenecek maaştan kesilir.

Madde 12 — Kanunun tayin eylediği zaman içinde soy adını memurlara bildirmiyenlerden beş liradan on beş liraya kadar ve bu iş için Hükümetçe verilecek vazifede ihmali görülen muhtarlar ve ihtiyar heyetleri azasının her birinden ve belediyelerce memur edilenlerden on liradan elli liraya kadar hafif para cezası alınır. Bu cezalar mahalli idare heyetleri kararile verilir ve vali veya kaymakamların tasdiki ile kat'ileşir.

Madde 13 — Bu kanunun tatbik yollarını gösterir bir nizamname yapılacaktır.

Madde 14 — Bu kanun neşri tarihinden altı ay sonra mer'iyete girecektir.

Madde 15 — Bu kanunun hükümlerini yerine getirmeğe Dahiliye Vekili memurdur.

28/6/1934

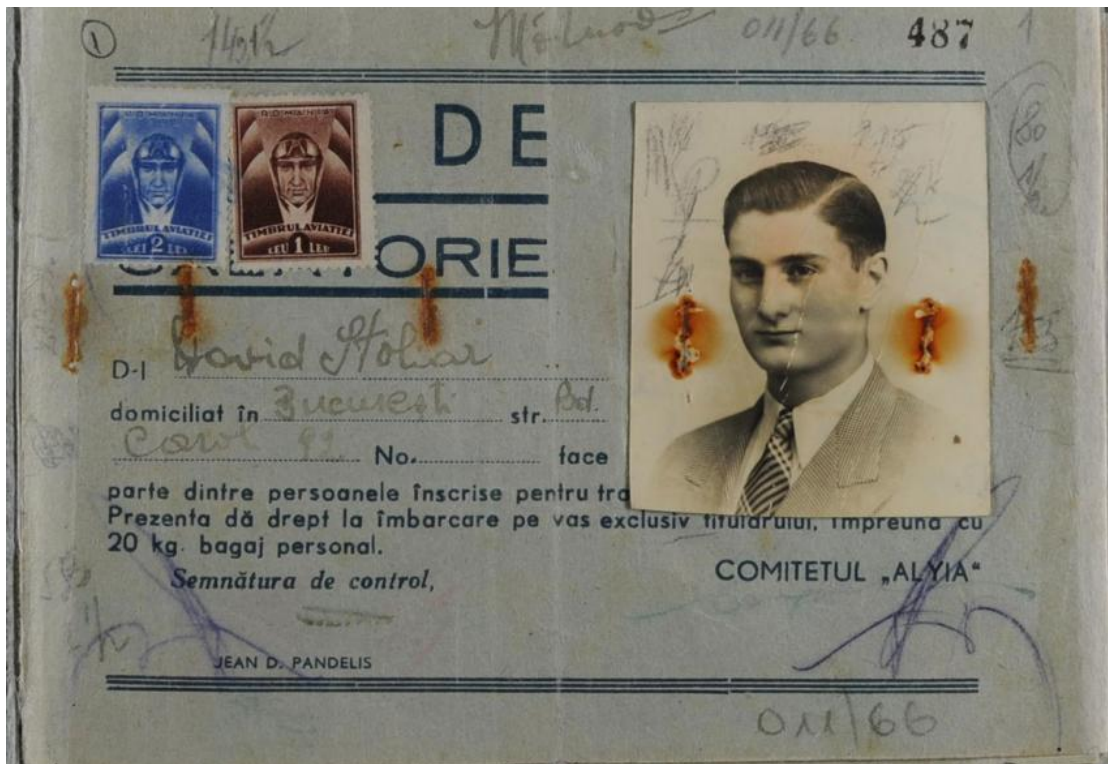
Εικόνα 1: Εφημερίδα της τουρκικής κυβέρνησης που καθόριζε τον τρόπο απόκτησης του επιθέτου.

(πηγή: <https://www.newsbreak.gr/stories/344379/21-ioynioy-1934-i-mera-poy-oi-toyrkoi-apektisan-eponymo-ki-oi-ellines-echasan-to-diko-toys/>)

Εικόνα 2: Το πλοίο Στρούμα.

(πηγή: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/quot-struma-quot-illegal-immigration-ship>)

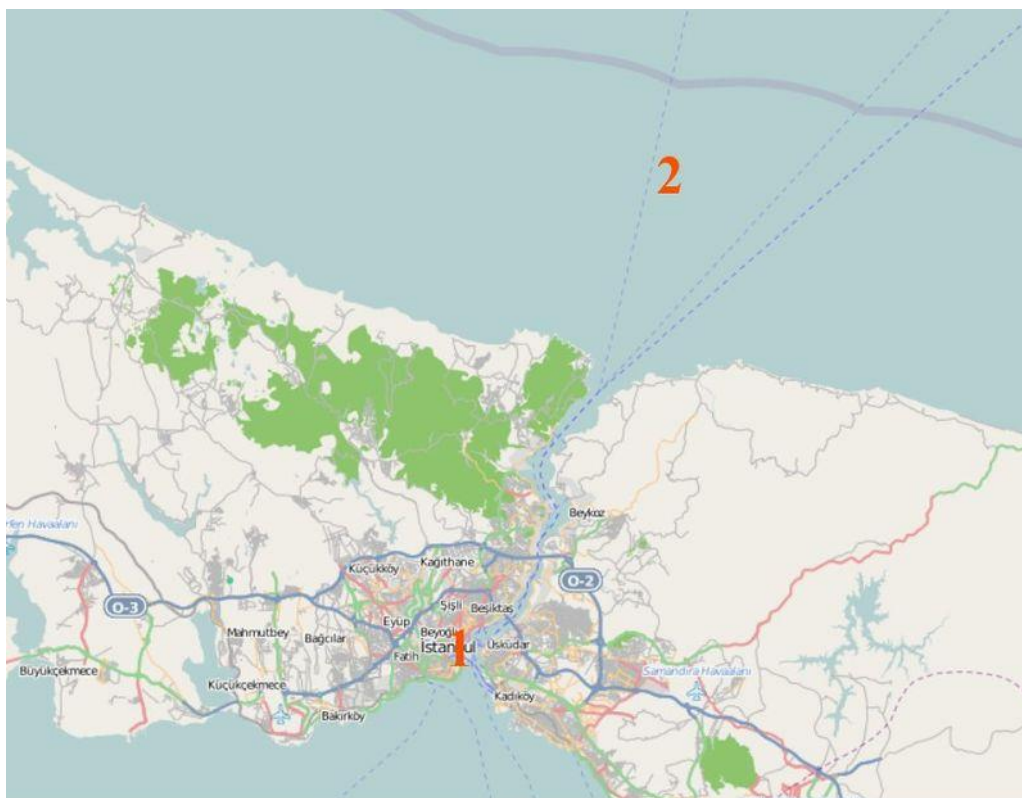

Εικόνα 3: Το εισιτήριο του επιζώντος David Stoliar.

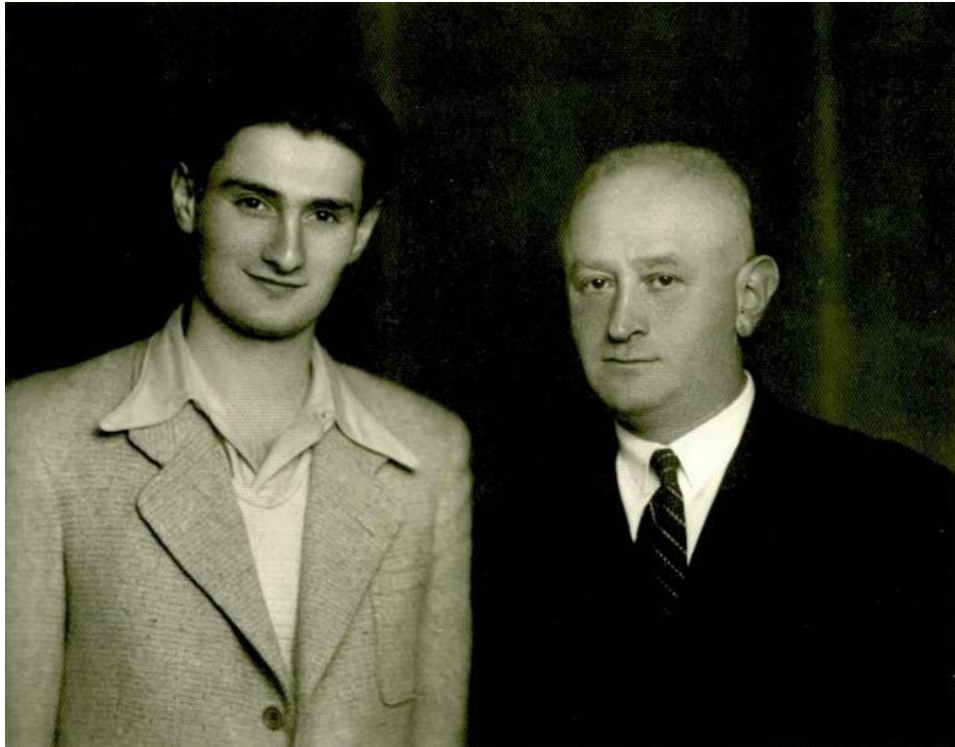
(Πηγή: <https://www.yadvashem.org/exhibitions/struma/david-stoliar.html>)

Εικόνα 4: Το ταξίδι του πλοίου Struma.
 (Πηγή: <https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/voyage-of-the-struma>)

Εικόνα 5: Το σημείο στο οποίο αγκυροβόλησε το Struma (1), και το σημείο όπου χτυπήθηκε από торπίλη και βυθίστηκε στη Μαύρη Θάλασσα (2)
 (Πηγή: [https://el.wikipedia.org/wiki/Στρούμα_\(πλοίο\)](https://el.wikipedia.org/wiki/Στρούμα_(πλοίο)))

Εικόνα 6: David Stoliar και Simon Brod
(πηγή: <http://www.zionistarchives.org.il/en/AttheCZA/Pages/Struma.aspx>)

Ghefner, Emanuel
 Ludovic, Eduard
 Ludovic, Emanuel
 Salamovitz, Medea
 Segall (child)
 Segall, M.
 Segall, (wife)
 Stoliar, David

STRUMA PASSENGERS

Name	Age	Name	Age	Name	Age
Abramovici, Ghizela	29	Abramovici, Jean	30	Abramovici, Josef	33
Abranovici, Moise	32	Adania, Silvian	25	Adler, Gustav	38
Adler, Israel	19	Adler, Oswald	45	Adler, Tilia	37
Agar, Simon Zeilig	33	Aizic, David	22	Alcalay, Sara	39
Alter, Bentin	37	Alter, Betty	20	Alter, Estera	11
Alter, Jacob	05	Alter, Toni	35	Ambrovici, Latei	21
Antonier, Jacques	31	Antonier, Rodica	20	Apfelberg, H Salomon	31
Apotheker, Aron	44	Apotheker, Duca	38	Apotheker, Julius	17
Appel, Avram Alex	21	Appel, Emanuel	19	Appel, Feiga	41
Appel, Israel	52	Appel, Zoltan	16	Aranovici, Natalia	20
Aronescu, Mina	25	Aronovici, Lulu	30	Aronsescu, Seigfried	31
Aurielian, Alexandru	31	Avner, Berthold	34	Avner, Mesalina	28
Avram, Saie	24	Bach, Juster Octav	24	Baculu, Ichil	33
Baculu, Miriam	01	Baculu, Sena Tivia	37	Banek, Jose'	20
Banek, Debora	50	Barber, Lita	21	Barber, Seigfried	37
Baron, Adolf Herbert	17	Baron, Gusta	41	Baron, Marcel	40
Baron, Richard	12	Bartfield, Martin	15	Baruch, Cecilia	31
Beer, Ionel	21	Beilich, Egon	17	Bercovici, Alfred	09
Bercovici, Cornel Adrian	02	Bercovici, Ignat	42	Bercovici, Ionia	33
Bercovici, Margareta	31	Bercu, Betty	26	Bercu, Josif	29
Berlandt, Eduard	57	Berlandt, Eliza	49	Berlandt, Lazar Luza	19
Berman, Fischi	29	Berry, Waldi	20	Binder, Josif	47
Binder, Marcu	14	Binderer, Leopold	23	Birnstein, M Samuel	22
Blanck, Osias	28	Blumenfeld, Leiba	27	Braun, Eugen	37

Copyright © Hasim Surel 2005

31

Εικόνα 7: Αλφαβητική λίστα επιβατών του πλοίου Struma με τις ηλικίες τους.
 (πηγή: WERE BRITAIN AND TURKEY RESPONSIBLE FOR THE STRUMA TRAGEDY? HASIM SUREL)

Braun, Judita	03	Braun, Maria	37	Brettschneider, Theo Benjamin	21
Breyer, Zoltan	39	Brill, Frieda	39	Brill, Marcel	39
Brill, Sonia	11	Bucspan, Grigore	54	Bucspanenta, Zlata	55
Butnaru, Elias	20	Butter, Alexandru	33	Butter, Bertina	27
Cahan, Ilie	22	Calihman, Avram	50	Calihman, Bela Liuba	45
Camerman, Solomon	23	Caneti, Virginia	35	Canetti, Isak	40
Canetti, Jose	07	Caufman, Saine	27	Chessel, Mordhai	27
Ciobataru, Alfred	34	Ciovanile, Jean Marcel	38	Clarfeld, Matte	41
Coganschi, Ana	17	Coganschi, Haia	45	Coganschi, Josif	57
Cohen, Bercu	12	Cohen, Simona	32	Cohn, Adolf	59
Cohn, David	21	Cohn, Giorgio	01	Cohn, Ionel	19
Cohn, J. Zalman	35	Cohn, Roza	59	Cohn, Toba	34
Coifman, Tauba Haia	54	Coifman, Strul	53	Cojocar, Carol	19
Cornblut, Mauriciu	27	Cornblut, Zela	20	Cottingaru, Debora	23
Cottingaru, Lupu	24	Cottingaru, Debora	23	Cottingaru, Lupu	26
Dain, Haim Abraham	55	Dain, Olga	13	Dain, Sura	50
David, Rifca Alia Amilia	61	David, Etti	28	David, Stoliar	20
Davidovitch, Sofia	22	Diamant, Ghizela	33	Diamant, Micu	37
Diamant, Simona	08	Dichter, A Ionel	41	Ditz, Eugene	27
Draht, S Paul	40	Dulitchi, Rachil	40	Eckstein, Roza	22
Edelstein, Clara	29	Edelstein, Jean	25	Edelstein, Leon	32
Eisig, Louis	20	Eisig, Mircea	18	Elcovici, Naftuli	24
Elias, Barat	27	Elias, Avram Bernard	10	Elias, Josef	37
Elias, Medea	34	Elias, Roji	13	Elias, Sofia	21
Epstein, Matias	37	Epstein, Sara Rebecca	26	Erbst, Matei	21
Farchi, Henry	22	Fegler, Max	31	Feigenbaum, Elias	29
Feigenbaum, Liza	23	Feigenbaum, Ruhla	53	Feingold, Otto Jacques	21
Feld, Margareta	28	Feld, Nicolae	36	Feldman, Ester	40
Feldman, Isac	18	Feldstein, Avram	02	Feldstein, David	34
Feldstein, Ghenrich	31	Feldstein, Gheorge	23	Feldstein, Ghizela Luiza	28
Feldstein, Nelli	23	Feldstein, Robert	28	Feldstein, Rozica	23
Feldstein, Sure	33	Fell, Solomon	22	Feller, Gustav	29
Fischer, Jacob	40	Fischer, Lenea	35	Fischer, Rozica	44
Fischer, Rudi	16	Fischer, Silvia	18	Fischer, Zoltan	09
Fischman, Nisen	22	Fleischer, Ana	33	Fleischer, David	44
Fleischer, Maletta	36	Fleisher, Robert	08	Flinker, Claus Lola	15
Flinker, Jeanette	51	Flinker, Richard	17	Frangheim, Aron	17
Frenck, David	19	Frenck, Israel	25	Frenck, Tiwia	24
Friedman, Desideriu	42	Friedman, Ileana	19	Friedman, Nicolae	13
Friedman, Sofia	38	Fruchter, Isac	18	Fruchter, Jehuda	16

Copyright © Hasim Surel 2005

32

Εικόνα 7: Αλφαβητική λίστα επιβατών του πλοίου Struma με τις ηλικίες τους. (πηγή: WERE BRITAIN AND TURKEY RESPONSIBLE FOR THE STRUMA TRAGEDY? HASIM SUREL)

Fruchtman, Henriette	26	Fruchtman, Solomon	27	Fuchs, Mauricio	29
Galatan, Moisc	47	Galatan, Rosina	45	Galia, Jean Haralambie	22
Gartenberg, Arnold	33	Gartenberg, Felix	31	Gartenberg, Rifca	28
Gethel, Moritz	45	Ghefner, Emanuel	27	Ghelber, Heinrich	44
Ghelber, Leia Hude	39	Ghelberg, M Paul	18	Ghelman, Alexandru	28
Ghelman, Fania	21	Ghelman, Feiga Ganea	26	Ghelman, Moise	29
Ghenzer, Ernestine	39	Ghenzer, Magdalena	07	Ghetel, Basia Frieda	32
Ghettler, Josef	50	Ghettler, Lya	45	Ghettler, J Macas	19
Ghinsberg, Adrian	07	Ghinsberg, Evelina	32	Ghinsberg, Marcu	32
Girsch, Adalbert	38	Glaubse, J Emanuel	23	Glicman, Abram	48
Glicman, Eughenia	34	Glicman, Jacov	07	Glicman, Liza	70
Glicman, Rita	10	Gluckman, Alfred	30	Gluckman, Sophie	24
Goldenberg, Jassy	26	Goldenberg, Osias	24	Goldman, Alex	40
Goldman, Hans	04	Goldman, Rachela	07	Goldman, Turia	32
Goldstein, Ana	26	Goldstein, Armand	25	Goldstein, Eliazar	31
Goldstein, Moise Haim	19	Goldstein, Marcu	50	Goldstein, L Simon	40
Goldstein, Simon	41	Goldstein, Stefaina	29	Gornstein, Herman	30
Gottesman, Jacob	33	Gottlieb, Bronislawa	52	Gottlieb, Henry	54
Gottlieb, Paul Norbert	21	Gottlieb, Thea Ruth	19	Grammer, Josif	18
Granovschi, Ghers	30	Grief, Calman	24	Griefer, Marcel	22
Grinberg, Moritz	42	Grinberg, Stela	19	Grinberger, Adolf	19
Grobdrug, Alevai	22	Gross, Nora	26	Gross, Vistor Paul	16
Grossman, Marcel	20	Gruber, Isac	34	Gruehberg, Ferdinand	24
Gruenberg, Efraim	30	Gruenberg, Jean	21	Gruenberg, Wolfy	28
Gruenfeld, Laszlo	38	Grunberg, Gabriel	25	Grunberg, Irina	21
Grunberg, Otto	27	Grunsfeld, Eisig	30	Grupper, Filip	27
Grupper, Rachele	36	Guttermacher, Smil	21	Guttman, Adelina	25
Guttman, Alexander	27	Hafner, Lucy	20	Haim, Sabine	30
Haimovici, Carol	19	Haimovici, Vergil	30	Haltin, Ida	55
Haras, Sergiu	15	Hascolovici, Josif	26	Hascolovici, Rachela	30
Hascolovici, Sergiu	06	Hassan, Eduard	20	Hassan, Juditha	17
Hefter, Harry	21	Heimovici, Angelica	20	Heinis, Beris	21
Hellenbrandt, Louis	21	Heller, Bertha	36	Heller, Leon	46
Heller, Oswald	02	Heller, Pepi	54	Henic, Henic	22
Herovici, Theodor	21	Herscher, Malca	30	Herscher, Samuel	34
Herscovici, Sally	41	Herscovici, Edith	10	Herscovici, Harry	22
Herscovici, Marcel	44	Herscovici, Maximilian	39	Herscovici, Mosia	18
Herscu, Eva	35	Herscu, J Herscu	40	Herscu, Sofia	04
Hertzblut, Matilda	53	Hihelman, Haim	18	Hirsch, Gabriela	02
Hirsch, Roza	34	Holici, Alfred	35	Holici, Jeanette	28
Hornstein, Carol	30	Horowitz, Daniel	19	Husin, Sali	28
Ianchelevici, Ety	10	Ianchelevici, Nisen	48	Ianchelevivi, Frieda	37

Copyright © Hasim Surel 2015

Εικόνα 7: Αλφαβητική λίστα επιβατών του πλοίου Struma με τις ηλικίες τους. (πηγή: WERE BRITAIN AND TURKEY RESPONSIBLE FOR THE STRUMA TRAGEDY? HASIM SUREL)

Jancu, Sofia	40	Jonas, Clara	25	Jonas, Cohn	21
Ionina, Josif	28	Iram, Haim	27	Istacescu, Adela	57
Istacescu, Alfred	08	Itic, Aurel	24	Itic, Avram	21
Iticovici, Adela	24	Iticovici, Adela	61	Iticovici, Corneliu	18
Iticsohn, Albert	22	Izsak, I Emeric	24	Jacobovici Fainaru, Pincu	46
Jancovici, Moritz	30	Jancu, Itic	68	Jancu, Moise	30
Javovici, Bernard	19	Jonas, Iancu	34	Josubas, Itic	32
Juster, Harry	20	Juster, Mircea	22	Kaffrisen, Marcu	27
Kahane, Julius	35	Kanna, Gustav	20	Kannik, Dr. Ernest	30
Kart, Armand	19	Katz, Friedrike	39	Katz, Sigmund	45
Katz, Zeilig	20	Kelen, Nikolae	38	Kelman, Matilda	20
Kesselbrenner, Ghittel	55	Klein, Herman	25	Klein, Josef	38
Kleinburg, Mandel	27	Koenigsberg, Berta	20	Koenigsberg, Fritz	18
Koenigsberg, Luisa	43	Koenigsberg, Osias	48	Korn, Malvina	20
Kothringer, Ilse	20	Kraus, Clara	30	Kraus, Marcel	37
Landau, Emil	31	Landau, Ruhla	30	Landau, Hortansa Silvia	33
Landman, Harry	33	Landman, Jose	10	Landman, Liza	36
Landman, Willy	39	Langenmass, Dwora	49	Langenmass, Ruth	17
Latarovici, Milu	18	Lauer, Adolf	33	Lazarescu, David	28
Lazarescu, Heinrich	30	Lazarescu, Hentia	21	Lazarescu, Paulina	29
Lazarovici, Renee	20	Lazarovicz, Severim	54	Lecker Leon Leib	34
Leibovici, Levinda Corneliu	40	Leibovici, Haia	38	Leibovici, Leib Itic	49
Leibovici, G Louis	27	Leibovici, Marcu	25	Leibovici, Simon	22
Leobovici, Basa	30	Leobovici, Salomon	37	Leon, Marcu	21
Leongiu, Eduard	08	Leongiu, Maguerita	10	Leongiu, Rica	31
Lewy, Haim	23	Liebovici, Heinrich	20	Liebovici, Jacob	27
Liebovici, Lizica Leoniu	44	Liebovici, Silviu Leoniu	51	Limbarski, Dora	54
Linbarski, David	57	Livovschi, Basia	60	Livovschi, Smil Wolf	69
Livowski, Sara	29	Lobel, Horia	30	Longiu, Armand	36
Lorin, Silviu	27	Lowenstein, Carol	18	Lucian, Mayer	32
Lucian, Julian Meyer	08	Lucian, Chena Meyer	31	Ludovic, Eduard	39
Ludovic, Emanuel	36	Lupovici, Blima	26	Lupovici, Smil	27
Lupu, Bertina	22	Lupu, Itrul	29	Madger, Edmond	50
Magazanik, Ofsci	67	Maier, M Avram	30	Maier, M Fani	24
Maler, Ladislau	22	Mandel, Jacob	16	Manole, Lazar	22
Marcovici, Henry	20	Marcovici, Moise	26	Marcu, Luzetta	24
Marcu, Sabrina	22	Marcus, Ana	32	Marcus, Aneta	41
Marcus, Avram	28	Marcus, Cilja	21	Marcus, Ivette	07
Marcus, Leon	29	Marcus, H Lupu	42	Marcus, Malvina	21
Marcus, Marga	13	Marcus, Mendel	69	Marcus, Roza	52

Εικόνα 7: Αλφαβητική λίστα επιβατών του πλοίου Struma με τις ηλικίες τους. (πηγή: WERE BRITAIN AND TURKEY RESPONSIBLE FOR THE STRUMA TRAGEDY? HASIM SUREL)

Margimilius, Margerita	18	Margulius, Aurel	23	Margulius, Efraim	35
Margulius, Evel	25	Margulius, Harry	20	Matters, Lazar	29
Maximilian, Apogi	20	Mayer, Artur	32	Mayer, Silvia	20
Mayersohn, Hana	40	Mayersohn, Henry	43	Mayerson, Ana	36
Meerlaub, Moritz	37	Mendelovici, Clara	45	Mendelsohn, Eduard	29
Mihailovici, Dorel	17	Mihalovici, Alrenscu	45	Mihalovici, Frima	40
Mindirigiu, Machum Naftali	41	Mindirigiu, Avica Nachum	35	Mitrani, Jonel	24
Moise, J Ciprut	29	Moisescu, Frusina	38	Moisescu, Joseif	44
Moisescu, Mircea	10	Moisescu, Nelu	13	Monblatt, Samuel	19
Muller, Mintea	29	Munteanu, Victor	26	Nachim, Clara	27
Nachim, Josub	38	Nachim, B Nuna	02	Nachman, Estera	35
Nachman, Lupu	39	Nachman, Mauriciu	21	Nacht, Oscar	34
Nadler, Albert	30	Nadler, Josef	26	Nadler, N Marcel	33
Nadler, Roza	19	Nagi, Mauriciu	16	Nathansohn, Sami	29
Nauman, Solomon	28	Nestoitu, Sara	54	Neuberger, Ghiter	34
Neuberger, Louis	46	Neuberger, Valentina	08	Nulman, Genric	18
Nulman, Isac	42	Nulman, Sara	37	Nurenberg, Mathilda	18
Nussbaum, Andornic	19	Nussbaum, Berta	53	Ormeanu, Otto	46
Ostfeld, Osac	25	Paucker, Jean Leonard	27	Paucker, Rebecca	29
Peisi, Josef	28	Pencovici, Leon	16	Peretz, Anutza	31
Peretz, Avram	34	Perlmutter, Sara	17	Pescaru, Iancu	21
Pescaru, Salomon	41	Pescaru, Sura	39	Picker, Fany	27
Picker, Friedrich	51	Picker, Herbert Julius	28	Picker, Marcel	31
Picker, Miriam Sylvia	17	Picker, Roza	45	Pincu, Herscu	40
Pincu, Josifenia	39	Pincu, Liviu	09	Pitaru, Ghizela	39
Placu, Jacob	32	Plaiu, Denis	06	Plaiu, Nihana	31
Platzman, Adrian	14	Platzman, Moritz	43	Platzman, Sophie	39
Pomerantz, J Carol	28	Poplinger, Alfred	18	Rabinovici, Arnold	28
Rabinovici, Ida	21	Rada, Ichil	43	Radulescu, Misu	20
Radzwiller, Avram	35	Radzwiller, Nina	27	Rechtman, Jacob	38
Rechtman, Marie	08	Rechtman, Perla	39	Reichman, Clara	31
Reichman, Herta	67	Reichman, Moritz	32	Reichman, Silvia	28
Reinstein, Alfred	22	Rintzler, Aron	46	Rintzler, Fani	38
Risman, Franciso	20	Ritter, David	35	Roitman, Sonia	18
Roscu, Hugues	28	Roscu, Israel	25	Rosenberg, Elisabeta	50
Rosenberg, Maria	12	Rosenberg, Palus	21	Rosenberg, Simeon	54
Rosenfeld, Marcel	15	Rosenthal, Noel	32	Rosenzweig, Aurica	15
Rosenzweig, Betty	39	Rosenzweig, Elly	15	Rosenzweig, Harry	17
Rosenzweig, Pincu	47	Rosenzweig, Salomon	23	Rosenzwitt, Solomon	31
Rosner, Bernard	52	Rosner, Ety	51	Rotman, Iancu	21
Rottenberg, Saul	21	Rotter, Bela	19	Rotter, Bruno	20
Rubinstein, Fany	33	Rubsel, Mihail	29	Sachter, Leon	26
Safan, Samuel	10	Safan, E	10	Safan, E	10

Εικόνα 7: Αλφαβητική λίστα επιβατών του πλοίου Struma με τις ηλικίες τους.
(πηγή: WERE BRITAIN AND TURKEY RESPONSIBLE FOR THE STRUMA TRAGEDY? HASIM SUREL)

Salamovitz, Medea	22	Salamovitz, Saimon	24	Salik, Ghason	41
Sapiro, Max	50	Sapiro, B Meet	21	Schachter, Blima	42
Schachter, Burah	44	Schachter, Eugen	07	Schachter, Josef	16
Schachter, Max	20	Schachter, Hersan Calman Hahamu	40	Schacter, Charlotte	35
Scharf, Clara	19	Scharf, Nessi Ita	56	Scharf, Smil	57
Schatcher, Francisca	20	Schattner, Beno	30	Schattner, Abraham Leo	53
Schechter, Cudris	11	Schechter, Ruca Paul	46	Schechter, Ruchla	40
Schemnitz, Ernest	28	Schemnitz, Mina	26	Schiff, Alexandru	25
Schiff, Ewa	23	Schmatnik, Leo	39	Schmatnik, Trili	40
Schmetterling, Ernest Emanuel	19	Schmetterling, Frieda	49	Schmetterling, Marcu	62
Schmetterling, Victor	22	Schnapp, Heinz Erich	22	Schonberger, A Ladislau	21
Schonberger, Pavel	26	Schonfeld, Hugo	18	Schor, Gertha Marga	24
Schor, Sigfried	42	Schorr, Julietta	21	Schwartz, Clara	33
Schwart, Valentin	07	Schwartz, Marcu Alter	27	Schwartz, Avram	30
Schwartz, Frieda	27	Schwartz, Haia	36	Schwartz, Henriette	29
Schwartz, Josub	43	Schwartz, M. Lupu	20	Schwartz, Miryam	01
Schwartz, Rebecca	28	Schwartz, Solomon	37	Schwartz, Sorin	.5
Schwartz, Tamara	04	Schweifel, Ana Sura	28	Schweifel, Manade	31
Schweifel, Mircea Serban	03	Segal, Filip	20	Segal, Ghizela	20
Segal, Jeanette	29	Segal, Jules	29	Segal, Lina	53
Segal, Robert	25	Segal, Saul	33	Segalescu, Henriette	22
Segall, Clotilda	29	Segall, Haim	30	Segall, Hermina	29
Segall, Silene	30	Senator, Friedrich	22	Siegelman, Andrei	06
Siegelman, Rachela	31	Siegelman, E Solomon	36	Sigmund, A Josef	21
Silberbusch, Gerhard	33	Silberman, Burah	37	Silberman, Eleonora	28
Silberman, Frieda	29	Silberman, Issac	18	Silberman, Rubin	32
Silberman, Silvia	24	Silberstien, Gherson	36	Silvian, D Emil	28
Silvian, Maxim	28	Simon, Carolina	30	Simon, Josef	30
Simon, Lucian	19	Simon, Moise	26	Simon, Pesia	32
Simon, B. Simon	42	Sin, Smaia Smil	34	Sloimovici, Emanoil	19
Sloimovici, Peisich Jacob	30	Sloimovici, Roza	16	Sloimovici, Saul	15
Slomovici, Maria	29	Smil, Israel	28	Smil, Rifka	29
Smilovici, Ana	20	Smilovici, Ana	20	Smilovici, Beno	25
Smilovici, Beno	26	Smilovici, Ida	39	Smilovici, Leonard	44
Smilovici, Nora	17	Solomon, David Lazar	23	Solomon, Dorel	20
Solomon, Virgil	17	Sonenreich, Avram	33	Sonenreich, Rachela	30
Sonenreich, Sami	03	Spahariu, Dvora	18	Speise, L Bernard	20
Spiegel, Avram	41	Spiegel, Claude	05	Spiegel, Ety Enta	36

Copyright © Hasim Sural 2005

Εικόνα 7: Αλφαβητική λίστα επιβατών του πλοίου Struma με τις ηλικίες τους. (πηγή: WERE BRITAIN AND TURKEY RESPONSIBLE FOR THE STRUMA TRAGEDY? HASIM SUREL)

Spiegel, Mauriciu	07	Spiegel, Solien	11	Spieler, Basil Julian	16
Spieler, Rudolfina	49	Spieler, Samuel Josif	52	Spivak, Avram	32
Stahl, Desideru	19	Stahl, Jacques	32	Starosta, Ester	44
Starosta, Luzer	60	Stein, Moise	35	Steinbach, Leo Henry	26
Steinbach, Reica	26	Sternberg, Menelas	17	Stier, Anisoara	8
Stier, Etty	21	Stier, Samuel	31	Stoffer, Saul	31
Storfer, Norbert	22	Strauss, Elisabeta	32	Suchard, Soive	22
Suchard, William	30	Sulimovici, Rebecca	32	Sulimovici, Samy	33
Sulitzeanu, S. Moritz	25	Sulmovici, Josif	19	Suzei, Moritz	18
Talisman, David	17	Talmanovici, Saul	28	Tamber, Ana	33
Tannenbaum, Leo	28	Tecuceanu, Isac	22	Teratin, Isac	25
Terckel, Lazar	26	Terckel, Sonia	24	Tetelzweig, Ana	26
Tetelzweig, Isac	30	Tzimand, Jacques	24	Ungar, Albert	20
Veisberg, Hedwig	33	Veisberg, Rudolf	39	Vogel, Carol	43
Wachtel, JoJo	21	Wagner, Reghina	39	Wagner, Walter	21
Wagner, Wilhelm	49	Walter, Mauriciu	33	Walter, Mignon	05
Walter, Israel Strauss	31	Wasserman, Tobi	22	Wechsler, Elias	30
Wechsler, Etty	21	Weinberg, Clara	22	Weinberg, Natan	29
Weinberg, Rubin	30	Weingarten, Avramide	22	Weingarten, Benjamin	18
Weingarten, Meyer	52	Weingarten, Tifra	51	Weinstein, Josif	23
Weinstein, Moritz	25	Weinstein, Simon	25	Weintraub, Julius	38
Weintraub, Leo	19	Weiss, Avram	29	Weiss, Maria	26
Weiss, Paul	03	Weissler, Marcu	26	Weitman, Avram	23
Wittenberg, Simon	28	Wolfshaut, Hans	28	Zaharia, Marcu	34
Zaitz, Bendit	44	Zaitz, Rebeca	17	Zeitz, Sara	45
Zeller, Mayer Carol	38	Zeller, Mayer Gusta	36	Zilberman, Penchas	24
Zissman, Sura	58	Zissu, Avram	30	Zolkiver, Louis	21

Source: JewishGen. "Struma Passengers". 5 December 2004.
<http://www.jewishgen.org/romsig/New/StrumahList.html>>

Εικόνα 7: Αλφαβητική λίστα επιβατών του πλοίου Struma με τις ηλικίες τους.
(πηγή: WERE BRITAIN AND TURKEY RESPONSIBLE FOR THE STRUMA TRAGEDY? HASIM SUREL)

Varlık vergisi kanunu dün kabul edildi

Tüccar, büyük çiftçilerle akar
sahiplerinden alınacak olan ver-
ginin esaslarını neşrediyoruz

Ankara 11 (Telefonla) — Mec-
lisin bugünkü toplantısında, Başve-
kil Şükrü Saracoğlu nutkunu alkışlar
arasında bitirip kürsüden ayrıldıktan
sonra, ilk sözü Müstakil grup re-
isi B. Ali Râna Tarhan alması, ye-
nihiyecek güçlük olmadığını, sabit
gelirli vatandaşlar hakkında hükü-
metçe alınan kararların şükranla
karşılandığını söyledikten sonra de-
miştir ki:

«Yalnız bu yardımla meselenin
halledileceği kanaatinde değiliz. En
çok ısrap çekileri tamamile tes-
bit etmek mümkün olsa dahi, dağı-
lacak maddeler ellerine geçinceye
kadar hayatı ihtiyaçları için, kndi-
lerini piyasanın ezici tesiri dışında
tutmağa imkân yoktur. İstihlâki istih-
sal ile ayarlanmadıkça ve bununla
birlikte fiat mürakabesi yapılmadıkça
günün meselesi halledilemeye-
cektir.»

Maliye Vekili B. Fâat Ağralı, Baş-
vekilin bahsettiği Varlık vergisi ka-
nunu lâyihasına temas etmiş; gerek
bu, gerek memurlara parasız kumaş
ve kundura, tâsihane ve fabrikalar-
dan alınacak muamele vergisinin
aynen alınması hakkındaki kanun
lâyhalarının muvakkat bir encümen-
de görüşülmesini teklif etmiştir. Ay-
rılan muvakkat encümenin çalışması
için, celseye, öğleden sonra toplan-
mak üzere nihayet verilmiştir.

Öğleden sonra Meclis toplanmış.

zılı komisyonlarca tesbit edilmiş-
dir.)

c) Uhdelerinde bulunan binalarının
ve hisseli ise hissedarların hisselerine
düşen bir yıllık gayrimatî iratı yekû-
nu 2500 liradan ve aralarının vergi-
de mukayyet kıymetleri 5000 liradan
yukarı bulunan ve bu miktarlar ay-
rıldıktan sonra mütebaki irat ve kıy-
metlerle bu vergiyi verebileceği ko-
misyonlarca kararlaştırılmışlar.

d) 1939 senesindenberi 2395 veya
2728 sayılı kanunlar muhtibince vergi-
ye tâbi bir iş ve teşebbüse uğraştığı
halde bu kanunun neğri tarihinde iş-
vâ terk, devir veya tasfiye etmiş bu-
lunanlar.

e) Meslekleri tacir, komisyoncu, tel-
lâli veya simsar olmadığı halde 1939
senesindenberi velev bir defaya mün-
hasır olsa, bile ticari muamelelere
tavassut ederek komisyon veya tava-
ssut mukabil olarak her ne nam ile
olursa olsun para veya ayrıyat almış
olanlar.

3 — İkinci maddede yazılı mükelle-
fiyet zümrelerinden iki veya daha
ziyadesine dahil olanlar bu zümrele-
rin her birinden ayrı ayrı mükellef
tutulurlar. Umumi, mülhak ve hususî
bütçelerle belediye bütçelerinden ve
3659 numaralı kanuna tâbi müesses-
lerden tahsisat, masâf ve ücret alan-
larla kadroya müsteniden zevniye
ile iltihâm edilmiş yalnız bu ma-
sâf, tahsisat, ücret ve zevniyelerinden
dolayı ikinci maddenin (a) fıkrasın-
daki mükellefiyete tâbi değildir.

(Devamı sahife 2, sütun 1 de)

Εικόνα 8. άρθρο για τον φόρο «varlık vergisi»

(πηγή: <https://tourkikanea.gr/ellinotourkikes-sheseis/varlik-2/>)

Population group	Amount of taxes to be paid
Christian Armenians	232%
Jews	179%
Christian Greeks	156%
Muslims	4.94%

Εικόνα 9: Το ποσοστό του φόρου «Varlık Vergisi» που έπρεπε να πληρωθεί.

(πηγή: https://en.wikipedia.org/wiki/Varlık_Vergisi)

5. Teminat

Madde 14 — Varlık vergisiyle mükellef tutulanların ikametgâhlarında, gerek kendilerine ve gerek karı veya kocalarına veya kendileriyle birlikte oturan usul ve furuğiyle kardeşlerine ait dükkân, mağaza, depo, anbar, fabrika ve imalâthanelerde veya bunlara benzer yerlerde bulunan bütün menkul mallarla tapuda veya vergide bunlardan herhangi biri namına kayıtlı olan gayrimenkul mallar bu kanun mucibince alınacak vergi ve zamların kanuni teminatı hükmünde olup bu malların satılmasında da Tahsili Emlal Kanunu hükümleri tatbik olunur. Verginin teminatını teşkil eden bu mallardan mükellefin kendisine veya karı ve kocasına ait olanlar hariç olmak üzere diğer mallar üzerine komisyonlarca verginin takdir ve tesbiti tarihinden itibaren bir sene zarfında ayrıca haciz konmadığı takdirde bu mallar üzerindeki teminat hükmü sona erer.

Mükelleflerin zilyedliği altında veya yukarda yazılı mahallerde bulunan menkul mallara mütaallik satış, temlik ve rehin iddiaları muteber sayılmaz ve bu nevi mallar hakkında dermeyan olunacak istihkak iddiaları dinlenemez.

Bu kanunun neşrinden mukaddem başlamış olan ve bir ilâma veya bu hüküm ve kuvvette noterlikçe tanzim edilmiş mukaddem tarihli resmî bir senede müstenit olmıyarak yapılmış bulunan takip neticesinde icra dairelerince konulmuş olan ihtivati ve icrai hacizler bu teminat hükmüne hâlel vermez. Bu hacizler ancak vergi alacağının tahsilinden sonra bir bakıye kaldığı takdirde bu kısım hakkında infaz olunur.

Gayrimenkullerin satışında bunların varlık vergisi mükellefiyeti ile ilişkisi olmadığı alâkalı varidat dairesince tasdik edilmédikçe tapu daireleri tescil yapamaz. Yapılan tesciller hükümsüz sayılır.

Εικόνα 10: Άρθρο 14 του νόμου «Varlık Vergisi»
(πηγή: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/5255.pdf>)

Table 3.1. First group of deportees

No.	Branch	Name	Ethnic Group	Assessed Tax TL	Tax Paid TL
1	Mercan	Hamparsun Erkman	Armenian	400,000	5,000
2	Mercan	Setrak Vartaryan	Armenian	400,000	10,000
3	Mercan	Yedvart Findikliyan	Armenian	400,000	40,000
4	Marcan	Bohor Benbasat	Jew	400,000	47,000
5	Marcan	Moiz Benbasat	Jew		
6	Marcan	Yasef Bozanto	Jew		
7	Marcan	Arsak Çuhaciyen	Armenian	400,000	800
8	Marcan	Nasim Saban	Jew	300,000	10,710
9	Marcan	Leon Saban	Jew		
10	Marcan	Samuel Varon	Jew	280,000	4,000
11	Marcan	Yermiye Varon	Jew		
12	Marcan	Gavriil Gavriiloğlu	Greek	240,000	8,100
13	Mercan	Avraam Gavriiloğlu	Greek		
14	Mercan	Y. Gavriiloğlu	Greek		
15	Mercan	Yeorgios Beyko	Greek	200,000	100
16	Mercan	Roben Alolof	Jew	200,000	17,350
17	Mercan	Mihael Çuhaciyen	Armenian	200,000	
18	Mercan	Victor Benerdeto	Jew	200,000	6,500
19	Kalekapı	Garp Franko	Jew	375,000	1,000
20	Kalekapı	Mihran Yarman	Armenian	200,000	2,970
21	Kalekapı	Gabris Baykur	Armenian		
22	Eyüb	Artin Cerkezyan	Armenian	240,000	
23	Eyüb	Anastas Paskalidis	Greek	450,000	
24	Eyüb	Artin Topaloğlu	Armenian	210,000	600
25	Eyüb	Kostis Papazoğlu	Greek	250,000	
26	Eyüb	Alexis Stavridis	Greek	63,000	
27	Eyüb	Yorgos Mouratoğlu	Greek	600,000	14,000
28	Eminönü	Yorgos Minas Canbazoglu	Greek	300,000	3,000
29	Eminönü	Minas Kesimidis	Greek		
30	Yenicami	Philip Levi	Jew	225,000	698
31	Yenicami	Mordohay Kastelyano	Jew	360,000	1,000
32	Yenicami	Izaksiyan	Armenian	500,000	25,000
33	Galata	Nesim Kazez	Jew	210,000	1,500
34	Galata	Zumbul Kazez	Jew		
35	Galata	Canik Varter	Jew	300,000	1,000
36	Galata	Leon Faraci	Jew	300,000	34,400
37	Fatih	Yakonos Papazoglu	Greek	210,000	2,430
38	Fatih	Kiryakos Teberrukoglu	Greek	200,000	1,500
39	Samatya	Moriz Taranto	Jew	320,000	
40	Samatya	Alfred Taranto	Jew	320,000	
41	Samatya	Leon Turaslan	Jew	160,000	
42	Hocapaşa	Nahme Pesah	Jew	200,000	20,400
43	Hocapaşa	Sekip Adut	Jew	375,000	4,000
44	Tophane	Nikolaos Karamanoğlu	Greek	400,000	2,000
45	Tophane	Kostantin Kurcuoğlu	Greek	200,000	200

vehicle for discrimination against the minorities. In fact, Muslims were levied very lightly; only a few Muslim Turks and those where there was a specific objective in mind were assessed heavily. It was against these individuals that the forced

Εικόνα 11: Η πρώτη ομάδα όσων αναχώρησαν για τα τάγματα εργασίας.
(πηγή: The Tragedy of the Turkish Capital Tax)

The image shows a page from a historical document, likely a land registry or cadastral record. The page is filled with dense text in Greek, organized into several columns and sections. Each section appears to contain entries for different plots of land, with details such as area, location, and ownership. The text is arranged in a structured, repetitive format, typical of official records. The page is divided into sections by small horizontal lines and asterisks. The text is written in a clear, legible font, and the overall layout is organized and systematic.

Εικόνα 12: Δημοπρασία σπιτιού Ξεκίρ Αδου
 (πηγή: <https://www.herumutortakarar.com/wp-content/uploads/2021/05/1943-12-30-4-scaled.jpg>)

“Apartmanda satış saat 10.30’da başlamıştı... Apartman dardı. Odalar küçüktü. Koridordan gelip geçmek güçtü. Nohut oda bakla sofa içinde en azından 100-150 kişi toplanmıştı. Hiç kimse önündeki kadının veya adamın arkasından ilerisini göremiyor, tellahın sesi gayya kuyusundan çıkar gibi derinden ve görünmez bir yerden geliyordu. Çamurlu ayakkaplarla kuş tüyü koltukların, kanepelerin, maroken sandalyelerin, lâke masaların üzerine çıkıp birbirlerinin omuzlarından aşarak satılan eşyayı görmeye çalışanların hepsi de kelepir mal alma sevdasına düşmüş insanlardı ... Satılığa çıkarılan mallar arasında topyekûn bir yemek odası, bir yatak odası, iki oturma salonu, bir kütüphane ve istirahat odası ve bu odalardaki eşyanın kâffesi vardı. Aile albümleri elden ele dolaşıyor, resimler inceden inceye gözden geçiriliyor, kıymetli ve stil eşya ayrı ayrı tetkik olunuyor, antikalar, biblolar, yağlı boya tablolar hayran hayran seyrediliyordu.”

Εικόνα 13: Δημοσίευση πώλησης της οικίας του δικηγόρου Şekip Adut στην Εφημερίδα Tan στις 05 Φεβρουαρίου 1943
(πηγή: <https://www.avlaremoz.com/2020/12/26/taksim-palas-apartmani/>)

Εικόνα 14: Ο Εβραίος Leon Bahar στο Αşkale.
(πηγή: <https://www.agos.com.tr/tr/yazi/23291/sair-edip-durust-tuccar-leon-bahar-in-varlik-vergisi-mektuplari>)

Reichsgesetzblatt

Teil I

1933

Ausgegeben zu Berlin, den 7. April 1933

Nr. 34

Inhalt: Gesetz zur Wiederherstellung des Berufsbeamtentums. Vom 7. April 1933. S. 175

Gesetz zur Wiederherstellung des Berufsbeamtentums. Vom 7. April 1933.

Die Reichsregierung hat das folgende Gesetz beschlossen, das hiermit verkündet wird:

§ 1

(1) Zur Wiederherstellung eines nationalen Berufsbeamtentums und zur Vereinfachung der Verwaltung können Beamte nach Maßgabe der folgenden Bestimmungen aus dem Amt entlassen werden, auch wenn die nach dem geltenden Recht hierfür erforderlichen Voraussetzungen nicht vorliegen.

(2) Als Beamte im Sinne dieses Gesetzes gelten unmittelbare und mittelbare Beamte des Reichs, unmittelbare und mittelbare Beamte der Länder und Beamte der Gemeinden und Gemeindeverbände, Beamte von Körperschaften des öffentlichen Rechts sowie diesen gleichgestellten Einrichtungen und Unternehmungen (Dritte Verordnung des Reichspräsidenten zur Sicherung der Wirtschaft und Finanzen vom 6. Oktober 1931 — Reichsgesetzbl. I S. 537 —, Dritter Teil Kapitel V Abschnitt I § 15 Abs. 1). Die Vorschriften finden auch Anwendung auf Bedienstete der Träger der Sozialversicherung, welche die Rechte und Pflichten der Beamten haben.

(3) Beamte im Sinne dieses Gesetzes sind auch Beamte im einstweiligen Ruhestand.

(4) Die Reichsbahn und die Deutsche Reichsbahn-Gesellschaft werden ermächtigt, entsprechende Anordnungen zu treffen.

§ 2

(1) Beamte, die seit dem 9. November 1918 in das Beamtenverhältnis eingetreten sind, ohne die für ihre Laufbahn vorgeschriebene oder übliche Vorbildung oder sonstige Eignung zu besitzen, sind aus dem Dienste zu entlassen. Auf die Dauer von drei Monaten nach der Entlassung werden ihnen ihre bisherigen Bezüge belassen.

(2) Ein Anspruch auf Wartegeld, Ruhegeld oder Hinterbliebenenversorgung und auf Weiterführung der Amtsbezeichnung, des Titels, der Dienstkleidung und der Dienstabzeichen steht ihnen nicht zu.

(3) Im Falle der Bedürftigkeit kann ihnen, besonders wenn sie für mittellose Angehörige sorgen, eine jederzeit widerrufliche Rente bis zu einem Drittel

(Vierzehnter Tag nach Ablauf des Ausgabestags: 21. April 1933)
Reichsgesetzbl. 1933 I

des jeweiligen Grundgehalts der von ihnen zuletzt besetzten Stelle bewilligt werden; eine Nachversicherung nach Maßgabe der reichsgesetzlichen Sozialversicherung findet nicht statt.

(4) Die Vorschriften der Abs. 2 und 3 finden auf Personen der im Abs. 1 bezeichneten Art, die bereits vor dem Inkrafttreten dieses Gesetzes in den Ruhestand getreten sind, entsprechende Anwendung.

§ 3

(1) Beamte, die nicht arischer Abstammung sind, sind in den Ruhestand (§§ 8 ff.) zu versetzen; soweit es sich um Ehrenbeamte handelt, sind sie aus dem Amtsverhältnis zu entlassen.

(2) Abs. 1 gilt nicht für Beamte, die bereits seit dem 1. August 1914 Beamte gewesen sind oder die im Weltkrieg an der Front für das Deutsche Reich oder für seine Verbündeten gekämpft haben oder deren Väter oder Söhne im Weltkrieg gefallen sind. Weitere Ausnahmen können der Reichsminister des Innern im Einvernehmen mit dem zuständigen Justizminister oder die obersten Landesbehörden für Beamte im Ausland zulassen.

§ 4

Beamte, die nach ihrer bisherigen politischen Betätigung nicht die Gewähr dafür bieten, daß sie jederzeit rüchhaltlos für den nationalen Staat eintreten, können aus dem Dienst entlassen werden. Auf die Dauer von drei Monaten nach der Entlassung werden ihnen ihre bisherigen Bezüge belassen. Von dieser Zeit an erhalten sie drei Viertel des Ruhegeldes (§ 8) und entsprechende Hinterbliebenenversorgung.

§ 5

(1) Jeder Beamte muß sich die Versetzung in ein anderes Amt derselben oder einer gleichwertigen Laufbahn, auch in ein solches von geringerem Rang und planmäßigem Diensteinkommen — unter Vergütung der vorschriftsmäßigen Umzugskosten — gefallen lassen, wenn es das dienstliche Bedürfnis erfordert. Bei Versetzung in ein Amt von geringerem Rang und planmäßigem Diensteinkommen behält der Beamte seine bisherige Amtsbezeichnung und das Diensteinkommen der bisherigen Stelle.

51

Εικόνα 15: Πρώτο φύλλο του νόμου για την αποκατάσταση της επαγγελματικής δημόσιας υπηρεσίας.

(Πηγή:

https://de.wikipedia.org/wiki/Gesetz_zur_Wiederherstellung_des_Berufsbeamten_tums)

more than 16 years, while nearly 25 percent retired and

Table 14.1

Fields of Specialization and Location of Emigrés

<i>Field</i>	<i>Istanbul</i>	<i>Ank</i>
Medicine	46	8
Natural Science	21	4
Humanities and Social Science	21	8
Law	10	
Performing Arts	5	21
Totals	103	41

Source: Widmann, pp. 131-32, 167.

All the immigrants were Jewish. A number of them were
of the Nazis who were fully as vulnerable as the Jew
so in the early days of the regime. A prime example

Εικόνα 16: Αφιξη επιστημόνων στην Κωνσταντινούπολη και στην Άγκυρα.
(πηγή: Feingold, H. *Jews, Turks, Ottomans*, New York: Syracuse University
Press)

UNION DES SOCIÉTÉS "OSE"
POUR LA PROTECTION DE LA SANTÉ
DES POPULATIONS JUIVES

COMITÉ D'HONNEUR

Prof. A. EINSTEIN, *Président*.
Prof. A. BESREDKA, *Vice-Président - Paris*.
Prof. RADCLIFFE N. SALAMAN, *V. -Président - Londres*

SOCIÉTÉS AFFILIÉES

ALLEMAGNE.
ANGLETERRE.
DANTZIG.
ÉTATS-UNIS.
LITUANIE.
POLOGNE (C. O. Z.)
ROUMANIE.

“ א ו ע ”
מארכאנד פון די נעוועלשאפטן
מארן יידישן נעוונמשפן

TEL.:

PARIS (XVIII), LE 17 September, 1933
4, Rue Roussel

İsmet İnönü
Maarif Vekâletine
9.10.1933

Your Excellency,

As Honorary President of the World Union "OSE" I beg to apply to Your Excellency to allow forty professors and doctors from Germany to continue their scientific and medical work in Turkey. The above mentioned cannot practise further in Germany on account of the laws governing there now. The majority of these men possess vast experience, knowledge and scientific merits and could prove very useful when settling in a new country.

Out of a great number of applicants our Union has chosen forty experienced specialists and prominent scholars, and is herewith applying to Your Excellency to permit these men to settle and practise in your country. These scientists are willing to work for a year without any remuneration in any of your institutions, according to the orders of your Government.

In supporting this application, I take the liberty to express my hope, that in granting this request your Government will not only perform an act of high humanity, but will also bring profit to your own country.

I have the honour to be,

Your Excellency's obedient servant,

A. Einstein

(Prof. Albert Einstein)

His Excellency
The President of the Cabinet of Ministers
of the Turkish Republic.

Adresse Télégraphique "OSE" - 4, RUE ROUSSEL - PARIS
 3/10/33
 40 a 200-1000-1000

İsmet İnönü
Maarif Vekâletine
9.10.1933

Εικόνα 17: Επιστολή Albert Einstein στις 17 Σεπτεμβρίου 1933 προς τον Πρωθυπουργό της Τουρκίας İsmet İnönü.

(πηγή:

<http://www.istanbullite.com/capsinenglish8595/einsteinspleatoturkey.html>)

58
52

1
4. III. 1939

Osm: Hudut harici ediler
yahudi Edit Norden hakkın-
da .

T. C.
DAHİLİYET VE KALETİ
Emniyet Umum Müdürlüğü

Şube: 4.
Hususi:
Umumi: 1154

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Bağvekâlet Yüksek Makamına

Thesep
7

Almanya'da Nasyonal - Sosyalist rejiminin kurulmasından sonra haklarında tatbik edilmeğe bağlanılan cezri muameleler dolayısıyla orada barınamayacaklarını anlayan yahudilerin bir kısmı memleketimize gelerek yerleşmek niyetinde buldukları görülmesi üzerine Türkiye'de bir yahudi kesafetini önlemek üzere bu vaziyette olan Alman yahudileri memleketimizden çıkarılmakta idi bu meyanda 935 senesinde İstanbul'a gelen ve 937 senesinde Türkiye'de yerleşmeğe karar vererek daimi ikamet tezkeresi almak üzere müracaat eden ve yapılan tahkikatta Almanya'da yahudi aleyhdarlığının inkişafı üzerine memleketimize geldiği anlaşılan Edit Norden adlı yahudi kadın da Türkiye'yi terke davet edilmiş ve işlerini tasfiye edebilmesi içinde kendisine Yirmi günlük bir mühlet verilmiştir .

Edit Norden ,hakkında ittihaz edilip kendisine tebliğ olunan bu hudut harici kararından sonra Türkiye'de kalabilmesini temin için Türk tebaası birisile evlenmek çarelerini araytması ve bulduğu ilişik telgraf sahibi Hüsemettin'le nikâhlanarak bu maksadında muvaffak olmuştur .

Fakat 935 senesinden beri bekâr yaşayan ve daktiloluk yapmak suretile hayatını kazanan bu kadının hudut harici kararının tebliğinden sonra alelacele ve bir kaç gün zarfında yaptığı bu evlenme işinin samimi bir hisse istinat etmediği şüphesini uyardırması üzerine tahkikat derinleştirilmiş ve evlenme muamelesinin ikmal edilmiş olmasına rağmen Edit Norden'in kocasına izafe suretile kendini nüfus siciline kayıt ettirmediği ve elindeki Alman pasaportunu muhafaza ettiği anlaşılmıştır .

Binaensaleyh :

1 - Otomatikman olarak Türk vatandaşlığını iktisap edebilmesi için icabeden formaliteyi takip ve ikmal etmemiş ,nüfusa kayıt edilmemiş ve Alman pasaportunu muhafaza etmiş bulunması dolayısıyla ,

2 - Vaziyetinin, 3529 sayılı kanunun 25.inci maddesine uygun

Kayıplık pasaportları ilgili alt idarede saklanır gibi ve uygunluk pasaportları.

030	10			99	641	7	1
-----	----	--	--	----	-----	---	---

Εικόνα 18: Διάταγμα απέλασης της Γερμανοεβραίας Edith Norden από τη Γερμανία στις 04/03/1939 (πηγή: Bystanders, Rescuers or Perpetrators)

Εικόνα 19: Selahattin Ülkümen
(πηγή:

https://en.wikipedia.org/wiki/Selahattin_Ülkümen#/media/File:Selahattin_Ulkum_en_at_military_service)

Βιβλιογραφία – διαδικτυογραφία

- Aroni, S. Ποιοι χάθηκαν στο Struma και πόσοι; στο https://www.jewishgen.org/databases/holocaust/0140_Struma.html#P9
- Aÿχάν A, (2008) Ο Φόρος Περιουσίας ως «Αντιμειονοτική πολιτική» 1942-43 Μετάφραση: Άνθη Καρρά
- Baer, M. D. (2013) *Turk and Jew in Berlin: The First Turkish Migration to Germany and the Shoah*, Cambridge University Press,
- Bahar, I. (2012) *Turkey and the Rescue of Jews during the Nazi Era: a reappraisal of two cases; German-Jewish scientists in Turkey and Turkish Jews in occupied France*, University of Pittsburg
- Bali, R. (2012), *Model Citizens of the State The Jews of Turkey doing the Multi-Party Period* Μετάφραση Bessemer, P. United States: Fairleigh Dickinson University Press
- Bali, R. (2013), *Perceptions of the Holocaust in Turkey*, London: Springer
- Bali, R., (2013) *The Banalization of Hate: Antisemitism in Contemporary Turkey στο Resurgent Antisemitism: Global Perspectives*, USA: Indiana University Press
- Γκραντ, Α.(2018), *Η επιστημονική έξοδος από τη ναζιστική Γερμανία στο* <https://physicstoday.scitation.org/doi/10.1063/PT.6.4.20180926a/full/>
- Celik, A. B., (2019), *State of exception: Excluded Struma Ship as a camp*, Instabul: Instabul Bilgi University
- Çetinoğlu, S. (2012), *The Mechanisms for Terrorizing Minorities: The Capital Tax and Work Battalions in Turkey during the Second World War*, Mediterranean Quarterly
- Douglas, F., (2020) *Hunt for Torpedoed Ship Resurrects 1942 Horror στο* <https://archive.nytimes.com/www.nytimes.com/library/world/europe/081000/turkey-nazi.html>
- <https://www.dw.com/en/haymatloz-german-jews-tell-their-stories-of-growing-up-in-exile-in-turkey/a-36187832>
- Elazar, D., Friedenreich, H. P., Hazzan. B., Liberles, A. W. (1984) *The Balkan Jewish Communities*. USA: University Press of America
- Ενεπικίδης, Π.,(1969) *Οι διωγμοί των Εβραίων εν Ελλάδι 1941-1944*, Αθήνα: Β. Παπαζήση
- <https://encyclopedia.ushmm.org/content/el/article/the-evian-conference>
- <https://encyclopedia.ushmm.org/content/el/article/refugees>

- <https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/voyage-of-the-struma>
- Erdal, G. (2012). *Academics coming to Turkey between 1933-1945 opened and their effects on today's music life* στο <https://reader.elsevier.com/reader/sd/pii/S1877042812040803?token=41AD53D9607BFEC0F14F1C9CEEB3C6A1E6D65A27E47D89B46FE776A0B0A9F4FD0B067CA08C24033627D96EADACA6A408&originRegion=eu-west-1&originCreation=20220905211319>
- Erdinç, I. στο <https://www.agos.com.tr/tr/yazi/23291/sair-edip-durust-tuccar-leon-bahar-in-varlik-vergisi-mektuplari>
- <https://www.facinghistory.org/rescuers/selahattin-ulkumen>
- Feingold, H., (2002) *Jews, Turks, Ottomans*, New York: Syracuse University Press
- Friling, T.,(2002) *Between friendly and hostile neutrality; Turkey and the Jews during World War II* Tel Aviv University. Chair for the History and Culture of the Jews of Salonika and Greece, Goldstein-Goren Diaspora Research Center
- Franz, D., Collins, K., (2004) *Death on the Black Sea: The untold story of the 'Struma' and World War II's Holocaust at sea*, Harper Collins e-book
- Gerstenfeld, M. *Turkey's Jewish Community: Future Unknown* στο <https://www.israelnationalnews.com/news/339985#.T2MfGxFzmS8>
- <https://www.greyscale.com/architects/clemens-holzmeister/>
- Güngör, S., *From Nazi Germany to Istanbul University* στο <https://www.weloveist.com/from-nazi-germany-to-istanbul-university>
- Guttstadt, C. (2013), *Turkey, the Jews, and the Holocaust*, Cambridge University Press
- Guttstadt, C., (2016) *Turkey welcoming Jewish refugees?* στο *Bystanders, Rescuers or Perpetrators*. Berlin: Metropol Verlag & IHRA
- Hazan, G.E., (2018) *Memories -1 The Jews of Izmir, Ankara, Eskişehir, Izmir, Ukra, M*
- <https://www.holocaustrescue.org/chronology-of-rescue-by-sweden-1>
- Oz, A. στο <https://www.haksozhaber.net/hayatim-vakkoda-alti-cizili-satirlar-5710yy.htm>
- Ηλιάδης, Μ. (1996), *Τα μυστικά αρχεία του Γερμανικού Υπουργείου Εξωτερικών και του Φόρειν Όφισ για την Τουρκία*, Αθήνα: εκδόσεις Λαβύρινθος
- <https://www.israelnationalnews.com/news/342912#.UsU7yPs07Fx>

- Izzet, B. (2012) *Turkey and the Rescue of Jews during the Nazi era: a reappraisal of two cases; German-Jewish scientists in Turkey and Turkish Jews in occupied France*, University of Pittsburg
- Ιορδάνογλου, Α., (2021) *Είκοσι ηλικίες Τάγματα Εργασίας Αμελέ Ταμπουρού (Μάιος 1941 – Ιούλιος 1942)*, Θεσσαλονίκη: Κ.Μ. Σταμούλη
- <http://www.istanbullite.com/capsinenglish8595/einsteinspleatoturkey.html>
- https://jewishrhodes.org/wp-content/uploads/2020/04/Selahattin_Ulkumen.pdf
- Kaya, F. (2014) *Minority Policies of Turkey and Wealth Tax of 1942*, Yeditepe University
- Kosima, S, (2020) *The Struma Tragedy* στο: https://www.academia.edu/44819795/The_Struma_Tragedy?bulkDownload=thisPaper-topRelated-sameAuthor-citingThis-citedByThis-secondOrderCitations&from=cover_page
- Lacey, E. Roberts, S. *Saving Turkey's children*, στο <https://www.cam.ac.uk/stories/eckstein>
- Λάμψα, Κ., Σιμπή, Ι. (2021), *Η διάσωση*, Αθήνα: Καπόν
- Λιβανελί, Ζ.(2011), *Σερενάτα*, Αθήνα: εκδόσεις Πατάκη
- Martie, D. (2020), *The Nonlinear Dynamics of the Varlık Vergisi (Turkish Wealth Tax)*, George Washington University
- Μασσαβέτας, Α., (2013). *Κωνσταντινούπολη η πόλη των απόντων*. Αθήνα: Πατάκη
- Melkonyan, R. (2010), *On some problems of the Armenian National Minority in Turkey*, στο http://www.noravank.am/upload/pdf/5.Ruben_Melkonyan_02_2010.pdf
- <https://www.newsbreak.gr/stories/344379/21-ioynioy-1934-i-mera-poy-oi-toyrkoi-apektisan-eponymo-ki-oi-ellines-echasan-to-diko-toys/>
- <https://www.odatv4.com/makale/bir-ermeni-bir-yahudi-icin-gelen-gecenden-fatiha-istiyor-30111922-173576>
- Okta, O. (2018), *Turkey Towards Jews and the Holocaust* στο https://www.academia.edu/38280800/Turkey_Towards_Jews_and_the_Holocaust
- Okte, F., (1987) *The Tragedy of the Turkish Capital Tax [Varlık Vergisi Faciası]*. Translated from Turkish by Geoffrey Cox. London: Croom Helm
- Ornek, N. *Taksim Palas Apartmani* στο <https://www.avlaremoz.com/2020/12/26/taksim-palas-apartmani/>

- Ozer, A. (1992) *The Struma Tragedy*, The Turkish Times στο <https://www.science.co.il/hi/turkish/articles/Ozer-199202.php>
- https://referenceworks.brillonline.com/entries/encyclopedia-of-jews-in-the-islamic-world/brod-simon-SIM_000246
- <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/5255.pdf>
- http://rifatbali.com/images/stories/dokumanlar/yedioth_ahronoth_17_6_2011_en.pdf
- Roth, S (2016) *The Politics of Turkey During the Holocaust* στο: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2719992
- Sedat, A., *Yakin tarimihizin azinliklara ilgili bir sayfasini aralayinca* στο <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/sedat-ergin/yakin-tarihimizin-azinliklarla-ilgili-bir-sayfasini-aralayinca-42002265>
- <https://www.sehak.org/2020/11/1942-varlik-vergisi-kanunu/>
- Shaw, J.S. (1993), *Turkey and the Holocaust. Turkey's Role in Rescuing Turkish and European Jewry from Nazi Persecution 1933-1945*, New York, Algrave Macmillan
- <https://www.spiegel.de/politik/ausland/krach-zwischen-tuerkei-und-israel-der-moderne-antisemitismus-ist-ein-import-aus-dem-westen-a-657229.html>
- Sural. H., (2005), *Were Britain and Turkey responsible for the Struma tragedy?* στο http://haruth.com/jw/The_Struma_Tragedy.pdf
- <https://www.telegraph.co.uk/news/obituaries/1436384/Selahattin-Ulkumen.html>
- Toumarkine, A., Sigalas, N. (2008) *The 1934 Thrace events: continuity and change within Turkish state policies regarding non-Muslim minorities. An interview with Rifat Bali* στο <https://journals.openedition.org/ejts/2903>
- Φλάισερ, Χ., (1995), *Στέμμα και σβάστικα Η Ελλάδα της κατοχής και της Αντίστασης*, Αθήνα: Παπαζήση
- Weber, F. (1979), *Ο επιήδειος Ουδέτερος*, Αθήνα
- Yücel, G. (2022), *Selahattin Ülkümen, the Turkish Righteous among the Nations*, Cambridge Scholars Publishing στο <https://www.cambridgescholars.com/resources/pdfs/978-1-5275-8116-6-sample.pdf>
- [https://hmn.wiki/el/Labour_battalion_\(Turkey\)](https://hmn.wiki/el/Labour_battalion_(Turkey))
- [https://simple.wikipedia.org/wiki/Salvador_\(immigration_ship\)](https://simple.wikipedia.org/wiki/Salvador_(immigration_ship))
- https://el.wikipedia.org/wiki/Βαρλικ_Βεργκισί
- https://en.wikipedia.org/wiki/Friedrich_Dessauer

- https://en.wikipedia.org/wiki/Fritz_Neumark
- https://de.wikipedia.org/wiki/Gesetz_zur_Wiederherstellung_des_Berufsbeamtentums
- https://en.wikipedia.org/wiki/Kirklareli_Jewish_quarter
- https://en.wikipedia.org/wiki/Necdet_Kent
- https://en.wikipedia.org/wiki/Paul_Hindemith
- https://en.wikipedia.org/wiki/Philipp_Schwartz
- https://en.wikipedia.org/wiki/Alexander_Rüstow
- [https://el.wikipedia.org/wiki/Στρούμα_\(πλοίο\)](https://el.wikipedia.org/wiki/Στρούμα_(πλοίο))
- https://en.wikipedia.org/wiki/The_Twenty_Classes
- https://en.wikipedia.org/wiki/Turkey_and_the_Holocaust
- <https://www.yadvashem.org/exhibitions/struma/david-stoliar.html>
- <https://www.yadvashem.org/righteous/stories/ulkumen.html>
- Ziffer, B. (2009), An insanity of two homelands στο http://rifatbali.com/images/stories/dokumanlar/an_insanity_of_two_homelands.pdf
- <http://www.zionistarchives.org.il/en/AttheCZA/Pages/Struma.aspx>